

Trende Besvarelser

af den

af det Kongelige danske Videnskabernes Selskab

udsatte Priisopgave

om

Hesteveddeløbenes og den dermed forbundne
Trainerings Indflydelse paa Danmarks
Hesteavl.

Udgivne af Selskabet.

Kjøbenhavn.

Trykt hos Bianco Luno & Schneider.

1835.

1870

1870

1870

1870

1870

Indholdsliste.

	Side
1) Oberstlieutenant Paulsens Afhandling.....	1.
2) Forpagter Michelsens Afhandling.....	57.
3) Joh. Lorenzens Afhandling.....	119.

1870

1870

1870

1870

1870

S Anledning af et fra Bestyrelsen af det Classenske Fideicommiss yttret Ønske, udsatte det Kongl. Danske Videnskabernes Selskab i Aaret 1832 følgende Priisopgave angaaende Hesteveddeløbenes og den dermed forbundne Trainerings Indflydelse paa Danmarks Hesteavl:

1. „Kunne Veddeløb i Almindelighed antages at være hensigtsvarende Midler til at fremme Avlen af saadanne Heste, som heri Landet især søges for Udlandet, og vil det fremme Hesteavlens og være til Gavn for de danske Stater, at Veddeløbenes Antal forøges og at de indføres paa flere Steder i disse Lande end hidtil?

2. Er det afgjort, at den saakaldte Trainering ikke efterlader sig Følger, som svække Hestens Sundhedstilstand, gjøre den ubrugbar for Tiden eller endog forkorte dens Liv, og at Veddeløb og den dermed i Forbindelse staaende Trainering ikke frembringe Feil, der arte paa Afkommet, naar den paa Banen ikke mere brugte Hest anvendes til Hesteavlens Forædling?

Selskabet ønsker tillige at erholde en historisk Fremstilling om Traineringer og Veddeløb, indførte i andre Lande uden for Engelland, hvorved tillige maa anso-

res, i hvilke Lande de have havt en gavnlig Indflydelse paa Hesteavlen, eller i modsat Tilfælde, i hvilke Lande de igjen ere affskaffede."

Præmien, som skulde udredes af det Classenske Præmielegat, var 400 Rbd. r. S.

Uagtet denne Sags Afgjørelse fordrer en Masse af Erfaringskundskaber, som ligge udenfor Selskabets egentlige Synskreds, tog det dog ikke i Betænkning, at opfylde dette Ønske, som kom fra et Institut, hvis Stifter havde viist Selskabet saa levende Interesse; man indsaae nemlig, at man, ved at drage agtede Sagkyndige af forskjellige Meninger ind med i Bedømmelsen, kunde sørge for en grundig Drøftning og en upartisk Dom. En af de Mænd, som Selskabet indbød til at afgive deres Mening i denne Sag, fandt sig forhindret fra at opfylde dets Ønske, en Anden troede i Anledning af en literarisk Strid over Gjensstanden at burde trække sig tilbage fra Bedømmelsen, skjøndt han erklærede sig villig til at understøtte Selskabet med sin Sagkundskab, hvor dette maatte behøves. De Mænd som efter Selskabets Indbydelse have indgivet hver sin af den andens uafhængige Dom ere:

Herr Kammerherre og Oberst v. Berger, Ridder og Obmd., Inspecteur ved Cavalleriet,

— Professor Wiborg, Ridder af Dannebrogen,

Forstander for Veterinairskolen,

— Major v. Flindt, Ridder og Obmd.

— Captain v. Kiegels, Ridder af Dannebrogen.

Selskabet havde modtaget 10 Priisaffhandlinger; af disse vare 4 forsynede med Forfatternavn tvertimod de for Selskabets Priisopgaver fastsatte Betingelser, og kunde derfor ikke komme i Betragtning; dog bør det bemærkes, at ingen af dem fandtes at have besvaret Spørgsmaalet tilfredsstillende. De andre 6 vare betegnede med følgende Mottoer:

1. Kongen æret, Fødelandet velsignet.
2. Knapp sattle mir mein Dänenroß.
3. Erfahrung ist die beste Lehrmeisterin, vorzüglich in Landwirthschaftlichen Gewerbe.
4. Alles muß seiner Zeit sich verändern, o. s. v.
5. Prøv Alt og vælg det Bedste.
6. Man skal lære af og ved det Fremmede.

Af disse fandtes Nr. 1 at være en velmeent Ytring, men ingen Afhandling. Nr. 2 fandtes vel at røbe en Forfatter af praktiske Kundskaber, men Afhandlingen ansaaes dog af alle Bedømmerne for utilstrækkelig. Nr. 6 havde ifkun indladt sig paa at besvare den første Deel af Spørgsmaalet, uden dog heri at tilfredsstille Bedømmerne; endskjøndt de fandt, at Afhandlingen røber en indsigtsfuld Mand. Nr. 3, 4 og 5 bleve af Bedømmerne erkjendte som de fortrinligste blandt de indkomne Afhandlinger. Imidlertid ere de fire Bedømmeres Stemmer faldne saaledes, at ikke engang To paa en afgjørende Maade have sat Nogen af disse Afhandlinger øverst, eller nogen Pluralitet kjendt En af dem for at være en fyldestgjørende Be-

VIII

svarelse. Selskabet har heller ikke selv fundet Anledning til at afgjøre Sagen anderledes end disse kyndige Mænds sammenholdte Bedømmelser tilraadte. Da nu dog de tre nævnte Afhandlinger fortjene den Roes, at de ere skrevne med megen Sagkundskab, og indeholde det vigtigste af det, som kan siges fra modsatte Sider om Gjenstanden, saa finder Selskabet det passende at tilkjende hver af disse Afhandlingers Forfatter en Belønning af 100 Rbd. S. M., at lade Afhandlingerne trykke samlede paa sin Bekostning, og at skænke hver af Forfatterne 100 Exemplarer af denne Samling.

U n d e r s ø g e l s e

af

de af det Kongelige Videnskabernes Selskab

fremsatte Priisspørgsmaal

om

Bæddeløbene,

af

Oberstlieutenant Poulsen.

1870

1870

1870

1870

1870

Notto: „Alles muß seiner Zeit sich verändern; aber es wird verfallen, wenn man nicht unablässig arbeitet, es gegen diesen Verfall sicher zu stellen.“

I.

For at belyse det første Spørgsmaal: „Kunne Væddeløb i Almindelighed antages at være hensigtsmæssige Midler til at fremme Avlen af saadanne Heste, som her i Landet især søges for Ulandet, og vil det fremme Hesteavlens og være til Gavn for de danske Stater, at Væddeløbsbanernes Antal forøges, og at de indføres paa flere Steder i disse Lande, end hidtil?“ vil jeg efter Evne drøfte følgende Punkter: 1) Hvilke Heste Hestehandleren i Almindelighed søger til Handelen; 2) Hvorledes de Heste bør være beskafne, som skulle finde den for Hesteopdrætteren fordeelagtigste Uffætning i Ulandet.

§ 1.

De Heste, som af Hestehandleren skulle søges, maae ved deres Salg i Ulandet give ham et Overskud, som staaer i Forhold til den paa Handelen anvendte Capital og til den dermed forbundne Risiko. De Heste, som give Hestehandleren den største Netto Provenu, søges derfor af ham fornemmeligen. Af Produc-

tions-Dmkostningerne er Indkjøbet afhængigt; Salget af det Brug, som Hesten i Almindelighed anvendes til, og af den større eller mindre Trang til deslige Heste. — Kun Heste af fortrinlige eller sjældne Egenheder kunne ventes at finde ret fordeelagtig Affætning.

Vel kunne gunstige Coniuncturer, f. Ex. Krigsrustninger og selve Krigen anledige en stærk Søgning; men disse have ingen forubestemmende Indflydelse paa Handelen; Hestehandleren kan efter dem ikke gjøre sin Beregning; han kan ei, i Haab om en tilfældig fordeelagtig Affætning indlade sig paa Indkjøb af en Vare, hvis Underholdning er forbunden med saa stor Bekostning. Affætningen maa være sikker og hurtig. Særdeles gunstige Omstændigheder kunne forskaffe ham en overordentlig Indtægt; men hans stadige Handel maa være beregnet paa en mere sikker Omsætning.

Ligesaa lidet, som Hestehandlerens Beregning bør støtte sig paa tilfældige Coniuncturer, ligesaa lidet er dette Tilfældet med Hesteopdrætterens, saafremt han skal have en nogenlunde sikket Indtægt af Hesteavlens; ogsaa denne maa være baseret paa en vedvarende Affætning. Og da nu de omtalte Coniuncturer mindre gavne ham, fordi et særegt Slags Heste søges, end fordi et større Antal af de sædvanligviis søgte Heste forlanges, saa kunne deslige gunstige Omstændigheder ligesaavel forskaffe Hesteopdrætteren som Hestehandleren en overordentlig Indtægt, uagtet han har lagt sig efter saadanne Heste, som finde den for ham fordeelagtigste bestandige Affætning. Det er klart, at dersom Hesteavlens skal bringe Fordeel, maa Productions-Dmkostningerne ei overstige Indtægten ved Salget, og Opdrættet maa derfor enten være af den Beskaffenhed, at det, dersom det ikke sælges i Følalderen, ved Brug nogenlunde kan erstatte Productions-Dmkostningerne, eller og saadant, at det kan sælges til en forholdsviis høiere Priis, dersom det ikke yder nogen Nytte for det sælges. Det bliver altsaa at tage i Betragtning: 1) Hvilke Egenheder Hesten bør have, for

at kunne sælges fordeelagtigt, uden at have været Opdrætteren nyttig for Salget; 2) Hvilke Egenfkaber den bør besidde, for, førend den bliver solgt, at kunne yde Opdrætteren det størst mulige Gavn, og for da at kunne sælges fordeelagtigt i Udlandet; 3) Hvorledes disse Egenfkaber frembringes og vedligeholdes i Racerne.

§ 2.

1. Hvilke Egenfkaber Hesten bør have, for at Opdrætteren skal kunne vente at sælge den med Fordeel, uden at den ved Brug erstatter Productions- Omkostningerne.

Skal den unge Hest ved Salg indbringe saameget, at den kan opdrættes med Fordeel, uden at være Opdrætteren til Nytte, maa den besidde Egenfkaber, som gjøre den søgt af den mere Formuende, Egenfkaber, som give den et forhøiet Værd, enten formedelt udmærket Tjenstdygtighed og Skjønhed, eller fordi den fortrinligen er skicket til Tillægsdyr. Jo flere af disse Fortrin Dyret forener, og i jo høiere Grad det besidder dem, med en desto høiere Priis vil det ogsaa worde betalt. Dette see vi dagligen at finde Sted ved de ædlere, med meer end almindelig Omhu behandlede Racer, og hos disse i en høiere eller lavere Grad, eftersom Klima, Føde, Behandling og Parring har virket meer eller mindre fordeelagtigt paa dem. Skal altsaa den høieste Priis opnaaes, maa Hesteopdrætteren i Særdeleshed tage Hensyn til disse Omstændigheder. Denne Indledning fører til følgende Undersøgelser: a) til hvilke Tjenstbrug disse ædle Heste søges, og hvorledes de bør være beskafne til hvert særskilte Brug; b) hvorledes deres Beskaffenhed bør være, naar de skulle tjene som Tillægsdyr.

§ 3.

Den ædlere Hest søges af den mere Formuende, tildeels som tjenligst til Ridehest. Dersom der mere sees paa Nytte, end

paa Fornøielse, maa den især besidde Kraft, Udholdenhed, Hurtighed, et roligt Temperament og en trivelig Natur. Tages derimod mere Hensyn til Behagelighed, end til Nytte, maa den fornemmeligen vise Føielighed under Rytterens Willie, besidde Lethed og Smidighed i sine Bevægelser og et skjønt Exterieur. Dens Stærrelse afhænger deels af det Brug Rytteren har for den, deels af hans Emag.

Wdle Heste efterspørges endvidere til Ridebrug af Officerer af de høiere Grader og af Cavallerie- og Artillerie-Officerer, for hvilke det er af Bigtighed, at være bereden med Heste, som besidde Hurtighed og Udholdenhed, som kunne gjøre betydelige Spring i Høiden og i Længden, som med Føielighed underkaste sig, med Lethed udføre Rytterens Willie, og som villigen udtømme deres sidste Kraft. Disse Hestes Stærrelse og Bygning maa være forskjellig, deels med Hensyn til Rytteren, de skulle bære, deels eftersom de skulle gjøre Tjeneste ved det svære eller ved det lette Cavallerie. Hovedet maa være smukt, og godt forenet med en velproportioneret, kraftfuld Hals; Bovenen velstillede, flade og frie i deres Bevægelse; Manken høi og skarp; Ryg, Lend og Kryds lige og kraftfulde; Benene stærke og velstillede; Hovene sunde, stærke og veldannede; Fodskiftet let, lige, jordvindende og kraftfuldt. Forener Hesten med disse Egenffaber Skjønhed og fuldkommen Proportion af dens Legemsdele, gracios Bevægelse, udmærket Lød og et Udtryk af fryg, modig og from Character, forhøier den derved endmere Rytterens Glands.

Denne forædlede Race attraaes af den mere Formuende endvidere til hurtig Befordring, — den større, stærkere byggede til den sværere, den mindre til den lettere Vogn —, eller for ved Skjønhed at forhøie Equipagens Glands. De Heste, som hertil anvendes, maae med en stærkere Bygning forene en stor Deel af de nævnte Egenffaber; dog fordres ei saa megen Behændighed og Lethed i Bevægelserne,

Denne Art Heste kan man regne til den første Klasse af Lurusheste. — Dersom de saakaldte Lurusheste blot vare saadanne, der holdtes til Skue, beundredes som et Product af den menneskelige Kløgt, og ikke behøvede at have noget egentligt Værd til Brug, da burde man vist fraraade Avlen af dem. Men da de tildeels netop ere de, der formaae at udholde de største Anstrængelser, og med Skjønhed forbinde Tjenstdygtighed, saa kan deres Værd vel i Almindelighed ei være til Meen for et Lands Industrie.

Skal den ædle Hest tjene som Tillægsdyr, er det ikke nok, at den er i Besiddelse af hine udmærkede Egenheder, som gjøre den søgt af den mere Formuende, men disse Fuldkommenheder maae være saaledes rodfæstede i Racen, at vi kunne gjøre Regning paa, at den vil forplante dem til Afkommet, om ikke fuldkomment, saa dog for størstedelen. Jo æblere den er, desto sikkrere kunne vi regne derpaa, og sikkrere naar vi vide, at den saavel fra Hingstens, som fra Hoppens Side gennem mange Generationer nedstammer fra det ædleste Blod. Thi har den ædle Hest endog fra en fiern Generation en Tilfætning af uædelt Blod, saa har Erfaringen noksom viist, at dette kan arte paa Afkommet i en meget høiere Grad, end det ytrer sig hos den selv, fordi Afkommet ei altid arter nærmest efter Hingsten eller Hoppen, men ofte efter en Hingst eller Hoppe af en foregaaende Generation. Til Værd har af denne Aarsag det heelt ædle eller rene Blod et afgjort Fortrin for det kun tildeels ædle, og betales derfor ogsaa med en meget høiere Pris. En Hest kan ved en ringe Grad af Forædling være meget godt skikket til Brugshest, men paa samme Tid dog have liden eller ingen Værdi for Hestevælden.

§ 4.

2. Hvilke Egenheder Hesten bør have for at yde Opdrætteren den størst mulige Nytte, uden at dens Værdi som Vare forringes ved Brugen?

Skal den unge Hest ved sit Arbeide erstatte Productions-

Dmkoftningerne, da er det fordeelagtigt, naar den uden Skade for sin fremtidige Bestemmelse kan udrette dette i en tidlig Alder. Det er derfor af Bigtighed for Landmanden i Almindelighed, at opdrætte Heste, som i den unge Alder besidde megen Kraft og Udholdenhed, det være til Agerbrug, eller til andet Arbeide; og i de fleste Tilfælde ville Heste, som ere af en stor og stærk Bygning hertil være mere stikkede, end de mindre og finere byggede. Men i dette Tilfælde kan den unge Hest ei behandles med den Omhu og Skaansel, som er nødvendig, for at udvikle og vedligeholde alle den ædle Hests Fuldkommenheder. Opdræteren kan derfor eiheller vente at faae den betalt med en saa hoi Pris, som om den behandlede alene med Hensyn herpaa; dog vil han endnu stedse kunne affætte den fordeelagtigt, naar han tillige tager rigtigt Hensyn til det Brug, hvortil Heste søges i Udlandet. Spørgsmaalet bliver altsaa: til hvilke Brug søges de mindre ædle Heste i Almindelighed, og af hvilken Bessaffenhed bør de være for at finde den fordeelagtigste Affætning til de særskilte Brug?

§ 5.

Den mindre æle Hest søges:

a) til Brug ved Cavalleriet. I de fleste europæiske Stater har man for nærværende Tid trende Slags Cavallerie, nemlig: det svære, eller egentlige Linie-Cavallerie, det mindre svære, og det ganske lette. Denne Inddeling grunder sig maaskee fornemmeligen paa de forskjellige Slags Heste, som bringes til Marked. De til Cavallerie hrugbare europæiske Heste kunne efter deres Størrelse, Bygning og øvrige Bessaffenhed henføres til tre Klasser. De stærke, noget svære Heste, som bedst ere istand til at bære svære med Jernrustning forsynede Ryttere, bestemte til at chargere og gjenmembryde Troppemasser, tildeles Cuirasfererne. Senestærke, smidige, udholdende Heste af liden Statur, som bedst ere stikkede til at udholde Forposttjenestens Besværligheder med smaae, lette

Ryttere, gives Husarer og ridende Jægere. For at understøtte saavel det svære, som det lette Cavallerie i deres forskjellige Tjenstforhold, har man oprettet et imellem disse staaende tredie Slags Hestfolk, hvilket forsynes med Heste, som ere mindre af Natur og flinkere i deres Bevægelser, end det svære, men dog større og sværere, end det lette Cavalleries. I den franske Armee danne Dragonerne, i den østerrigiske Dragoner og „Cheveaux legers“, i den preussiske Landsenerer dette Mellemcavallerie.

At skaffe det lette Cavallerie gode Heste er ved denne Inddeling ikke vanskeligt; thi deels ere dets Heste mindre skikkede til hvert andet Tjenstbrug, og derfor hertil mindre søgte og mindre kostbare; deels findes af dem et større Antal, fordi de fleste Lande mere egne sig til at frembringe smaae, end udmærket store og stærke Heste, og fordi man til Forædlingen af Landracerne hidindtil mere har anvendt smaae orientalske, end store ædle Hingster. Derimod er Klagen over Mangel paa gode Heste til det sværere Cavallerie almindelig, og fortrinlige, store Rytterheste ville efter al Sandsynlighed ogsaa i Fremtiden finde en fordeelagtig Udsætning. L. B. v. Rottenborg bemærker: at den fremskridende Cultur, og den meer og meer tiltagende Befolkning er Hesteavlens hinderlig, og mener, at den egentlige Ridehests Preis, efter Tingenes Gang bestandig vil stige, eftersom mere Land opdyrkes og bliver nødvendigt til Agerbrug; og at dette fornemmelig maa gjælde om Rideheste af det større Slags, af hvilke det er saare vanskeligt, at finde et tilstrækkeligt Antal af upaaklagelig Beskaffenhed. Gy. Bismark siger: at man altid har været i Forlegenhed for at faae Heste til det svære Cavallerie, som forene den fornødne Bevægelighed med Styrke, og for at finde en paalidelig Stamme for disse. „De to andre Arter af Rytteri,“ siger han, „ere lettere forsynede; kun, som sagt, for at faae Cuirasseheste, ei alene saaledes, som de burde, men ogsaa som de kunde være, maa man trægte efter at forskaffe sig en ny Stamme.“

b) til Artillerie- og Trainhest; hertil forlanges omtrent det samme Slags Heste, som de, der anvendes til Mellemcavalleriet, dog kunne de være mindre lette og mindre behændige i deres Bevægelser, naar de kun ere stærke af Bygning, og besidde Udholdenhed og en trivelig Natur.

c) til Arbeidshest; i Almindelighed forlanges hertil store, stærkt byggede Heste, der ligesom de foregaaende forbinde Kraft og Udholdenhed til Arbeidet med et regelmæssigt, jordvindende Fodskifte; jo mere de svare til disse Fordringer, desto bedre betales de.

d) til Ride- og til Kjørehest af den mindre Formuende. Ofte sees herved mere paa enkelte smukke Partier, end paa Hestens egentlige Tjenstdygtighed. Ofte betales til dette Brug en Hest, som har et smukt Hoved og en velreist Hals, et lige Kryds og en høit ansat Hale, egnet til at engliseres, bedre, end en anden, som har mere velstillede Been og et meget regelmæssigere Fodskifte. I dette Tilfælde bestemmes Prisen efter den Søgendes særegne Smag, og saadanne Heste kunne regnes til den anden Klasse af Luxusheste.

Omindstfjondt den til Fordringerne svarende ædlere Hest, som Tillæggsdyr i Almindelighed er at foretrække for den mindre ædle, og derfor betales langt bedre, saa søges dog ogsaa den sidste dertil i Mangel af hiin, eller for at bøde paa en ædlere Races i enkelte Dele for sine Bygning, der kunde gjøre den mindre skicket til et eller andet Tjenstbrug. De Heste, som hertil benyttes, maa især være velskabte og frie for arvelige Feil.

Af den her givne Oversigt synes mig at følge: at store, stærkt byggede, velskabte, forædlede Heste af Kraft, Udholdenhed og en trivelig Natur, og dernæst Heste af Middelsstørrelse med samme Egenskaber i Almindelighed ei alene ville finde en meget fordelagtig Affætning, men at de ogsaa bedst ville erstatte Dyrbrættens Productions-Ømskifningerne, altsaa i enhver Henseende

for Landmanden i Almindelighed ere de fordeelagtigste at opdrætte. — Om det ved de gængse Priser kan svare Regning, at opdrætte saadanne Heste, som ikke ved Brugen erstatte Productions- og Omkostningerne, derom ere Meningerne deelte.

§ 6.

3. Hvorledes hine udmærkede Egenkaber frembringes og vedligeholdes i Racerne.

For at komme til Kundskab herom, var det maaskee passende i Korthed at gennemgaae Hesteavlens Historie og at omtale Hesten deels i dens naturlige Tilstand, deels som Kunstproduct.

Uldre og nyere Reisende og Forfattere stemme overeens deri, at Hesten i sin vilde, eller ganske naturlige Tilstand findes i det indre af Asien. Fuldkommen vilde er den, med Undertagelse af Thibet og det asiatiske Rusland, ikke mere at finde, derimod vel forvildet; men i dens forvildede og endnu mere i dens oprindelig vilde Tilstand ahner man neppe Muligheden af den Forædling, vi have for Dine. De største vilde Heste ere neppe saa store, som de mindste russiske, og have, efter General Benningsens Beskrivelse, et tykt Hoved; meget brede, med lange Haar besatte Kjæver; hæslige lange, vidt fra hinanden staaende Dren; ere fortil meget lavere, end bagtil; have et smalt Bryst; et spidst Kryds; en tynd, oventil sædvanlig nogen Hale; lange Roder, snævre og lange Hove. — Ofte har man opfanget nogle af disse vilde Heste; men det er ligesaa besværligt at tømme dem, som at betjene sig af dem. De døe sædvanlig snart. Heraf kan man slutte sig til, hvilken Tid og Møie det maa have kostet, at bringe Hesten paa dens nuværende Kulturtrin.

§ 7.

Som Kunstproduct betragtet kan Hesten maaskee siges at have samme Rang blandt Huusdyrene, som Jernet har blandt

Metallerne. Dens Culturhistorie vil jeg flygtig betragte under følgende Afsnit: 1) Hestens Tæmmelse og Opdræt til forskjelligt Brug; 2) dens Forædlings- og Forbedringsperiode; 3) dens Tilbagefald; og 4) Bestræbelserne, for paany at forbedre og forædle den, samt for at forhindre, at den ikke atter skal tabe de opnaaede Forbedringer.

1. Hestens Tæmmelse og Opdræt til forskjelligt Brug.

De første Forsøg paa at tæmme og afrette Hesten henlægges i Grækenlands fabelagtige Læder, hos Centaurerne oc. Ved Menneskets Pleie er den oprindelig Vædet lignende, musegraae, langhaarede, uanseelige Hest fra Draken bleven ombannet til et af de skønneste og nyttigste Huusdyr. „En af de herligste Erobringer, Mennesket nogensinde har gjort,“ siger den udbødelige Buffon, „er unægtelig Hesten, dette stolte, frygtige, modige Dyr, som tjener Mennesket med alle sine Egenheder, deels til at forhøje hans Hæder, deels til at gjøre ham Fornøielse. Den er en Skabning, som fornægtede sin Eiendommelighed, og underkastede sig Menneskets Villie, som den ofte synes at gjette, for at udføre den med Iver og Nøiagtighed. Naturen gav den Kjærlighed og Frygt og en vis Taknemlighedsfølelse for de Tjenester, vi kunne yde den. Ei sølende sit Slaveri, synes den at trænge til vor Beskyttelse.“

Idet Mennesket udbredte dette nyttige Dyr i forskjellige Zoner, synes ogsaa hver Nation efter sin Fornødenhed fornemmelig at have søgt at forplante de Egenheder, der især vare den tjenlige. — De sydlige og østlige Nationer, især Araberne, have ved Parring i deres Originalrace meest søgt at vedligeholde Hurtighed, Behændighed og Udholdenhed. Asiens og Afrikas store Dræner have øvet Hesten i Hurtighed, Udholdenhed og Nøisomhed; „Dshirid“ = Spillet, og disse nomadiske Folkefærds hyppige Fægtninger have udviklet dens Behændighed; Parringen af det Bedre med det

Bedre, af det Fuldkomneste med det Fuldkomneste har, begunstiget af Klima og Jordbund, understøttet af en hensigtsmæssig Nøgt og Pleie, frembragt en gennem Aarhundreder løbende Række af med hinanden forplantede Egenheder, som paa denne Maade tilsidst maatte opnaae en høi Grad af Fasthed.

Høit berømt er Arabiens Hest af ædleste Stamme, som i Almindelighed opnaaer en høi Alder. Harmonien i dens Bygning's Dele, Hurtigheden hvormed den, uden at tage Føde til sig, gennemløber uoverseelige Rejser, udmærker den fordeelagtigt. Den er liden af Vægt; har fine, bløde, glindsende Haar; et smukt, lige Hoved med en bred, flad Pande; vel ansatte Øren; skønne, levende Øine; store Næsebore; en lang, fiin, i en Bue med Hovedet forenet Hals, som giver Dyret et stolt og frit Udseende; en skarp og mager Manke; en lige og stærk Ryg og Lend; et lige Kryds med en høit ansat Hale, som den bærer ud fra Kroppen; hvælvede Ribbeen, sluttede Flanker; flade, frie Bove, hvis øverste Deel ligger meget tilbage; kraftfulde Muffler og Sener, som give dens Been en udmærket Styrke; smaae Hove af fast Masse; et fyrigt, modigt Gemyt; et let og kraftfuldt Fodskifte.

Fra Asien blev Hesten ført over til Europa, og eftersom en forskjellig Anvendelse, Clima, Behandling og Parring indvirkede paa den, dannede sig der flere Racer af meget afvigende Egenheder. Agerbrug, og dermed i Forbindelse staaende Erhverv, saavel som Maaden at føre Krig paa, udkrævede Tid efter anden større, stærkere byggede Heste, og disse frembragtes ved rigeligere og mere nærende Føde af forskjellig Art, ved langsommere, mindre anstrængende Bevægelse, og ved Parring af Individier, der af Naturen vare meest modtagelige for hine Fødemidler, og derfor meest udviklede sig i Omfang; thi de store Maser gennem Aarhundreder parrede med lignende maae ved stærkt nærende Føde frembringe hiint, fra Hestens oprindelige Form saa ganske afvigende

Kjød- og Knokkelproduct. I Danmark bleve derfor ogsaa Hestene større og massivere, end i Norge og Island. Om Friesland og Holland siger Baron v. Sind: „I disse Lande trives især de Urter, hvormed deres Heste til Dverflodighed fødes og ligesom mæsses; men en saadan Føde tjener kun til at udvikle Kjøddele og forøge Vædskerne; derimod ikke til Nervernes Kraft og Knoernes Fasthed. Saadanne Hestes tilsyneladende Fortrinn bestaaer kun i deres Størrelse og i Vægten af deres Masse.“

Med denne Behandlingsmaade gik flere af den asiatiske Hests fortrinlige Egenskaber tabt, disse søgte man igjen at bibringe Racerne ved Indblanding af orientalsk Blod, hvis Værd man siden lærte at kjende, og denne Bemærkning fører os til en ny Periode af Hesteavl, nemlig:

§ 8.

2. Hestens Forædlings- og Forbedringsperiode.

I Grækenland maade vi antage, at Blanding med det orientalske ædle Blod meget tidlig har fundet Sted. Deels ved Grækernes Krige med Perserne, deels ved Handelen kom asiatiske Heste til Europa. Xerxes's Armee talte efter Herodot 80,000 Heste, uidentvivel lutter Hingste, da det i Orienten endnu den Dag idag ei skal være Brug at skjære Hingsten. Grækenslands tørre Græssange og varme Clima fremmede Virkningerne af en saa fordeelsagtig Blanding.

Til Spanien, som til Sicilien forplantedes rimeligviis det asiatiske Blod fra Mauritania og Numidien under Carthaginiernes langvarige Overherredømme; thi det synes vist, at Hesten paa Kysten af Barbariet fra Lybien til Vestkysten af det gamle Mauritania (det nuværende Marocco) oprindeligen nedstamme fra Arabien, Persien o. s. v.

I Norden af Europa udbredtes de scythiske Hestes Blod ved Berøring med de mere mod Westen boende Folkestammers

Hesteracer; men to Hovedaarsager forhindrede Racernes fremfærdende Forbedring. Den ene var den, efter Strabo, hos Ecypterne stedfindende Brug, at skjære deres Hingste, for at gjøre dem tammere; den anden at Hestene udartede paa de fede, vaade Græsgange i Lithauen, Germanien og den nordlige Kyst af Gallien. Hvad der desuden forhindrede, at der af denne Berøring ei kunde fremgaae nogen fremfærdende Forædling, var deels, at disse Racer ei vare saa ædle, som det sydlige Afiens, deels, at man formodentlig ei forstod at drage Fordeel af det ædle Blod.

Før det orientalske ædle Blod havde en betydelig Indflydelse paa de europæiske Heste, maae disse have været af en maadelig Besskaffenhed, hvilket kan formodes af den Skitbring, Polyb giver af det romerske Rytteries Ubændighed, og det numidiskes store Overlægighed ved Hannibals Overgang over Trebia; Marc Aurels Hest, saavel som de Ufbildninger af indenlandsk Racer, der findes paa de romerske Basreliefs forsikkes Intet at indeholde, som kunde betegne den østerlandsk Hests Racepræg, Lid, skønne og kraftige Bygning.

Det indsees let, at Blandingerne med de orientalske Stammer, i det sydlige Europa maa have været Hesteavlen langt gunstigere, end i det nordlige, og hvad der fornemmelig kan have bidraget til denne Blanding, er Følgende: Ved Maurernes Indfald 710 kom hine ædle Hestes Blod til Spanien, og dette maatte udbrede sig meget under et Ophold af næsten 8 Aarhundreder. Dog var kun Andalusien, formedelst sine høie, tørre Græsgange af Naturen særdeles egnet til at vedligeholde den ædlere Race i sin oprindelige Tilstand. — Pragten ved Hofferne af Granada og Cordova, Carroussellerne o. desl. hvormed de Store underholdt sig, havde Indførselen af de skønneste Heste til Følge. I det 10de Aarhundrede sendte Storvizier Abel-el-Maleb ben Cheid Califen Abel-el-Nahman III, foruden andre Foræringer af Bærbi, 15 arabiske Heste. I Aaret 732 trængte Sarace-

nerne, 200,000 Mand stærke, frem indtil Murene af Poitiers, hvor de bleve total slagne af Carl Martell, og deres Anfører Abel-el-Nahman dræbt. Det kunde ikke feile, at efter dette Nederlag et stort Antal af deres Heste maatte blive tilbage i Frankrig, og dette bevirkede vel den første, for den franske Hesteavl gunstige Blanding. Dgsaa Korstogene vedligeholdte længe en Forbindelse med Orienten.

Erobreren Dshingis Khans Hærtog havde, idet han flæbte de undervungne Nationers Krigere med sig, en Sammenblanding af de asiatiske Hesteracer tilfølgte. Heste fra Indien, Persien, Arabien o. s. v. udbredtes over hele Asien; hans Sønneson Balon Khan trængte i Aaret 1211 frem til Polen, Ungarn og Schlesien. Dette Tartarernes Indfald, paa hvilket fulgte flere andre, i Særdeleshed i Aaret 1640 Islam Guerays med 300,000 Tartarer, maa uafsladeligt have bragt et saa meget større Antal morgenlandske Heste til Polen, som det hos disse Folkeslag stedse skal have været Brug, at hver Mand førte to Heste med sig, naar de drog i Felten. Polen skylde desuden de mangesidige, deels lykkelige deels ulykkelige Berøringer med Tyrkiet, hvorved en Mængde orientalske Heste kom til dette Land, sine Racers Forbedring. Dgsaa bragte Handelen, som Polen i ældre Tider gjennem Armenien drev med Persien, Heste derhen. Overhovedet vare Polakkerne stedse store Yndere af Hesten, og forskaffede sig med stor Bekostning fortrinlige Stobhingste. Dette har unægtelig ogsaa mere og virksamere, end den tidligere tilfældige Sammenblanding med orientalsk Blod, bidraget til at forædle deres Racer, og give denne Forædling Varighed.

Saaledes var man tilfældigviis i Europa bleven bekendt med det ædle Blod; men deels blev det ikke i lige Grad udbredt i de forskellige Lande; deels havde Clima, Føde og Behandling Indflydelse paa dets Artning; deels maatte man snart blive vaer, at det, ved at blandes med uædelt Blod, tabte af sine udmærkede

Egenskaber. Derimod havde man lært, at man ved Parring med ædle Heste kunde bibringe Landracerne Egenskaber, som de tildeels formedelst Clima, Føde og Behandling havde tabt, deels aldrig havde besiddet i saa høi en Grad. Tid efter anden affondrede man, om ei strængt, saa dog tildeels de ædlere Heste fra de almindelige Landracer; man oprettede i forskjellige Egne Stutterier, hvortil man især udvalgte ædle Stodhingste. Saalænge man hermed vedblev, kunde det ædle Blod vedligeholdes; men da forandrede Omstændigheder foranledigede, at man ophørte med at opfriske det, tabte det sig igjen lidt efter lidt, eller forsvandt tildeels ganske i de Lande, hvor det var blevet udbredt over Landracerne. Denne Tingenes Gang fører os altsaa nu

§ 9.

3. til Undersøgelsen af de Omstændigheder, der kunne anses som foranledigende Aarsager til dette Tilbagefald.

Orientalernes Toge til Europa ophørte, og Stutterierne, som i hiin Forædlingsperiode af Fyrsterne, de Store og de Rige mere underholdtes for Enkeltes Fornøielse, end for det Almindeliges Nytte, bleve ved den tiltagende Cultur og Befolkning, og den deraf følgende Udtykning af de større Godser for kostbare at underholde saaledes, som det før var skeet. — Deels noiedes man med at beholde det man havde, deels indskrænkede man Stutterierne, deels lod man dem ganske gaae ind, og anvendte Intelligents og Midler mere paa Agerbrug og Dvægavl. Bort eget Lands Hesteavls Historie vil gjøre det Ansætte endmere indlysende.

„Christendommens Indførelse,“ siges i en bekendt Afhandling over Aarsagerne til Danmarks Hesteavls Forfald, „var ikke uden Indflydelse paa Hesteavlen. Den tartariske Kjærlighed til Hesten forsvandt; Væddeløbene affældedes, fordi man betragtede dem som hedenske Lege, og Agerbrugets Fremskridt var Udbredel-

sen af fortrinlige Hesteracer ugunstig; dog holdt Klostrenes Dyrettelse dette Unde nogenlunde Modvægt."

"De Geistlige, i Besiddelse af de største Landeendomme, brugte Heste for sig og deres Følge. De indrettede Stutterier, og deres Kundskab om andre Landes Heste foranledigede dem til at lade fremmede Stodhingster komme, for at forbedre de indenlandske Racer. Saaledes finder man i Catholicismens Periode de bedste Heste hos Biskopperne og i Klostrene. Fra dem udbredte de sig til de adelige Jordegodsøiere, og med Fornøielse saae man, hvorledes en, fra den gamle danske Hesterace nedstammende, ved udenlandske Befulere forædlet ny Hesterace udbredte sig overalt i Landet. Derved gjenvandt den danske Hest fra Aar til Aar, hvad den ved en forsumt Behandling, og mere overladt til Naturens Indflydelse havde tabt i Kraft og Skjønhed. Men da Geistlighedens Godser ved Reformationen tilfaldt Kronen, og Regenten saaledes, ved at erhverve sig disse, blev en af de største Grundeiere i Riget, befattede Geistligheden sig ikke mere med Hesteavl en i det Store, hvorimod denne nu blev en interessant Gjenstand for Fyrsterne."

"Kong Frederik II. oprettede i Aaret 1562 det berømte Stutteri paa Frederiksborg, og et lignende paa Antvorskov og andre af hans Godser! Den bekjendte Staldmester v. Löhneisen bemærker i sin: „neu eröffnete Hof-, Kriegs- und Reitschule,“ at hiin Konge med stor Bekostning lod komme Befulere fra Italien, Spanien og andre Egne. — Christian IV. elskede fra Ungdommen af Hesten; Fyrster og Landets Adelige, som kjendte hans Yndlingstilbøielighed, sendte ham Befulere fra alle Kanter. Den store Hertug Albrecht, Statholder i Nederlandene forærede ham i Kroningsaaret 1596 to spanske Hingster. Hans Svigerfader forærede ham en berømt Befulder, kaldet Hertug Ulrich. Den russiske Ambassadeur bragte Stodhingster med fra sit Fødeland; og med store Omkostninger lod man ogsaa nogle komme fra andre

Land. I de Kongelige Stutterier befandtes tyrkiske, ægyptiske, polske, neapolitaniske, marokkaniske, engelske, lyneborgske, schaumborgske og frieslandske Hingster. Man talte i det Mindste 16 Stutterier. Fra England medbragte Kongen, efter Besøget hos sin Svoger, Kongen af England, i Aaret 1606, Hingster og Hopper, hvoraf han oprettede et Stutteri paa Jægerspris. Han havde en overordentlig Kjærlighed for denne Race. Paa denne Maade skabte Kongen den nye Race af de eengang saa berømte danske Heste. — Frederik III. havde i det Hele 10 smaae Stutterier, af hvilke flere havde lidt meget i den svenske Krig. Nu bleve igjen mange udenlandske Heste bragte ind i dem; man regner, at i et Tidsrum af 10 Aar meer end 19 nye Besselere ere tilkomne. Keiser Leopold forærede Kongen en skøn bruun tyrkisk Hingst, og en sort, som nedstammede fra hans Stutteri. Andre Stutterier forædledes ved polskt Blod. Frederik III., saavelsom hans Fader, solgte Hingster og Hopper for at bringe Landracerne i Dpfønst; han forærede endog i denne Hensigt sine Undersaatter Heste. — Christian V. fik 1684 flere tyrkiske Besselere, og lod med stor Bekostning spanske Stodhingster komme. Denne Konge glemte ei heller Landracernes Forædling; han kjendte baade deres Vigtighed i Krigstider, og Fordeel i Fredstider. Godseiernes Stutterier betragtede han som meget vigtige for Uolen af store og skønne Heste. Forordningen af 16de Juni 1686 om Stutteriernes Drettelse paalægger enhver Fordegodsseier, at have et Stutteri i Forhold til Godssets Størrelse, og at holde gode Hingste til Bøndernes Hopper. — Heller ikke Frederik IV. holdt Stutteriernes Forbedring for uvigtig. Han lod 1702 komme 16 spanske Hingster for sine Stutterier. — Christian VI. forsøgede Stutteriernes Antal og forbedrede dem ved andre Egnes Racer. I Aaret 1741 ankom tre fremmede Besselere, en arabisk og to tyrkiske."

Ved saaledes vedvarende at indføre ædle Hingster, hvilket skete

af Private, saavel som af Tyrsterne, vedligeholdtes Hesteracerne i Danmark i deres udmærkede Tilstand; men efterdem i den paafølgende Periode Stutterierne, der havde udgjort Stammerne for Forædlingen, neblagdes, tabte sig igjen Tid efter anden deres fortrinlige Egenkaber. Ogsaa i andre Lande har man gjort lignende Erfaringer. Det var i hiin Tid egentlig de mange Stutterier, der gjorde de europæiske Landes Hesteracer berømte, fornemmelig ved den Mængde ædle Heste, de producerede, tildeels ogsaa ved den større eller mindre Indflydelse, de udøvede paa Landracerne. England, Spanien, Italien, Polen, Rusland, Mecklenborg og Danmark have havt de berømteste. Med disse Stutteriers Opøsning adspredtes det ædle Blod over Landene, krydsedes med Landracerne i det Uendelige, og forsvandt. Baron v. Sind siger: „at en Mængde Stutterier i Tybskland,“ — af hvilke han nævner endeel —, „have frembragt Heste, som ikke have havt deres Lige, og som have besiddet alle de Fuldkommenheder, som forlanges af fuldkomne Heste; men at alle disse Stutteriers Heste saaledes have aftaget i gode Egenkaber, at man ikke gjenkender dem.“

Efterat Stutterierne vare neblagte, behandlede og parredes de ædle Heste deels uden Hensyn til deres fortrinlige Blods Conservation, deels parrede de sig selv i Flæng med Bønderhestene, som græssede i Fælledsskab paa store Dørdrev, hvilket naturligviis maatte have Udartning til Følge. „Ved intet af vore Huusdyr, (Hunden undtagen),“ siger Hoffstutteri-Inspecteur J. E. Justinus, „synes en større Sammenblanding at have fundet Sted, end ved Hesten.“ — At denne, Hesteavlens, Forfald har været almindeligt anerkjendt, derom vidne de mange Anordninger og Bestræbelser af Regjeringer og Private for igjen at hæve den, og for at forhindre dens Forfald paany. De forskjellige Fremgangsmaader, man i saa Henseende anvendte, ere anførte i: „Zeitung für Pferdeliebhaber,“ af Major v. Wachenhusen. Tydeligt skjønnes, at Ønsket om

Hesteavlens Forbedring er almindeligt, og at Englændernes Erfaring kunne tjene os til Veiledning. Vi komme altsaa nu til

§ 10.

4. Bestræbelserne i de forskjellige Lande, at frembringe og vedligeholde Hesteslag, der kunne fyldestgjøre vore Fordringer.

I den Hensigt, at forskaffe sig gode, selvstændige Hesteslag, udsøgte man, efter hiin Forsalbs-Periode, tildeels de tilsyneladende bedste Tillægsdyr, man kunde finde i Landracerne, betegnede dem som fortrinligen stikkele til at forplante de Egenstaber, de selv vare i Besiddelse af, og opmuntrede ved Belønninger til fortrinnsviis at benytte disse til Avl; — deels opkjøbte Regjeringerne tilsyneladende udmærkede Hingster og fordeelte dem som Landbesselere; deels oprettedes Pepinier-Stutterier, der skulde tjene til Stammer for Landbessel-Anstalterne. Man lod tildeels komme Stodhingster fra Lande, hvis Hesteavl til forn havde været berømt, men nu ei mere var af en saa god Beskaffenhed. I Tydskland forskaffede man sig f. Ex. Besselere fra Danmark, Holsteen, Neapel, Ungarn, Spanien. Hos os ere hine Forholdsregler tildeels indeholdte i Forordningerne af 1771. 1778. 1785. 1795. 1796. 1806. 1807. 1827; angaaende Sverrig findes de omtalte i „Zeitung für Pferde-liebhaber“ 2den, 3die og 7de Aargang; angaaende Mecklenborg i 2den, 3die, 4de og 6te; angaaende Hannover i 2den, 3die og 7de; angaaende Preussen i 2den, 4de og 6te; angaaende Sachsen i 3die; angaaende Anspach i 2den; angaaende Baiern i 2den, 3die, 4de og 6te; angaaende Würtemberg i 2den, 3die og 4de; angaaende Hessen i 3die og 4de; angaaende Osterrig i 2den, 3die, 4de og 6te; angaaende Schweiz i 2den; angaaende Nederlandene i 3die; angaaende Frankrig i 3die og 6te; angaaende Italien i 3die og 4de; angaaende Polen i 4de; angaaende Rusland i 2den og 3die.

Ved alle disse for Staterne saa kostbare Anstalter, — der ikke havde til nærmeste Diemed, at producere udmærkede Brugsheste, men meget mere at virke paa de over Landene udbredte Racer, og fornemmelig at bringe Bøndernes Hesteavl i Opkomst —, fik Landracernes Forbedring dog ikke den Fremgang; man havde ønsket. Man kunde ikke gjøre Regning paa Vedligeholdelsen af de Fuldkommenheder i Hesteracerne, man havde tragtet efter, at forskaffe dem; disse kom kun af og til tilsynne, viste sig kun tilfældigviis i enkelte Individer, og de vigtigste Egenskaber savnedes ofte aldeles; dog ledede denne Fremgangsmaade til mere almindelig Opmærksomhed paa andre Landes Hesteavl, end man hidtil havde viist. Ved meer og meer at overbevise sig om Englands Hesteavls Fortrinlighed, og ved at bemærke de ædleste engelske Hingsters gode Indsyndelse paa Hesteavlen, anledigedes man til at efterforske og nøie at gjøre sig bekendt med de Grundsætninger, efter hvilke Hesteavlen der lededes.

Af alle europæiske Nationer havde den arabiske Hests Uppættelse været anerkjendt, man havde tragtet efter, at forskaffe sig arabiske Beskælere; ved dem havde man tildeels bibragt sine egne Racer hines Egenskaber; men man havde parret det Gode med det Slette; de deraf fremkomne Blandingsproducter udartede igjen, og Racerne maatte paany opfriskes ved ædle Beskælere. I England, som paa Fastlandet, indsaae man Nødvendigheden af ædelt Blod til Hesteavlens Forbedring, og indførte det. I hiint De-Rige er det ædle Blod ei alene vedligeholdt, men det har endog opnaaet en saadan Fortrinlighed, at det nu søges paa hele Fastlandet til andre Racers Forædling, da dets egne ædle Blod for Størstedelen er forsvundet. Englænderne vare de første, som vedligeholdt en reen Stamrace til saadan Opfriskning af Landracerne. Mangfoldige anstillede Prøver havde givet dem den Overbeviisning, at det orientalske Blod tabte sin Eiendommelighed ved at sammenblandes med det nordiske, at de deraf fremkomne Producter vel

begavedes med nogle af den østerlandske Races ædle Egenstaber, men ikke ganske befriedes for den europæiske Hests Mangler. Ved Væddeløbene var det især, at Englænderne kom til denne Erkjendelse.

§ 11.

I det Foregaaende har jeg søgt at oplyse, ved hvilke Midler det lykkedes Orientalerne, i deres ædleste Hesteracer at vedligeholde de Egenstaber, der give dem et saa høit Værd. Englænderne fulgte deres Exempel, og lærte derved at indsee, at Udartningen af denne ædle Stamrace ikke var en uundgaaelig Følge af det forandrede Clima, hvilket man hidtil havde antaget, og endnu længe troede i det øvrige Europa, men at den ligefrem fulgte af den urigtige Fremgangsmaade i Behandlingen og Parringen. Ved tidligen at udvikle den unge Hests Kræfter, og ved at prøve de til Axl bestemte Stambyr, saavel som deres Afkom, vedligeholdtes ogsaa hos dem den ædleste Races Eiendommeligheder, og ved nøiagtige Stamregistre sattes de istand til at følge Naturens hemmelige Gang i Graderne af Artningen. Isædedfor „Dshirid“-Spillet og deslige hos Araberne brugelige Dvælses, indførte Englænderne Traineringen; til Prøver, der kunde erstatte Orientalernes Krigstoge og hurtige Reiser igjennem Ørkenerne, tjente dem to af deres Vndlingsforanstalter, Sagtridt og Væddeløb.

„Alt i Jacob den 1tes Regjeringsstid,“ siger Grev Weltheim, „har man i England benyttet orientalske Hingster til Hesteavlens Forædling; men først under Carl II., som bragte Hesteæddeløbene i et Slags System, synes man at have indseet Nødvendigheden af en ædel Races Reenavl, thi denne Konge sendte sin Staldmester til Barbariet og Lille-Asien, for at hente saavel Hopper som Besselere af ædel Stamme. Sidst fra 1720 af“ tilføier hiin Forfatter, „kan man af de i England forhaanden værende

troværdige Efterretninger overtøde sig om, at dengang i Reglen ikke mere nogen Hest bragtes paa Væddeløbsbanerne, hvis rene orientalske Descendents ei kunde godtgjøres; og dette skete ikke af tom Modesøge eller Forsængelighed, men fordi Erfaringen tilstrækkeligen havde vist, at af en Hest, som indeholdt en Tilføjning af nordisk Blod, ingen Gevinst mere var at vente." Afvige end andre Forfattere i deres Mening om det engelske Fuldblods Oprindelse fra Grev Veltheims, saa synes det dog med Rimelighed at kunne antages, at dets Tilbærelse skuldes Heste, som enten ved deres Descendents, eller selv paa Væddeløbsbanerne have godtgjort at nedstamme fra det bedste orientalske Blod.

§ 12.

Men Englænderne vare ei alene betænkte paa at vedligeholde den ædle Hests udmærkede Egenheder, de søgte ogsaa at bibringe den Fuldkommenheder, der gjorde den mere skikket til de forskjellige Brug, hvortil Hesten i Europa anvendes, — nemlig en større og stærkere Bygning — og derved at forskaffe sig en Stamrace, som endmere var skikket til at bibringe Landracerne de Fuldkommenheder, man ønskede dem i Besiddelse af. — Den engelske Fuldblodshest udmærker sig fordeeltigt ved sin stærke Ryg, sine skønne Bøve, sin velproportionerede smukke Hals og sin kraftfulde Bagdeel. Hvo har seet Fuldblodshingstene Moses, Logic, Cochrane, Erymus, Palæmon, Hazard, Casio og Claudeslay, og beundrer ikke deres Skønhed? — Ved hvilke Midler jeg troer det lykkedes Englænderne, at forskaffe Orientalen hine Fortrin, vil jeg nu forsøge at forklare.

Det var, som tilforn bemærket, noksom bekjendt, at Størrelse og Omfang af Legemet kunde tilveiebringes ved rigelig og stærkt nærende Føde; men ogsaa beviist, at dette forøgede Quantum Næringsstof kunde have Tabet af andre gode Egenheder til Følge. En forøget Mængde Fødemidler kan bevirke, at Legemets

Dele tiltage i Omfang; men et saaledes udvidet Legeme taber let i Styrke af dets enkelte Dele, og i Energie. Det er f. Ex. ved Forsøg beviist, at den danske Hests mere porøse, med større Huulheber forsynede Knogler meget lettere brydes, end den orientalske Hests finere, compactere. I samme Forhold, som disse store Hestes Knokkelmasse er mere løs, er ogsaa deres Muskelsystem mindre fast; hiin gedigene Kraft, som finder Sted under et gunstigere Forhold, gaaer tabt ved denne Udvidelse af de faste Dele.

Det var let at indsee, at Arabernes Behandling af deres Heste maatte være Bedligeholdelsen af disses fortrinlige Egenskaber gunstig, men det maatte ogsaa være Englænderne indlysende, at, dersom det skulde lykkes dem, at frembringe større, til deres Hensigt mere svarende Heste, uden at give Slip paa den orientalskes Fortrin, maatte en anden Fremgangsmaade, end den hidtil brugelige, vælges. Skulde et forøget Quantum Føde frembringe denne Virkning, maatte det til Legemet affætte saameget nærende Stof, som muligt; det Skadelige, Hensigten Modvirkende bortskaffes hurtigt og let, og Begyndelsen hermed gjøres i en tidlig Alder. Føllets Behandling i de første Aar har den største Indflydelse paa Dyrrets hele Levetid; kun halvt uddannet kommer det til Verden, og i den paafølgende Tid gaaer Udviklingen af Organerne, eller Legemets Dele saavel i Form som i Structur for sig. Det er derfor ei ligegyldigt, under hvilke Omstændigheder denne fortsatte Dannelses- og Udviklingsproces skeer. Fra den tidligste Alder gives Fuldblodsføllet Kjørneføde, og under Trainingen, den egentlige Opdrætningsperiode, saamegen Havre, som den ved en hensigtsmæssig Behandling kan fordøje; og for at Legemet kan tiltage i Omfang, uden at de faste Dele derved tabe i Consistens, maae især de Substantser, der ved at gjennemtrænge dem kunne formodes at befordre hiin omtalte svampagtige Tilstand, bortskaffes. Hvorledes jeg troer, dette kan bevirkes, skal jeg siden ved Trainingen omtale.

§ 13.

Bæddeløbenes Henfigtsmæssighed til en ædel Stammes Vedligeholdelse har jeg i det Foregaaende søgt at bevise; vilde man affkaffe dem, og alene rette sig efter Stammlisterne, kunde man ei være sikker paa, at det bedste Blod blev conserveret. Jeg vil nu søge at vise, at de kunne blive et virksomt Middel til en forbedret Hesteavl's Udbredelse. Er det, hvilket jeg tilforn har bemærket, tvivlsomt, om det kan svare Regning, at opdrætte saadanne ædle Heste, som ei ved Brugen erstatte Productions-Omkostningerne, og disses Opdræt dog er nødvendig til Landracernes Forbedring, saa maa det være af Vigtighed for Hesteavlen, at være betænkt paa Midler, der virksomt kunne opmuntre til at fremme Avlen af hine Heste. Som et saadant Middel betragter Indsenderen Bæddeløbene. Ved dem gives saavel Den, hvis Formues-Omfængigheder tillade, at anvende betydelige Omkostninger paa Opdrættet af de ædleste Stambyr, som og Opdrætteren af forædlede, mindre kostbare Tillægsdyr Udsigt til Løn for de paa Opdrættet anvendte Omkostninger og Bestræbelser. Ved dem kan selv Den, hvis Stilling ei tillader ham, med Omhu at behandle sine unge Heste, dog middelbart vinde; thi om endog Bonden i Almindelighed ei kan befatte sig med den henfigtsmæssigste Training, saa gives ham dog ved Bæddeløbene Udsigt til fordeelagtig Afkastning af et fortrinligt Product til Andre, som maatte have Lust til at tage det i Training i Haab om Binding paa Banen. At mange af disse forædlede Dyr prøves, kan være af stor Nytte for Hesteavlen, forsaavidt man derved bedst kan komme til Erkjendelse om det ædle Blods Indflydelse paa Landracerne, og ledes i Valget af Tillægsdyrene. — Af Bygningens, Musklernes, Senernes, Diets o. s. v. Beskaffenhed kunne vi vel medrette slutte os til Dyrets Kraft og Sundhedstilstand, men Livskraftens Grad, Dyrets Udholdenhed kunne alene Prøver overbevise os om, og da sidstnævnte Egenskaber i Almindelighed forplante sig til Af-

Kommet, er det ei uvigtigt, at den til Nol bestemte Hest prøves. Vel give de forskjellige Anvendelser af Hesten, og den forskjellige Smag Anledning til, at man ei overalt i Europa kan blive ganske enig om, hvilke Hingster fornemmelig bør vælges til Landracernes Forbedring; men saavidt er man dog enig: a) at Forbedringen kun kan blive varig, ved at man holder en reen Stamrace, hvad enten man nu vil forskaffe sig denne fra Arabien, Nubien, England, Spanien, eller ved en fortsat indbyrdes Parring af europæiske Racer; b) at Hestens Værd mere bør bestemmes efter dens beviste, end efter dens tilsyneladende Tjenstdygtighed, og at derfor offentlige Prøver ere af stor Nytte for Hesteavlen.

Jeg har saaledes stræbt at godtgjøre:

1) at det er nødvendigt at vedligeholde en reen Stamme til Landracernes vedvarende Forædling, og at Englændernes ædleste Stamrace, den saakaldte Fuldblodsrace, er fortrinligen fikket til at bidrage Afkommet de Egenheder, der give det et forhøiet Værd som Arbeidshest, som Ride- og Kjørehest i Almindelighed, som Cavalleriehest, som Lurushest og som Tillægsdyr, i hvilken Henseende jeg tør beraabe mig paa nogle egne Erfaringer; paa mange mecklenborgske Landmænds Meddelelser f. Ex. i „Zeitung für Pferdeliebhaber“ 2den Aargang N° 10. 16. 17. 31. 34. 44. 45; 3die Aargang N° 19. 21. 22. 26. 27. 28. 32. 34; 4de Aargang N° 21. 22. 23. 26. 27. 28. 29. 30; 6te Aarg. N° 38. 39. 40. 41; og paa „Hippologische Blätter“ udgivne af Grev Holme 1te Bd. Pag. 6. 172. 204. 235; 2det Bd. Pag. 18 o. f.

2) at Hestevæddeløb kunne anses som det sikreste Middel til Vedligeholdelsen af denne Stamrace, og at de sølgelig middelbart kunne fremhjælpe og udbrede Productionen af fortrinlige Brugsheste.

Indrømmes Rigtigheden heraf, og tages endnu i Overveielse:

3) at Bæddeløbene give Anledning til, a) at Hestens Kræfter tidligt udvikles, b) at mange Heste med væsentlige Feil eller Anlæg dertil udelukkes fra Avlen, c) at man erkjender om den for Udviklingen hensigtsmæssige Training har været rigtigt anvendt — hvilket Alt jeg i det Følgende skal søge at udvikle.

4) at de bidrage til at vække mere almindelig Interesse for Hesteavl, deels derved, at de give Haab om en forøget Indtægt, deels derved, at mange udmærkede Heste forevises, deels derved at de ere Forsamlingssteder for Hesteopdrættene, Stutterikyndige og Hesteændere, som her kunne komme til rigtig Indsigt om en vel ledet Hesteavl, deels endelig derved, at ogsaa De, der blot finde Fornøielse i det Skuespil Bæddeløbene afgive, yde Bidrag dertil — saa troer Indsenderen heraf at torde antage, at hine Prøver i Almindelighed kunne ansees for at være hensigtsmæssige Midler til at fremme Avlen af saadanne Heste, som her i Landet især søges for Udlandet, og at det vilde fremhjælpe en forbedret Hesteavl, og være til Gavn for de danske Stater, at Bæddeløbsbanernes Antal forøgedes, og at de indførtes paa flere Steder i disse Lande, end hidtil; — formenende, at det vilde være hensigtsmæssigt, dersom —, efter Beslutningen af Selskabet til Hesteavlens Fremme i de danske Provindsfer —, Baner ogsaa anlagdes ved Randers, ved Aalborg og ved Viborg.

I Anledning heraf tillader Inds. sig at anføre efterstaaende Bemærkninger af „Foreningen for Hesteavl og Hestedressur „i de Kongelige preussiske Stater, indeholdte i dets fjerde Aarsberetning 1833: „Fuldblodsstammen kan kun derved vedligeholdes i sin Ypperlighed, at de meest udmærkede Individuer udelukkende benyttes til Avlen. Disse lærer man kun at kjende, ved at prøve dem i Bæddeløbene, følgelig kan Fuldblodsstammen kun i Forbindelse med Bæddeløbene vedligeholdes i sine væsentligste Egenheder.“

„Ei alene at Bæddeløbene vedligeholde Fuldblodsstammen paa sin Høide; de maae endog give Anledning til dens Indførelse og

Grundfæstelse, hvor den endnu ei er forhaanden, og hvor de anordnes med anseelige Præmier; hvilket fremlyser deraf, at, da Fuldblodsheste i Væddeløbene stedse seire over Haldblodsheste, — naar ei et Uheld eller en Tilfældighed anlediger en Undtagelse —, kunne de udsatte Væddeløbspræmier kun vindes med Fuldblodsheste.“

„Rigtigheden af Forestaaende er uimodsigeligen stadfæstet ved Erfaringen. Alle Englands høist udmærkede Brugsheste nedstamme i en nærmere eller fjernere Generation fra Fuldblodsheste. Hvor meget end Regjeringerne stræbte at forbedre Hesteavlens, søgte man dog forgjæves Fuldblodsheste; men efter Væddeløbenes Indførelse i Mecklenborg, Holsteen, Preussen, Østerrig o. s. v. see vi deres Antal aarligen at tiltage i et alle Forventninger overstigende Forhold.“

„Man er derfor af den Formening, at Alt, hvad der kan skee til Hesteavlens Forbedring bør sammenfattes deri, at Væddeløb foranstattes ved at udsætte Præmier. Selv Den, som gjør andre Forbringinger, maa dog ubetinget indrømme, at Meget kan opnaaes paa denne Wei, at de Midler, som dertil anvendes, ei ere bortødslede, og at det lader sig retfærdiggjøre, naar som Basis fastsættes: kun at anvende Foreningens Midler saaledes, at derved Væddeløbene fremmes.“

Denne Mening stadfæstes ved følgende Ord af Kammerraad Hofmeister i Cutin: „Englænderne have den fuldkomneste Hesteavl; de opnaaede den ved Væddeløbene, og ved dem kunne ogsaa vi opnaae den.“

Slutteligen giver Indsenderen sig den Frihed, at tilføie et Par Ord i Anledning af Landets Hesteavl i Almindelighed: Nyttens af, at prøve den til Avl bestemte Hest, er tilforn viist. Derved komme vi til Kundskab, om den er i Besiddelse af saadanne usynlige Egenheder, som vi attraae den maatte meddele sit Afkom, eller behæftet med Mangler, vi naturligviis ikke kunne ønske Føl- lene. Ligeledes er det vigtigt, at vi tage Hensyn til dens Bygning, og at vi til Avlen udvælge Tillægsdyr, der besidde syn-

lige Fuldkommenheder, vi ønske nedarbejde, for at vi kunne for-
 skaffe os et til visse Tjenester fortrinligen skikket Ufkom. Men
 det er ikke nok, at vi efter disse Grundsætninger udvælge Hingster
 og Hopper, endnu vigtigere er det, at være overbevist, om de
 ogsaa arte saaledes, som vi have formodet, det vilde skee, og at
 vi bestemt vide, hvilke Fuldkommenheder eller Mangler en Hingst
 eller en Hoppe fortrinsviis meddeler sit Ufkom, for at vi kunne
 lede Parringen saaledes, at det Fuldkomneste, til vore Hensigter
 meest Svarende, opnaaes. Paa Artningen burde man vel ved
 Præmie-Uddelinger tage mere Hensyn, end paa Dyrenes Exte-
 rieur. — Inds. er af den Formening, at en Beskrivelse af en
 god Følhoppes Beskaffenhed vilde være ønskelig, og at det vilde
 være til stor Nytte for Hesteavl, om det, saameget som muligt
 offentligt blev bekendtgjort, hvorledes de Fuldblodsbeskælere, der nu
 anskaffes i Landet, arte, eller hvilke Eiendommeligheder de i Sær-
 deleshed meddele deres Ufkom. „Sikke deri bestaaer en god Heste-
 avl,“ siger Gr. Bismark, „at man holder Beskælere, og lader
 Hopperne bedække; men deri, at man underkaster Factorerne, hvor-
 med man vil frembringe et Product, en Kritik, og handler derefter.“

„Die Steigerung der Kräfte ist das Ziel, das man bey dem Trainiren erreichen muß.“

Gr. Stephan Szechenyi.

II.

Med Hensyn til det andet Spørgsmaal: Er det afgjort, at den saakaldte Trainering ikke efterlader sig Følger, som svække Hestens Sundhedstilstand, og gjør den ubrugelig før Tiden eller endog forkortet dens Liv, og at Væddeløb og den dermed i Forbindelse staaende Trainering ikke frembringer Feil, der arte paa Afkommet, naar den paa Banen ikke mere brugte Hest anvendes til Hesteavlens Forædling? vil jeg forsøge i Korthed at angive, hvad ved Trainering bør forstaaes, og hvorledes jeg troer den hensigtsmæssigst iværksættes.

§ 14.

Formaalet af „Trainering“ er efter mit Skjøn en stadig Udvikling og Dvælse af Hestens Kræfter, men for at opnaae dette i en høj Grad, har man understøttet Dvælsen, ved at give Hester stærkt nærende Føde, søgt at bortskaffe de i Fødemidlerne indeholdte overflødige og skadelige Dele, og at komme Naturen til Hjælp ved at befordre Fordøjelsen, lette Uddunstningen og tilvejebringe et friere Vandbræt. Man har derfor ogsaa kaldet Traineringen „den Methode, at faae Hesten til at fordøie en stor Mængde

nærende Føde, og med hver Dag at blive mere kraftfuld og udholdende." Ved den saakaldte Training troer jeg derfor bør forstaaes en Fremgangsmaade, ved hvilken man søger at bringe Hesten i den muligt kraftfulde Tilstand, derved, at man sætter Behandlingen af Hesten saaledes i Berelvirkning med Fødemidlerne og disse med hiin, at ei alene Bevægelse og Medicamenter sætte Organerne istand til at berede en stor Mængde nærende Dele af Føden, men at ogsaa Fødemidernes bedstmulige Tilberedelse i Forbindelse med Dyrets Bevægelse og øvrige Behandling gjør dette skikket til Kraftyttring og Udholdenhed.

Rigtigt anvendt, d. e. afpasset efter Hestens Alder, Kræfter og øvrige Beskaffenhed maa altsaa Trainingen udentviol have en gavnlig Indflydelse, hvorimod den, urigtigt anvendt, vistnok kan blive svækkende, istedetfor styrkende, og altsaa skadelig for Dyret. — At vogte sig for saadant Brug af vore Huusdyr, som efter Erfaring i Almindelighed har Sygdom til Følge, eller frembringer Unlæg dertil, er en af Diætetikens første Regler. Stærk Brug f. Ex. af en tykkodret, i Anvendelsen af sine Kræfter lidet øvet, Hest, bliver sandsynligviis Aarsag til en eller anden Sygdom; hvorimod en lige kraftig Anstrængelse af en, i Dvælse holdt og passende fodret Hest, hos hvilken Nutritionen staaer i rigtigt Forhold til de øvrige Livskræfters Ytringer, ei let vil have nogen skadelig Indflydelse paa dens Sundhedstilstand. Bedst afværges Sygdomme i det dyriske Legeme ved at holde det i Virksomhed; jo mere passivt det er, desto modtageligere bliver det for Sygdomme og desto mindre skikket til Anstrængelse. Man give Hesten daglig Bevægelse i forskjellig Gangart, efter som dens Bestemmelse gjør det nødvendigt. Denne Bevægelse holder den i en sund Tilstand, og har desuden den Nytte, at gjøre den from og lydig. Selv en noget heftig og usædvanlig Bevægelse kan tjene til at afhærde Hesten, og derved bidrage til at vedligeholde Sundheden. De fleste Sygdomme indfinde sig i Alminde-

lighed hos Heste, som skaanes for meget, og hvis Eiere gjerne see, at de vise det saakaldte Staldmod, en exalteret Tilstand, der giver Hesten en tilsyneladende Fyrighed og Lethed i sine Bevægelser, men som kun er af kort Varighed. Naar derimod Hesteopdræteren daglig giver sine Føl Bevægelse i den frie Luft, eller Bonden lader sine unge Heste forrette let Arbeide, saa er dette et Slags Training, og vist en hensigtsmæssig, styrkende Behandling. Overjages derimod Føllet, eller bruges den unge Hest til for svært Arbeide, indtil de bringes ud af Kande, saa vorder en saadan Training mere svækkende end styrkende for Dyret. Arbeidet bør passes efter Hestens Kræfter, og disse erstattes ved rigelig og sund Føde; dennes Indflydelse er igjen afhængig af Arbeidet, saa at Arbeide og Føde maae betinge hinandens Indvirkning paa Legemet, dersom Trainingen skal kaldes hensigtsmæssig. Rigtigt at passe disse Indvirkningers Forhold til hinanden, deri bestaaer uidentvivel Trainermethoden. „En Hest, som er godt traineret til Løb,“ siger Gr. Szechenyi, „maa ligne en Musik-Accord, i hvilken ei forekommer en eneste falsk Tone.“

Training er ei alene nødvendig som Forberedelse, naar Hesten paa Væddeløbsbanen skal aflægge Prøve paa Kraft, den tjener ogsaa til at udvikle de af Naturen i den unge Hest nedlagte Kræfter og Anlæg til at gjøre den skikket til med Lethed at forrette det Arbeide, man i Almindelighed forlanger af den. Den Mening, som ei er ganske ualmindelig, at Trainingen maa have en skadelig Indflydelse paa Hestens Sundhedstilstand, og at den frembringer arvelige Feil, har maaffee tildeels sin Grund deri, at man har seet Trainermethoden urigtigt anvendt, deels ogsaa, at man ei altid rigtigt bedømmer Hesten i den for Diet uvante Skikkelse, hvori den viser sig i Traineerstanden. Tilførn har jeg bemærket, at dersom den Behandling, hvormed man vil komme Naturen til Hjælp, ei skal vorde svækkende, istedetfor styrkende, og derved anledige Sygdomme, maa den anvendes med Skjøn som:

hed. Følgende er en kort Dversigt over Traineermetoden, saaledes, som Indsenderen anseer den for at være hensigtsmæssig.

§ 15.

Antaget, at en ung Hest skulde sættes i „Training“, saa vilde Dmgangsmaaden omtrent være følgende: Efterat den ved „Longering“ er forberedt, vænnes den lidt efter lidt til at bære en meget let Rytter, en Dreng, som kan veie 60 til 70 $\mathcal{E}$, og med denne Vægt rides den daglig en eller flere Timer i Skridt. Naar den saaledes i langsom Gangart er bleven vænnet til at bære en let Vægt, lader man den af og til falde i en naturlig Trav eller Galop, og i denne Gangart hver Dag tilbagelægge en kort Veistrækning. Alt eftersom den unge Hest heri faaer mere Dvelse, og efterhaanden som den mere tiltager i Kræfter, fortsættes disse Løb mere vedholdende, dog uden at Hesten derfor forceres til et hurtigere mere anstrængende Løb. Denne Dvelse foretages paa en elastisk d. e. Græs-Bund, hvorved Musklernes og Senernes Smidighed ei alene vedligeholdes, men endog forøges, og hvoergang den, efter endt Løb, er bragt i Stalden, afgnides den med en Halmvisk, og tilbækkes. Denne Gnidning med Halm udvikler en velgjørende Varme paa Kroppens Overflade, og er et af de hensigtsmæssigste Midler til at holde Hudorganet i Virksomhed, og til at styrke Musklerne og Senerne.

Da Erfaringen har vist, at meget Vand er Hesten til Besvær, naar den skal have stærk Bevægelse, gives den, før den udrides, kun lidet at drikke; derimod faaer den, efterat den igjen er kommen tilbage til Stalden, og affjølet, et større Quantum, hvorved den Forsigtighed iagttages, at Vandet maa være kuldslaet. — I Henseende til Fodringen er det Regel, at give Hesten megen Havre, og lidet Høe.

Smedens den unge Hest er i „Training“, sættes den engang om Ugen paa følgende Maade i stærk Syed: Tidlig om Morgen

tides den, tildækket med flere Dækkener, omtrent $\frac{1}{2}$ Lime i Skribt, derefter $\frac{1}{2}$ Mil eller længere i Galop, indtil Sveden bryder ud, og bringes derpaa til Stalden, hvor aldeles ingen Træk maa være. Dækkenerne aftages, Sveden strabes af med Træspaaner, og Hesten gnides saalænge med Høe og Halmviske, indtil den er tør. Derefter faaer den kuldslaet Vand at drikke, og Høe i Hækken, eller Høe, som er dyppet i Vand. Svedningen bevirker sandsynligviis, at mange skadelige Dele udfilles igjennem Hudorganet, og foretages oftere eller sjeldnere i samme Forhold, som Hesten røber meer eller mindre Anlæg til Fedme, og som den er meer eller mindre fast af Muskler. Englænderne søge derfor meest at tilveiebringe Sveden i de Dele, i hvilke den meste Fedtmasse har ansamlet sig; f. Ex. ved at tildække Halsen mere, end den øvrige Krop, naar denne Deel især er beladt med Fedt. — Ligesom vi bemærke, at næsten alle fede Dyr komme langt lettere i Sved, end magre af samme Art, see vi og at en Hest, der en tidlang er traineret, ikke let sveder. Sellevævet under Huden befries for det oversflødige Fedt, Huden lægger sig tættere til Knokkerne og Musklerne, og de sidste tiltage meer og meer i Fasthed.

For at bortskaffe de i Fodret indeholdte skadelige Dele, der, naar Hesten faaer usunde eller et for stort Quantum Fedemidler, let ansamle sig i Indvoldene; for derved at forhindre disses skadelige Virkning paa det dyriske Legeme, og for at befordre Fordøielsen af de nærende, Legemet styrkende, Dele af Fodret, anvendes saavel i Begyndelsen af Traineringen, som siden under den fortsatte Behandling, af og til lunde afførende Midler, og heri er det, de Veterinairkyndige især finde en Hovedanslidssteen. „Afførende Midler,” siger man, „virke svækkende og naturstridig paa Dyrets Organismus,” og uægtelig kunne de vorde skadelige, naar de ei anvendes med Forsigtighed; desuden synes man neppe noksom at tage i Betragtning, at Hesten, saaledes som vi forlange den, er et Kunstproduct, og at dens Behandling herefter bør indrettes.

Savnede den forædlede Hest al Røgt og Pleie, som den i vild Tilstand levende, da vilde hiin snart udarte, og ikke mere svare til vore Forbringere. Dette bevises noksom ved de forvildede Heste i Sydamerika, der, skjøndt oprindeligen af den ædle spanske Race, dog ved at være overladte til Naturen, have tabt deres ædle Præg.

§ 16.

Omendskjøndt der vel lader sig gjøre grundede Indvendinger imod Laxeemidlernes Brug, er det dog let at godtgjøre, at de, rigtigt anvendte kunne have en middelbar styrkende og velgjørende Indflydelse paa Legemet. Moutonnet siger: „Iblandt Laxeemidler er en stor Forskiel; nogle gaar over i Blodet, andre ikke. Purgantser kunne overhovedet bruges med Nytte, hvor man formoder megen Sliim, Galde, Rester af fordærvet, ei fordøiet Foder o. s. v. i Tarmene; i Sygdomme i hvilke gjennem Tarmene en Menskelse af Blod og Gaster ansees for nødvendig; naar man vil bortlede Gasterne fra et Sted, hvor de kunne have en skadelig Indflydelse.“ Men han bemærker tillige, „at man i Receptbøger ofte finder overdreven stærke Purgantser, der ligesvem kunne dræbe en Hest, skjøndt ikke egentlig ved hæftig Afføring.“ S. v. Tennecker mener: „Laxeemidler bringe Tarmekanalene til at virke paa forskjellige Meden i Forbindelse staaende Organer, paa Leveren, Kroskjerterne og Underlivets indsugende Kar, forhøier derved disse Organers Virkelighed, og anstrænger dem til større Virksomhed. Den virker paa Blodaarvene og det i dem indeholdte Blod, hvis Forandring, formedelst Medvirkning ved de dyriske kemiske Processer, kan meddele sig til alle andre Organer. Endvidere afledes og tilledes Livskraftens Virksomhed formedelst Laxeemidlernes Indflydelse paa en os ubekjendt Maade, sandsynligvis igjennem Nervesystemet, i de nærmere og fjernere Organer i Legemet. Endelig udtømme Laxeemidlerne ogsaa forskjellige i Tarmene indeholdte skadelige Ting, som Urte, ansamlende Fedtmasser, Sliim o. s. v.; frem-

deles siger samme Forfatter: „Lægemidler blive til styrkende Lægemidler, naar de bortføre Cruditæter, som ved deres Purring i Tarmkanalen, ved deres Dvergang i Blodet svække, forstyrre og meer eller mindre afbryde Livsprocessen.“

Det kommer derfor ved Brugen af Lægemidler fornemmelig an paa, at den skadelige Indflydelse de, urigtigen, anvendte, kunne have paa det dyriske Legeme, forhindres. Organerne bør, ved hensigtsmæssig Forberedelse, gjøres modtagelige for en let Indvirkning af Medicamenterne, og disse vælges af det Slags, og anvendes saaledes, at de ei frembringe en voldsom Virkning. Englændernes Fremgangsmaade herved er omtrent følgende:

Under Curen faaer Hesten ingen Havre, derimod i de to eller tre første Dage tre til fire Klidfoder. Omtrent 2 Kander Hvedekliid udrøres i heft Vand til en Deig, hvormed fodres, naar den er bleven afkjolet. Hesten gives herved kun liden Bevægelse. Efter denne Forberedelse faaer den en afførende Pille, og silbigere paa Dagen Høe eller et lidet Klidfoder, og kuldslaaet Vand at drikke. Pillen indeholder i et passende Forhold Aloe, Kummen, Ingefær og hvid Sæbe. Aloe er ved sin Bitterhed styrkende, og virker, som bekjendt, paa de tykke Tarme, og meget langsomt. Kummen og Ingefær høre til de bekjendteste mavestyrkende og vinddrivende Midler. Sæben er et bekjendt „Behikel,“ som ogsaa antages at have opløsende og velgjørende Virkninger. — Saaledes søger man at bibringe Hesten megen Føde, og at styrke og rensse Maven. — Ogsaa den bekjendte tydske Veterinair Kersting angiver flere lindre afførende Piller; men disses Composition forekommer mig ikke at være saa hensigtsmæssige. — Dagen efterat Hesten har faaet Pillen, gives den et Klidfoder, og rides i Morgenstunden omtrent $\frac{1}{2}$ Time i Skridt. Denne Røen gjentages om Middagen og om Aftenen, og understøtter betydeligen Middellets Virkning. Den næste Dag faaer Hesten sit sædvanlige Foder; og den derpaa følgende rides og behandles den som sædvanligt.

Ved en saadan Behandling, den saakaldte Trainersing, søge Englænderne at sætte deres Heste i den kraftfulde Tilstand, som de betegne med Udtrykket „**Condition**,“ og for at give et tydeligere Begreb om denne Tilstand, vil jeg her tilføie nogle Details, uddragne af den, paa 20aarig Erfaring grundede Veiledning til at sætte Heste i „**Condition**“ til Jagtridt, en bekjendt engelsk Jagtrytter, Hr. Aplerley, giver i **Sporting Magazine N. S. Vol. X. o. f.***) ved følgende Forskrifter.

§ 17.

„I det sædvanlige Staldsprog siger man om en Hest, at den er i god Stand **o: Condition**, naar den har meget Kjød, glindsende Haar og et sundt Udseende. Men ved alle disse udvortes Tegn paa Sundhed kan den dog være ganske uduelig til en vedholdende Anvendelse af sine Kræfter. For man endog i en vis Henseende sammenligne Haarets og Hudens Udseende med Menneskets Ansigtssfarve („**Complexion**“), saa lader sig dog Hestens gode eller flette **Condition** langt rigtigere bedømme ved Følelsen, end med Diet.“

„At Dyr i en tæmmet Tilstand udvikle Kræfter, som man ei kender hos dem i den naturlige **o: vilde** Tilstand, er en bekjendt Sag. Saaledes ogsaa Mennesket, hos hvilket man formodest Dynamometret har bragt i Erfaring, at et Menneskes physiske Kraft i den vilde Tilstand forholder sig til en Franskmands, som 51 til 69, til en Englænders som 51 til 71. — God Føde, understøttet af Dvælse af Kræfterne, hærder Musklerne o. s. v., og hele Legemets Sammenvæv er for størstedelen afhængig af Dyrrets Føde.“

„Næst den, hos en Jagthest nødvendige Legemsbeskaffenhed er dens **Condition** af største Bigtighed, og efter mit Begreb en saa uundværlig Betingelse, at jeg altid har holdt enhver Møie

*) vide „Pöppologische Blätter.“

og Bekostning til dette Diemeds Opnaaelse, for vel anvendt; thi jeg gjorde kun for ofte den Erfaring, hvorledes en middelmaadig Hest i **Condition** slog en i og for sig selv langt bedre, som ei var holdt saa hensigtsvarende. Det System, jeg over i 20 Aar fulgte, er nu blevet almindeligere; men da jeg først udøvede det, var det ligefrem stridende imod mine Venners og Radoers Opinion.“ —

Efterat Hr. Apterley har anført sine Grunde for U hensigtsmæssigheden af en langvarig Græsgang for Jagtbeste, da disse skulle bruges i November, angiver han følgende Plan: „Naar Hesten opstaldes, maa den først holdes saa kjøligt, som muligt, og da Liden er kostbar, og Medicinen tjener til at vendse Indvoldene, (Sveden bortskaffer det overflødige Kjød og Fedt), saa bliver den første Medicin at give jo før jo heller. Hvorledes denne maa være beskaffen, er afhængigt af en nøie Kjendskab til Hestens Constitution, dog bliver den at indrette mildere, end sædvanligt, da Dyrets Indvolde desuden ere slappede ved den længere Ryden af Græs. Hesten røres i Førstningen uden Dækken; men naar den er beredt til at tage den anden Dosis, er den alt mere vant til Staldatmosphæren, og maa nu behandles med mere Omhu. Prøves Hesten tidligt om Morgenens, saa maa den, naar Veiret ei er meget varmt, tildækkes med et tilstrækkelig tykt Dækken. Har den strax efter Opstaldningen faaet den første Medicin, vilde antage den 20de Juli, saa vil den omtrent den 17de August være færdig med hele Operationen; maa dog i denne Tid og i den paafølgende Uge kun røres langsomt, omtrent halvanden Time daglig i den tidlige Morgenstund, før det begynder at blive hedt. Man maa endnu ei bruge Strigle, da denne bidrager til at aabne Hudens Porer for meget, hvorved Hesten udsættes for let at forkjøles; for Dieblisset behøves ingen anden Pudsnings, end at Benene tre Gange om Dagen dygtigt afrives. Bemærker man at Uddunstningen er standset, maa Hesten afgnidtes med en fast sammensnøet lidet vædet Høreviff.“ —

„En Hests **Condition** maa skrive langsomt frem; (den er et Bærk af Tiden) en lang Række af Forberedelser, ledsaget af anstrængende Arbejde, er dens uundgaaelige Betingelser. Tjorten Dage efter den sidste Dosis Medicin, maa Begyndelsen gjøres med at sætte Hesten i Arbejde, ellers ere raske Fremskridt umulige. Dog maa Bærket skrive gradviis fremad, og bør i den første Maaned mere bestaae i lange Spadseregange, end i saakaldet „dygtigt Arbejde.“ — Hesten maa daglig være tre til fire Timer ude af Stalden, og i denne Tid er Anvendelsen af „Alteratives“*) nødvendige. Ved dens velberegneede Brug pirres Indvoldene paa en, Sundheden befordrende, Maade, hvorved den Tilstand modvirkes, som vi i Staldsproget kalde „Fog“ (Ladhed), men som rigtigere kunde betegnes med „almindelig Svækkelse og Slaphed,“ ved hvis Bortskaffelse Dyrets Udsende og **Condition** betydeligt forhøies. Halvblodsheste i Training geraade især let i hiin Tilstand. Jeg tør paastaae, at, uden alterative Midler, — udtømmende ere en Sag for sig —, ingen Jagthest kan blive bragt til en blomstrende **Condition**, d. e. til skjønt, glindsende Haar; til snart at blive tør efter en stærk Sved, og til fuld Legemskraft. Af de nævnte Midler ere forskellige Arter i Brug; jeg holder imidlertid de paa Urinen (**Diuretica**) og Uddunstningen (**Diaphoretica**) virkende for de bedste.“

„Af Foder er Havre det meest brugelige for alle Klasser af Heste; dog har man i de sidste Aar givet Jagthestene Bønner, og naar den tilbørlige Forsigtighed iagttages, er dette meget hensigtsmæssigt. Hvad Høet angaaer, giver man en Jagthest nuomstunder neppe Halvdelen af det, man tilforn gav den. Men man kan ei altid fodre Jagthestene paa samme Maade; man maa derved rette sig efter Jagtens Beskaffenhed. Om Hesten om

*) Alteratives d: saadanne Lægemidler, som kun virke langsomt paa Systemet, uden betydelig Formercelse eller Formindskelse af de naturlige Udtømmelser.

Morgenens skal have Vand eller ei, naar den skal bruges paa Jagten, retter sig efter dens Constitution. Er den tilbøielig til at laxere, og gaaer Fodret let af, naar den har Bevægelse, raader jeg ikke til at give den Vand, beholber den derimod Kornet godt hos sig, har den en lang Wei at tilbagelægge, og skal den først Kl. 10 eller 11 begynde sin Tjeneste, kan man imellem Kl. 5 og 6 om Morgenens lade den gjøre 6 til 8 Slug."

"Jeg kommer nu til Grundlaget for enhver **Condition** hos Heste, nemlig Stalden og Staldbehandlingen. Den sidste har erholdt betydelige Forbedringer, siden jeg først holdt Jagtheste. For lovede jeg mine Venner at fremsætte et Par Exempler, hvad **Condition** kan bevirke hos Heste, og disse vil jeg her forudsende, for jeg skriver til de videre Bemærkninger. Vil jeg opregne de talrige Stadfæstelser paa den gode **Conditions** uendelige Fortrin, og paa den anden Side de, af en slet fulgte Hændelser, Uheld og Farer, hvortil jeg, ved mine egne og mine Venners Jagtheste har været Vidne, saa kunde jeg, i det Mindste i de næste sex Maaneder, ikke befjæftige mig med Andet. Jeg vil derfor nøies med at anføre to Exempler, som ville sætte Fordelene af god **Condition** udenfor al Tvivl."

"En af mine fortroligste Venner i „Sporting“ Verdenen, bekjendt for en udmærket Kjender, gav 150 Guineer for en Hest, som hedte Hermit. Snart efter Kjøbet var han nødsaget til at forlade sit Opholdssted for at søge en berømt Læges Bistand. I to Uar var han under Lægens Hænder. — I denne Tid havde Hermit paradisiske Dage, og dens **Condition** gjorde samme Fremskridt, som om den regelmæssigt var bleven behandlet til Jagt. Om Sommeren fik den Medicin, grønt Foder, Gulerodder, blev rørt i Skridt og undertiden sat i en passende Sved; om Vinteren fik den regelmæssige Svedegalop og blev reden med Hundene. Den var i en fortræffelig „Grooms“ Hænder, og dens **Condition** kunde kaldes fuldkommen. Den havde rigtignok lidt for meget

Kjød; men dette var af en saa god Bessaffenhed, at dens Kraft derved snarere formeredes, end formindskedes. Hermit sprang meget godt over Gjerder, og havde i alle Gangarter det eleganteste Fodskifte; dog stod den ei det bedste Ky for sin Udholdenhed, naar Jagten skulde gaae ret raff. Desuagtet gav dog den afbøde Capitain St. Paul, saa paasaldende det end klinger, den uhyre Sum af 650 Guineer for Hermit. Kun den blomstrende **Condition**, — Bærket af to Aar —, skildte Eieren den høie Priis han erholdt. Det vedvarende, rigelige Kjørnesoder, og den gode Staldmanipulation bragte Hesten til Fuldkommenhed, og omskabte den til noget ganske Andet, end Naturen havde bestemt den til."

Angaaende det andet Exempel paa god **Conditions** velgjørende Indskyldelse maa jeg henvende mig til min egen Stald. Heste kan man kjøbe overalt og til hver Tid; men **Condition** kan man ei tilhandle sig. Derfor burde Enhver, som ønsker at udvide sit Etablissement, anskaffe sig Heste om Foraaret. Man har da Sommeren for sig, og er Hesten iøvrigt sund, saa kan den være bragt i **Condition** til Jagttiden. Ifølge denne Grundfætning besøgte jeg for nogle Aar siden Hr. Tattersall i Mai Maaned. Jeg bemærkede en velbygget, stærk Hest, der saae ud til at der kunde blive en god Jagthest af den. Jeg gav 55 £ Sterl. for den, og tog den med mig. Neppe var jeg kommen hjem, før jeg traf paa En, som kjendte Hesten, og som sagde mig, at den var af Joe Andrews, en fortræffelig Springer, men at den paa ingen Maade lod sig holde i **Condition**, at den, hvergang den blev brugt noget, fik opløbne Been; kortsagt, at den, for at betjene mig af Mandens egne Ord, saae ud som en „afjaget Dævel."

„Her var altsaa en vid Mark for Forsøg. Da jeg senere iagttog Hesten, kunde jeg let forklare mig, hvorfor den ei havde ladet sig holde i **Condition**; thi den havde aldrig været i en saadan. Hele Hesten syntes at bestaae af Hoved og Bøv, Liv havde den saa at sige flittke. Strax i Begyndelsen var jeg

overbeviist om, at en vis Svækkelse, en Mangel paa tilbørlig Nervekraft laae til Grund, at begge Dele kun ved en fuldkommen Omdannelse af Dyrets Constitution kunde forbedres, og denne Tilstand alene bevirkes ved god og rigelig Føde, ved alterative Lægemidler og god Staldpleie. Jeg formodede, at dens indre Organisation var svækket. For nu at forberede den paa Forandringen i Behandlingsmaaden, gav jeg den tre Portioner af en meget mild Medicin, kun 5 Drachmer Aloe, med en Mellemtid af tolv Dage. Efter to Dages Forberedelse med Hvedeklid, var Virkningen fuldkommen tilfredsstillende. I Sommerens Løb gav jeg den i tre Perioder „Alterativpiller,“ og fodrede den med god gammel Havre. Hesten kom ikke meer end to Gange daglig af sin Baas for at vandes af en Dam, og fik intet grønt Foder, med Undtagelse af nogle Bisker to Gange daglig i sex paa hinanden følgende Dage. I September Maaned erholdt den endnu tre Portioner af ligesaa mild Medicin, og nu led jeg den i den paafølgende Vinter paa Jagt. Jeg fandt min Hest aldeles saaledes, som min Ven havde beskrevet den; en udmærket Springer med fortræffelig Næse, isørigt ikke bedre, end de fleste andre Jagtbeste. Være disse syge, saa var den ikke mindre end vel, og Friheder torde man ei tage sig med den. Efter hver Jagt opløb dens Been, Kjødet smeltede som Smør for Solen, og efter en noget besværlig Jagt, torde man under otte Dage ikke igjen gjøre Regning paa den.“

„I den følgende Sommer behandlede jeg Hesten nøie saaledes, som i den foregaaende, kun lod jeg den give to „Bushel“ Havre*), naar den vilde æde saameget, og allerede i Begyndelsen af den anden Jagtsaison bemærkede jeg den store Forandring, som var foregaaet med dens Condition. Dens Been bleve nu, efter et haardt Arbeide, fuldkommen rene; den aad meget godt,

*) omtrent 60 $\mathcal{R}$ ugentlig.

Livet udvidede sig, og den saldt ei som før sammen, efter en betydelig Anstrængelse. Paa enkelte Dage kunde Hundene ei løbe den for raskt og for længe, og ifølge et fortræffeligt Spring over et høit, stærkt Hegn, efter en Times usædvanligt raske Løb, solgte jeg Hesten til en Lord for 200 Guineer. — Da jeg først kom i Besiddelse af den, kunde jeg, ved en liden Uopmærksomhed fra min Side, fuldkomment bringe den i Stilstand i den første Fjerdningstime, og bestandig havde den sine gode og slette Dage. Jovrigt var den meget fordeelagtigt og regelmæssigt bygget, og havde i høi Grad den for Jagten nutildags saa vigtige Færdighed i at gaae over pløiede Agre. At springe var for den en forholdsvis ringe Anstrængelse, og dens Aandedræt var upaaklageligt." —

Fremdeles hører til Behandlingen, at Stalden maa være tør og varm. Jeg forudsæer, at det jeg har at sige om denne Gjenstand, vil finde mange Modstandere af den gamle Skole, som prædike over Faverne af en heed Stald. Erfaringen derimod foranlediger mig, istedetfor at indrømme Skadeligheden af en varm Stald, at erklære, at jeg aldrig saae en Hest i god Condition af en kold Stald. Jeg vil endnu gaae videre, og paastaae, at en Hest, som om Vinteren i en kold Stald, ved alle, en Grooms optænkelige Bestræbelser, hverken kunde bringes til et godt Udseende, eller til fuldkommen Velbefindende, i en varm efter Maanedsfri vil befinde sig fortræffeligen. Jeg kan hverken forklare dette tilsyneladende Phænomens Hvorledes? eller dets Hvorfor? kun sige: at det er saaledes. Hørte jeg nu Sir Humphry Davy, selv vidtløftigen docere: „at holde Heste i en varm Stald er aldeles upassende, da den ubetinget nødvendige frie Tilstrømning af Sauerstof feiler, at Indaandingen af den atmosfæriske Luft er Grundbetingelsen for det dyriske Liv, at det er stridende imod Naturen og dens Love, at indaande en anden Luft o. s. v.“ saa vilde jeg høre rolig paa alt Dette, og dog befale min Groom: Bryd Dig ikke om Philosophens skønne Tale, tilstop vel enhver

Sprække i Stalden, sørg kun for, at et eller to Rør blive aabne, for at aflede den fordærvede Luft. Bryd Dig ei om frisk Luft; den vil nok finde sig en Vej, om saa var igjennem Nøglehullet; sørg kun for en Udgang for den fordærvede. Det er ei for at behage den herskende Mode, at jeg fører dette Sprog; var det blot min Hensigt, at holde Hesten i en sund Tilstand, da vilde jeg foretrække en sval Stald; men dersom jeg vil forberede den til at følge Jagthundene, — skal den derved bære en ferm Rytter, saa maa jeg erklære mig for den varme Stald."

"Ogsaa Menneket har fra Aldtiden indtil vore Dage underkastet sig et Slags Træning af megen Analogie med den her beskrevne, d. e. en Diæt, der gjorde det skikket til store Kraftanstrengelser. Fra Grækenlands og Roms Athleter indtil vore Dages Bøvere o. dl. har Begyndelsen af Træningen bestaaet i Blodrensning, og derved at berede Veiene til Krafts og Virksomheds Formerelse. Dette skete ikke saameget paa Medicin, som ved maadelig Bevægelse og Sved, hvorved det overflødige Rød og Fedt bortskaffes, og Uddunstning saavel som Affondring befordres. Følgen af denne Methode var saavel hos hiin Mennekkelaske som hos Hesten, at de transpirerede meget lidet og at deres Kræfters Maal havde naaet sit høieste Punkt. Jeg kunde forfølge dette længere, og spørge: Hvor vil et Mennekket lettest komme sig efter en angribende Vinterdags-Marsch, i det varme, eller i det kolde og fugtige Værelse, eller endog i Divouacen. Jeg kan ikke istemme den Paastand, at varme Stalde skulde skade Hestens Dine og Lunger; det forstaaer sig, at man i Stalden ei maa taale fordærvet Strøelse."

"Det beroer uidentviol paa en uretlig Anskuelse naar man paastaer, at en Hest med lange Haar ei saa let forkjøler sig, som en med korte og fine. Fiint og kort Haar ligger fastere til Huden, og tører meget hurtigere. Har en Hest en lang og huultliggende Haarbeklædning, saa opløses den af Vinden; Sved og

Regn tørrer først efter flere Dimer, og fører saaledes alle de skadelige Følger med sig, som vaade Klæder have paa Mennesket. Jo finere og kortere Haaret er, desto lettere er Overgangen ved Haarskiftet om Foraaret og Efteraaret; thi netop af de forpludselige Overgange hidleder Mr. Richard Lawrence saa rigtigt Betændelses og Lungesygdomme. Som Argument mod varme Stalde hører man endnu anføre: at de deri holdte Heste lettere forkjøle sig ved slet Veir. Derpaa svarer jeg, at det hermed ingen Fare har, saalænge Rytteren bliver siddende paa sin Hest, og ei lader den staae for længe stille."

§ 13.

Saameget om at sætte Hesten i „Condition;“ om fremdes at holde den deri, forklarer Hr. Apterley sig end udførligere. Af det Anførte og de deri indeholdte Exempler troer jeg tydeligt at have viist Indflydelsen af en god Condition, d. e. Konstens Seier over Naturen. — Derfom nu Vædeløb og Training skulde have arvelige Feil til Følge, saa maatte disse vistnok vise sig i en høj Grad hos de engelske Heste, da begge Dele hos dem have været anvendte igjennem en lang Række af Generationer. Men dette stadfæstes ikke ved Erfaringen, og til Beviis herpaa maae disse Hestes Kraft og Udholdenhed til Brug, samt deres Avledygtighed, tildeels i en meget høj Alder, tjene. Engelske Autorer, som Rich. Lawrence og andre, bestemme Hestens Levealder til 40 Aar. Hvad Tjenstygtigheden angaaer, tillader jeg mig, at henvise til Baron v. Biels Skrift, „Einiges über edle Pferde,“ hvor en Mængde Exempler anføres: Vognheste betræffende Pag. 61 o. f.; Sagheste betræffende Pag. 58. 288. o. f.; Brugbarheden i Krigen betræffende Pag. 70. 112. 113. 122. o. f.; Angaaende høj Alder og Avledygtighed vil jeg her tilføie nogle navnlig Fortegnelser:

1. Angivelse af den Alder, en Deel af Englands berømteste Suldblodsbeskælere i dette Aarhundrede, især i dets 2^{det} Decennium have overgaaet, (udbraget af **General Stud Book Vol. III.**) *).

1.	Antonio	i Aaret 1828	gammel 12 Aar.
2.	Androssan	— 1827	— 19 —
3.	Blacklock	— 1831	— 17 —
	er Fader til mange Seirende.		
4.	Bobtail	— 1822	— 27 —
5.	Cannon-Ball	— 1831	— 21 —
6.	Costrel	— 1828	— 27 —
7.	Cedric	— 1829	— 8 —
8.	Cockfighter	— 1807	— 21 —
9.	Corker	— 1812	— 26 —
10.	Delpini	— 1808	— 27 —
11.	Diamond	— 1819	— 27 —
12.	Dinmont	— 1826	— 14 —
13.	Ditto (Williamsons)	— —	— 21 —
14.	Driver	— 1811	— 28 —
15.	Dungannon	— 1808	— 28 —
16.	Ebor	— 1822	— 8 —
17.	Election	— 1821	— 17 —
18.	Friday	— 1826	— 15 —
19.	Fyldener	— 1829	— 26 —
20.	Grimaldi	— 1830	— 28 —
21.	Grog	— 1813	— 27 —
22.	Guy-Mannering . .	— 1825	— 10 —
23.	Hampden	— 1825	— 6 —
24.	Hollyhock	— 1829	— 24 —
25.	John Bull	— 1812	— 23 —

*) vide „Maanedsskrift for Hestavl og Hestehold 1833, Febr. N° 1 og 2.“

26.	Johnny	i Katet 1811 gammel	17	År.
27.	Jonathan	— 1824	— 6	—
28.	King Bladud	— 1819	— 27	—
29.	Little John	— 1830	— 24	—
30.	Majocchi	— 1831	— 15	—
31.	Marmion	— 1830	— 24	—
32.	Milo	— 1826	— 24	—

er Fader til **Rinaldo, Rembrandt, Eryx, Paul Potter, Correggio** og **Spartan**, som samtlige ere udmærkede Stodhingste.

33.	Nicolo	— 1829	— 9	—
34.	Oberon	— 1808	— 18	—
35.	Octavius	— 1831	— 22	—
36.	Oiseau	— 1826	— 17	—
37.	Orlando	— 1824	— 25	—
38.	Orville	— 1826	— 27	—

vandt toaarig en **Sweepstakes**, treaarig **St. Legers**, fire- og femaarig flere **Plates** og andre betydelige Løb; fra sjette til niende År 16 Gange, og deriblandt flere Løb paa 4 M.

39.	Osmond	— 1829	— 8	—
40.	Paulowitz	— 1829	— 16	—
41.	Petronius	— 1823	— 18	—
42.	Pioneer	— 1825	— 21	—
43.	Poulton	— 1823	— 18	—
44.	Queensberry . . .	1825 el. 1826	— 16 el. 17	—
45.	Quiz	— 1826	— 28	—
46.	Quizzer	— 1824	— 14	—
47.	Remembrancer . . .	— 1829	— 29	—
48.	Rubens	— 1829	— 24	—

fra 1816 til 1823 incl. har dens Afkom vundet 328 Præmier.

49. **Scud** . . . . . i Haret 1825 gammel 20 Aar.
50. **Selim** . . . . . — 1830 — 23 —
51. **Shuttl'e-Pope** . . . — 1825 — 18 —
52. **Sir Oliver** . . . . . — 1829 — 29 —
53. **Sir Solomon** . . . . — 1829 — 20 —
54. **Smolensko** . . . . . — 1829 — 19 —
 feirede 1813 foruden i **Derby-Løbet** i fire andre, af
 hvilke i de tre vare 10 til 12 Heste, og 1814 begge
 Gange den kom paa Banen; bedækkede fra 1815 for
 20 Gs, og leverede en stor Mængde Seirende.
55. **Sorcerer** . . . . . — 1821 — 25 —
56. **St. Anders** . . . . . — 1826 — 21 —
57. **Traveller** . . . . . — 1813 — 28 —
58. **Truffle** . . . . . — 1831 — 28 —
 vandt 1811 fem Gange, 1812 fem Gange, 1813 fire
 Gange, 1814 tre Gange.
59. **Trumpator** . . . . . — 1808 — 26 —
60. **Usquebaugh** . . . . — 1822 — 14 —
61. **Vandyk junior** . . . — 1825 — 18 —
62. **Viscouht** . . . . . — 1828 — 19 —
63. **Walnut** . . . . . — 1809 — 23 —
64. **Walton** . . . . . — 1825 — 26 —
 løb indtil sit 8de Aar, og feirede 18 Gange. Indtil
 dens Død kom 80 af dens Afkom seirende paa Banen,
 som vandt 195 Priser.
65. **Warrior** . . . . . — 1826 — 23 —
66. **Waxy Pope** . . . . . — 1831 — 25 —
67. **Whalebone** . . . . . — 1831 — 24 —
 vandt 1810 fire Gange, 1811 fire Gange, 1812 fem
 Gange, 1813 tre Gange, hvoriblandt 2 **Kingsplates**.
68. **Whisker** . . . . . — 1832 — 20 —
69. **Young Whiskey** . . — 1821 — 21 —

70.	Whitworth	i Aaret 1827 gammel 22 Aar.
71.	Windelstone	— 1812 — 29 —
72.	Witchcraft	— 1813 — 12 —
73.	X. Y. Z.	— 1832 — 24 —

Af omstaaende 73 Hingster have:

2	tjent som Stodhingste i en Alder af 6 Aar
3	— — — — 8 —
1	— — — — 9 —
1	— — — — 10 —
2	— — — — 12 —
3	— — — — 14 —
2	— — — — 15 —
1	— — — — 16 —
4 à 5	— — — — 17 —
5	— — — — 18 —
3	— — — — 19 —
4	— — — — 20 —
5	— — — — 21 —
2	— — — — 22 —
5	— — — — 23 —
7	— — — — 24 —
3	— — — — 25 —
4	— — — — 26 —
7	— — — — 27 —
5	— — — — 28 —
3	— — — — 29 —

Er 73 Stodhingste, hvis Levealder andrager 1506 Aar; altsaa er Gjennemsnittet af deres Alder over 20 Aar, uagtet i hele Antallet findes idetmindste 8, der ikke kunne antages, at være døde af Alderdom, og 5, der angives at være omkomne ved Sygdom eller ulykkelig Tilfælde. Fortegnelsen viser endvidere, at af de 73 Hingster ere ikkun 28 døde inden 20 Aars Alder,

45 derimod bleve brugte som Stodhingste i en Alder fra 20 til 29 Aar.

2. Hingste, hvis Afkom har udmærket sig.

1823 vare iblandt de Seirende: af **Comus** 65, af **Selim** 28, af **Smolensko** 26, af **Rubens** 43, af **Haphazard** 26, af **Woful** 25; **1824** af **Comus** 61, af **Filho** 55, af **Smolensko** 27, af **Rubens** 26, af **Phantom** 35, af **Soothsayer** 33, af **Orville** 26, af **Whisker** 25; **1825** af **Filho** 55, af **Phantom** 47, af **Androssan** 33, af **Whisker** 29, af **Soothsayer** 26, af **Comus** 53, af **Whalebone** 40, af **Rubens** 33, af **Election** 27, af **Octavian** 25; **1826** af **Filho** 61, af **Comus** 46, af **Catton** 37, af **Soothsayer** 32, af **Whalebone** 60, af **Blacklock** 38, af **Androssan** 33, af **Woful** 27; **1827** af **Blacklock** 32, af **Blücher** 14, af **Bourbon** 15, af **Catton** 49, af **Comus** 28, af **Filho** 64, af **Merlin** 33, af **Partisan** 20, af **Paulowitz** 24, af **Phantom** 15, af **Rinaldo** 8, af **Rubens** 15, af **Selim** 13, af **Smolensko** 24, af **Soothsayer** 16, af **Usquebough** 9, af **Walton** 12, af **Waterloo** 23, af **Whalebone** 66, af **Whesker** 23, af **Woful** 25*).

3. Hopper, hvis Afkom har seiret.

Af **Young Giantess**: **Sorcerer** 16 Gange, **Clarissa** 2 Gange, **Eleanor** 28 Gange, **Julia** 15 Gange, **Young Whiskey** 0, **Lydia** 15 Gange, **Leonardo** 0, **Fair Star** 13 Gange, **Cresrida** 5 Gange. Af **Prunella**: **Penelope** 18 Gange, **Parasol** 31 Gange, **Pelisse** 18 Gange, **Podargus** 2 Gange, **Pioneer** 0, **Pope** 19 Gange, **Rledge** 2 Gange, **Pope Joan** 4 Gange, **Piquet** 0. Af **Briseis**: **Discord** 9 Gange,

*) vide „Zeitung für Pferdeliebhaber“ 2den Harg. N° 29 og N° 45.

The Student 11 Gange, **Corinne** 10 Gange, **Blue Stockings** 3 Gange, **Objer** 10 Gange, **Marcellus** 6 Gange, **Young Telho** 0, **Lyrnessa** 2 Gange. Af **Penelope**: **Tilly** 1 Gang, **Whalebone** 20 Gange, **Webb** 2 Gange, **Waterloo** 3 Gange, **Wildfire** 0, **Windfall** 0, **Whizgig** 7 Gange, **Waltz** 0. Af **Persepolis**: **Araxes** 18 Gange, **Tigris** 10 Gange, **Indus** 7 Gange, **Euphratus** 19 Gange, **Propontis** 0, **Moetis** 10 Gange, **Arbis** 0, **Phasis** 1 Gang, **Cydnus** 1 Gang, **Strymor** 0. Af **Mandane**: **Seratch** 5 Gange, **Earnest** 0, **Manuella** 13 Gange, **Altisidora** 13 Gange, **Petuararia** 6 Gange, **Captain Candid** 12 Gange, **Promrante** 1 Gang, **Muta** 5 Gange, **The Tinker** 3 Gange, **Brutendorff** 1 Gang. „Zeitung für Pferdeliebhaber,“ hvoraf denne Fortegnelse er tagen, tilføier endnu den Bemærkning, at den kun gaaer indtil Aaret 1824, og at Affommet af **Briseis**, **Persepolis** og **Mandane** efter hiin Tid endnu have vundet meget.

I Aaret 1821 vandt 96 femaarige og ældre Heste 214 Priser.

—	1822	—	117	—	—	242	—
—	1823	—	142	—	—	278	—
—	1824	—	142	—	—	214	—
—	1825	—	165	—	—	349	—
—	1826	—	154	—	—	210	—
—	1827	—	184	—	—	429	—

Foruden de mange enkelte Lob paa 3 til 4 M. og derover, holdtes 1826

99	Heats-Lob	fra 1 til 2 M.
301	—	” 2 ” 3 —
28	—	” 3 ” 4 —
18	—	” 4 M. og derover.

446 Heats-Lob.

Mange af disse Lob afgjordes først efter 3 eller 4 Ganges, flere endog først efter 5 Ganges Gjentagelse.

§ 19.

At en uretig anvendt Trainering kan have en skadelig Indflydelse paa Hestens Sundhedstilstand, behøver intet Beviis, derimod har jeg tilforn tilladt mig at bemærke, at en Grund til Frygt for Traineringens skadelige Følger maaffee kunde være den, at man ei altid rigtigt bedømmer Hesten i den for Diet uvante Traineerstand. Det er bekjendt, at trainerede Heste ofte faae Udseende af at have Udvidelser i Senerne, ja endog Spat. Hestens Magerhed lader kun see Knogler, Sener og Hud, tilsyneladende Hjortehalse ere under andre Omstændigheder ganske almindelige, Et paafaldende Exempel paa den forskjellige Bedømmelse giver Guldblodshingsten Moses, som af Nogle erklæredes for at være spattet, medens Andre paastode, at Haselebet netop var dens meest fuldendte Parti. — I Anledning heraf siger J. C. Justinus: „En Vebredelse, man gjør Bæddeløbene, er, at et stort Antal Heste derved skulle ruineres. Naar vi ved den forhen fremsatte Anskuelse have viist, at de for Bæddeløbene opdrættede Heste egentligen ere bestemte for Avlen, at de Enkeltes Fortrinlighed kun ved overordentlige og usædvanlige Anstrængelser kunne erkjendes, saa vilde det endog være ligegyldigt, om ogsaa Alle ved de haarde Prøver og Fordringer af deres Kræfter toge Skade paa deres Been, naar de kun ikke lede paa Sundheden og til Hinder for den videre Avl. Dog dette sidste er, efterat Bæddeløbene ere videnffabeligt indrettede, slet ikke Tilfældet, og paa selve Benene viser sig ingen skadelig Indflydelse hos virkeligen godt organiserede Dyr, paa enkelte meget sjeldne Localtilfælde nær, der, som let begribeligt ingen skadelig Indflydelse kunne have paa Avlen. Selv Bovlamheder og Sygdomme i Hovene forekomme ved omhyggelig Røgt høist sjelden, og maaffee ei oftere, end ved den blotte Afrettelse til den sædvanlige Tjeneste, eller i selve Tjenesten. Hvad de Svage angaaer, da er det jo netop en Hovedhensigt af Indretningen, at lære at kjende disse. Hvilken Hestekjender veed ei,

at Heste af et stærkt Udseende, dog ikke svare til de fordrede væsentlige Egenheder, naar Fastheden i de enkelte Dele og Energien i deres Organisation og Constitution mangler? Naar disse opdaages og beskafes paa Væddeløbsbanerne, saa er det til Binding og Held for Avlen, og fortjener ei Udbredelse." — Grev Szechenni bemærker: „Mange som ved Gjærningen ere blevne overbeviste om Traineringens Nytte, pleie at indvende, at denne Fremgangsmaade, tidligt eller sildigt, virker skadeligt paa Hestens Liv. Herpaa svarer jeg blot, at i intet Land opnaae Hingsterne og Hopperne en saa høi Alder, som i England, og at der i intet Land forholdsviis findes saa mange Væddeløbere, som avle, og saa mange Hopper, som føde et saa stort Antal Føl, som netop der. Men man maa ogsaa vide, at alle berømte Løbere, og alle Heste som bedække for høie Summer, alt fra deres 2de til 3^{die} Aar vare forberedte til at løbe, og i deres 3^{die} og 4de Aar have løbet; thi i Henseende til Avlen har, som Englænderne pleie at sige, den uopøvede Hingst, nemlig en saadan, om hvis egne og Afkom's Gjærninger intet Bestemt og samme Anbefalende er bekjendt, ingen stor Værdi." Dgsaa skal det være meget sjældent, at en Hest med Harespat udholder Traineringen.

Det har i disse Blade været min Bestræbelse:

- 1) at udvikle Nytten af Væddeløbene og en rigtig anvendt Trainering med Hensyn til Hestens Kraftudvikling og Sundhedstilstand endog i en høi Alder.
- 2) at bevise, at de Heste, som for deres udmærkede Tjenstdygtighed, og i Særdeleshed for deres fordeelagtige Indflydelse paa Landracernes Forbedring fortrinsviis søges, ere Afkom af saadanne, som paa Væddeløbsbanerne meest have udmærket sig.

Hertil kommer endnu:

- 3) at Traineringen er forbunden med betydelige Omkostninger, og at følgelig en Hest med Feil, der gjøre den uskikket til

at vise en stor Udholdenhed, rimeligvis vil vorde udelukket fra Banerne.

4) at det under Traineringen viser sig om en Hest har Unlæg til væsentlige Feil, forbi disse, ved en noget meer end almindelig Anstrængelse udvikle sig, og gjøre Hesten uskicket til en stor Kraftyttring, og at en saadan sandsynligvis ogsaa vil vorde udelukket fra Banerne.

Indsenderen er derfor af den Formening, at Traineringen i Almindelighed ikke efterlader sig Følger, som svække Hestens Sundhedstilstand, ikke gjør Hesten ubrugbar før Tiden, eller endog forter dens Liv, og at Væddeløb og den dermed i Forbindelse staaende hensigtsmæssige Trainering ikke frembringer Feil, der arte paa Afkommet, naar den paa Banen ei mere brugte Hest anvendes til Hesteavlens Forædling; men at hiin Kraftudvikling og Kraftyttring meget mere maa bidrage til at forhindre Udbredelsen af arvelige Feil, og til at forlænge Hestens Liv.

Mange ere af den Formening, at den forædlede Hest ei skal kunne trives og udholde Arbeidet ved samme Foder, som den uædle, og at derfor Avlen af hiin ei vilde være fordeelagtig for Bonden; men om og denne Frygt, — hvilken Inds. iøvrigt ikke deler —, var grundet, saa vilde dog de forædlede Hestes større Udholdenhed og mere indbringende Salg, i Almindelighed give rigelig Erstatning for det anvendte Foder, hvorimod det ei kan svare Regning, at anvende meget Kjærnesfoder paa en maadelig Hest. Inds. slutter disse Undersøgelser med Gr. Szechenyis Ord: „Imellem den muligst største Sundheds- og Sygdomstilstand gives uendelig mange neppe kjendelige Nuancer. Men for at vi kunne benytte et Dyrs legemlige Evner i dets største Kraft, er det uundgaeligt nødvendigt, at vi have dem til den høieste Grad, de kunne opnaae. At bevirke dette, og f. Ex. til en bestemt Dag og en bestemt Time at bringe en Hest i en saadan Tilstand, at den netop da, naar den betræder Væddeløbsbanen, kan have op-

naaet det høieste Punkt af Sundhed og Kraft, udgjør Trai-
neermethoden.

Ikke skulde Indsenderen af disse Linier have vovet, at fore-
lægge det hædrede Selskab et Forsøg, han i videnskabelig Hen-
seende maa betragte som saare usuldkomment, dersom ei den
Tanke, — at nogle positive, vel documenterede Erfaringer, langt
mere end det skarpsindigste Raisonnement, vilde bidrage til at oplyse
den omhandlede Gjenstand —, havde ledet hans Pen. Maatte
de anførte Facta findes værdige at fortjene det hæderfulde Sel-
skabs Dpmærksomhed.

Forsøg til en Besvarelse

af

de ved det Kongelige Videnskabernes Selskab

udfatte Opgaver

om

Bæddeløbene,

af

C. F. Michelsen,

Forpagter til Store Grundet ved Beile.

Vertrag mit dem Kaiser

von dem Kaiserlichen Hofe zu Wien

am 17ten März 1791

Vertrag

von dem Kaiserlichen Hofe zu Wien

Devise: Prøv Alt og vælg det Bedste.

Naar Formaalet ved en Priisopgave er, at tilveiebringe fleersidige paa Erfaring grundede Anskuelser, saa bør Landmænd, som have med de omspurgte Gjenstande at gjøre, ikke undslaae dem for, at fremkomme med deres Grunde, Meninger eller Anskuelser. — Indsenderen haaber, at det vil blive taget i Betænkning, at skriftlige Afhandlinger ikke høre til Landmandens Praxis, og den liden Skjærv, en praktiserende Landmand i saa vigtig en Sag troer at kunne yde, ikke vil forkastes paa Grund af en mindre behagelig Stiil, eller mindre klare Udtryk. At Foranstaltningerne til Hesteavlens Forbedring faae den Retning, som passer med lokal Omstændighederne, eller fører til sand Gavn, er Hensigten med de nedensølgende Bemærkninger, hvorfor ogsaa meest er taget Hensyn til de Ting, som ikke ere Enhver tilstrækkeligt bekjendte, eller sjeldent af Alle tilbørligt tages i Betragtning.

Første Affnit.

For at kunne besvare de fremsatte Opgaver, vil det blive nødvendigt at betragte Lokalforholdene, især hvor de ere noget afvigende fra de Lande, hvor Bæddeløb allerede i en længere Tid eksisterer.

De danske Provindsers Lokalforhold ere noget forskellige, hvorfor Sjyllands Hesteavl, som den største og meest originale, først omtales, og Afvigelserne i de andre Provindser siden ville blive bemærkede.

Sjyllands Lokalforhold lade sig betragte under følgende Synspunkter:

1. Hvem tillægger Heste i Sjylland?
2. Tillægshoppernes Bessaffenhed.
3. Hvilke Hingster vilde blive valgte til Bedækning?
4. Hvad har Stutteriekommisjonen og Præmieuddelingen gavnet?
5. Hestenes nuværende Bessaffenhed og noget om Opdræt.
6. Hvad for Heste søges til Udlandet?

1. Hvem tillægger Heste i Sjylland?

I Sjylland besfatter i Almindelighed kun Bøndestanden sig med Hesteavl. En stor Deel af Tillægget maa, deels af Mangel paa Foder og Græs, deels paa Grund af trange Kaar, sælges, førend det har naaet den Alder og Dygtighed, som udfordres ved dette Slags Handelsvare i Udlandet. Almindeligviis kjøbes det unge Tillæg af de mere formuende Bønder, for at fortjene derpaa, deels ved at udfodre de kjøbte magre Heste, og deels ved at samle et eller flere Par af lige Lød, Aftegn ic. Formedelst den gode og visse Leilighed til at kjøbe, ere der mange formuende Bønder, som ikke besfatte sig med Tillæg, men

drive Handel med Heste, saavelsom med andre Creaturer, saameget deres pecuniaire Forsatning og de lokale Forhold tillade det.

Paa de store Herregaarde blive almindeligen hverken Heste eller andre Creaturer tillagte, men man lægger sig (de Steder undtagen, hvor der gives Meierier) for det meste efter Handel med Stude, ved at kjøbe saadanne af Bønderne, som i Overflødighed forsyne alle Markeder dermed. Lægger man Mærke til, at Udlændingerne hvert Aar hente flere Tusinde Heste fra Jylland, ligesom, at endnu langt flere Stude, Qvier og Køer føres ud af Landet, og at der ikke desmindre paa hvert Marked forbliver en stor Deel af Tillægget usolgt, fordi det endnu ikke er tjenligt til den udenlandske Handel, og derfor ingen Kjøber finder, saa vil det blive begribeligt, at der i Jylland maae findes overordentligt Mange, som besatte sig med Opdræt, uden at have Vorne til, at fodre og beholde Tillægget saa længe til det bliver tjenligt til Salg eller Udførsel, hvilket vist nok reiser sig fra tidligere og endnu vedvarende Udparcelleringer af Herregaarde og Bøndergaarde, hvori igjen maae søges den væsentligste Grund til, at der stedse gives flere Sælgere end Kjøbere, blandt hvilke sidste de formuende Bønder og Herregaardsbesidderne ere indbefattede, og som ei kunne modtage alt hvad der tillægges, hvisaarsag meget ofte en Mængde Creaturer i 2det og 3die Aar allerede sælges til Slagterne, sædvanligen med Tab for Opdrætterne.

Man kan derfor vist antage, at de fleste Heste i Jylland tillægges af Bønder, som søge en lille Bifortjeneste ved at avle Føl paa deres Arbeidshopper, hvilke alligevel kunne overkomme deres ikke betydelige Arbeide, og hvortil baade 2- og 3aarige Plage med Skaansel bruges, hvorved det store Tillæg uden synderlig Bekostning fremkommer, da man om Sommeren toirer i Marken, og om Vinteren fodrer med Høe og lang Havreklærrehaakelse, samt forresten skaarer de unge Dyr saa meget som mueligt. I Almindelighed tillægges paa de smaa Gaarde et Føl hvert andet

Åar, paa de større Eet aarligt, og i de Egne, hvor Hesteavlens drives stærkest, To om Åaret.

For enhver Landmand, som skal holde egne Tillægsdyr, og lønne Folk til at røgte dem, bliver Tillægget meget kostbarere, end den Priis, hvorfor unge Arbeidsheste almindeligviis kunne kjøbes, af hvilken Åarsag alle forrige Herregaardsstutterier forsvandt, dog begyndes hist og her igjen at tillægges Føl paa Herregaardene.

2. Tillægshoppernes Beskaffenhed.

Da de fleste Bønder, som i Jylland tillægge Heste, sædvanligen komme i Besiddelse af deres Gaarde med en Deel Gjeld, saa kunne de i Begyndelsen kun anskaffe sig af dem, som ikke koste meget, og derfor ikke ere af de bedste, men de fleste neppe af et middelmaadigt Slags, som de da ogsaa benytte til Avlen. Af Tillægget blive sædvanligen de bedste solgte, fordi det hos Bonden hedder, at en kostbar Hest ikke maae slides op ved Bondens Arbeide. Og naar Vanheld, flette Conjunkturer ic. indtræffe, og Manden trænger til Penge, da er den bedste Hoppe eller Hest meest affættelig, og maae derfor undværes, hvorimod en ringere Hest eller et Plag kommer i Stedet.

Naar saaledes flere for Landmanden uhælbige Åar indtræffe, saa blive gode unge Tillægsdyr saare sjeldne og Avlen udarter hos de Fleste.

Vel gives der altid en Deel formuende og indsigtsfulde Bønder, som, opmuntret ved Stutteriebesigtelserne og den forventende Præmie, anskaffe sig bedre Tillægsdyr, men Mange ere og blive dog endnu ligegyldige herved, deels, formedelst den stærke Hang til gamle Vaner, deels stolende paa Lykken, i det en maadelig Hoppe undertiden frembringer et, i det mindste tilsyneladende godt Føl, uden at Bonden ændser, eller vil ændse, at dette maae ansees som Naturspil, og at Efterslægten sædvanligen arter noget efter Forældrene igjen.

3. *Hvilke Hingster vilde blive valgte til Bedækning, dersom ingen Præmie uddeles, og heller ingen Kongelig Hingst til Afbenyttelse er i Nærheden?*

Enhver af de foran beskrevne Hesteopdrættere, som troer, at kunne fortjene lidet ved Hingsthold, beholder et Hingstføl uskaaret, og saasnart det nogenlunde kan springe, bedækker det de Hopper, som i denne Hensigt fremstilles, og maae paa denne Maade fortjene saa meget som mueligt, hvilket almindeligviis skeer fra 2det til 4de Aar. Naar Hingstplaget har naaet det 4de Aar, gjøres der Overflag, til hvad Pris Hingsten kunde sælges, hvis den blev castreret. Jo bedre Hingsten er, jo høiere ansættes Prisen, og man tager tillige særdeles Hensyn til, at Hingsten er mindre afsættelig, naar den bliver ældre, thi Hestens Værdie, eller den Capital, hvortil den kan udbringes, maae ikke tabes, hvilket, efter Almuens Anskuelse, blev Tilfældet, naar den sin hele Levetid blev Hingst; derfor bliver den solgt i den Alder, Hesten betales bedst, thi, at den i Tidens Løb kunde indbringe en Deel ved Springpenge, kommer saameget mindre i Beregning, da man kan fortjene ligesaameget med en anden saakaldet Klaat. Derimod tager man mere i Betragtning, at Fordelen ved Hingsthold er ubetydelig og let kunde formindskes, naar andre i Nærheden vilde lægge sig efter samme Næringsvei. Saaledes vilde de Fleste, dersom ingen Præmieuddeling fandt Sted, see paa den sieblikkelige Fordeel, og da vilde alle de bedste, saavelsom de nogenlunde gode Hingster blive castrerede i 4de og 5te Aars Alder, hvorimod de feilfulde, flette Hingster, som ikke kunne sælges, eller koste noget, naar de ikke blive altfor uregjerlige, forblive Hingster eller Beskellere deres hele Levetid igjennem, og vilde tilligemed de unge Klaatder blive brugte til Bedækning, fordi Bonden, naar Haabet om Præmie ikke virker paa ham, ei lægger sig efter gode fuldvoorne Beskellere. At Mangelen paa gode Hingster, og den Svækkelse som de halvvoorne Hingster, ved at bedække, paadrage sig og med-

bele Afkommet, maae ansees og altid er bleven holdt for en Hovedsag til Hesteavlens Forsald, er vitterligt nok.

I ældre Tider vare Herregaardseierne forpligtede at holde gode Springhingster. Denne Forpligtelse ophævedes, da Stutteriepræmierne bleve anordnede. Siden den Tid ere mange Herregaarde udparcellerede, mange Bøndergaarde deelte, og de fleste Bønder ere nu deres lille Gaard, saa at Forbindelsen imellem dem og Herregaardseieren næsten overalt er hævet. Det er derfor umuligt, at der fra de saa tilbageblevne Herregaarde kan udgaae nogen tilstrækkelig Forbedring i Henseende til Bondens Hesteavl.

At Bønderne drive Hesteavl paa benævnte Maader, og at deres Hesteavl endnu mere vilde forfalde, dersom Haabet om Præmie betoges Hingstholderne, er saa at sige hævet over al Tvivl, ja, kan endog bevises med virkelige Exempler; thi tvende af de bedste Hingster i Veile Amt, som i Aaret 1832 erholdt Præmie, bleve strax derefter castrerede, fordi man havde udbredt, at Præmieuddelingene skulde høre op, og fordi Hingsterne vare unge, feilfrie, smukke og store, hvis Marsag de let kunde blive solgte til høie Priser.

De til Hans Majestæt Kongen indgivne, og den almindelige Anskuelse udtalende Supplikker om, at Præmieuddelingene maae vedblive, bestyrke det Foransførte.

At Stutteriebesigtelserne og de uddeelte Præmier have tilveiebragt mange, om ikke skønne, saa dog dygtige Hingster eller Besættelere, fremlyser, ved at betragte de mange indbrændte Hingster, der gives i ethvert Amt, skjøndt deres Antal endnu burde være dobbelt saa stort, med Hensyn til den store Hesteavl. Efter Hr. L. With har Sjælland omtrent 140 indbrændte Hingster.

Hvis ingen offentlig Skue og Bedømmelse over Tillægsdyrene holdtes, da vilde de saa ofte vidt adspredte Hingster, om der og vare duelige deriblandt, ikke blive tilbørligen bekjendte blandt Hesteopdrætterne, og endnu mindre vilde disse faae nogen Kundskab

om den ene Hingsts Fortrin fremfor den andens, i Henseende til Afstamning, Dygtighed eller andre Forffjelligheder. Hingsteierne give naturligviis deres egne Hingster Fortrinet, og Bonden besidder i Almindelighed ikke de fornødne Kundskaber til at dømme herom. Stutteriebesigtelserne komme ham derfor saameget mere tilpas.

Uagtet den Opmuntring og Veiledning Præmieuddelingen og Stutteriebesigtelserne yde, findes der dog endnu Egne, hvor der vides stor Ligegyldighed for Udvalget af Tillægsdyrene, især, naar Søgningen af en Hingst foraaarsager lidt mere Umage, eller Springpengene ere lidt høiere end sædvanligt. Saaledes kjender jeg en ypperlig Landmand paa en stor Gaard, som for nogle Aar siden holdt gode Hopper til et Par af de bedste, fra England komne, kongelige Hingster, og tillagte derefter i nogle Aar 3 Hingster, der, fordi de vare gode, bleve indbrændte som stutteriebygtinge. — Eier en bekjendtgjorte derpaa i Stiftsavisen, at man kunde faae Hopper bedækkede ved disse Hingster. Nogle meldte sig, men fandt Bedækningsprisen (1, à 2 Specier) for høi, fordi man andre Steder almindeligen kun betaler $\frac{1}{2}$ til 1 Species. Siden have kun meget faa indfundet sig, for at spørge eller affordere om Bedækningsprisen, saa at Hingsterne bedække saa sjældent, at Eier en endnu ingen Præmie har kunnet æske. Dog vil Eier en, der er udenfor Bondestanden, ikke stille sig ved Hingsterne, og de ere derfor i de sidste 2 Aar blevne brugt til strængt Arbeide, hvorved de have tabt en Deel af den Fyldighed og det skjønne Udvortes, hvori sædvanligen andre Præmiehingster omhyggeligen holdes, skjøndt mere til Parade end til Nytte.

4. Hvad har Stutteriekommissionen og Præmieuddelingen gavnnet?

Det er forhen bemærket, at de fleste af de mangfoldige Hestopdrættere blandt Bondestanden almindelig ikke have den fornødne

Kundskab, tildeels ei heller Evne til at udvælge gode Tillægsdyr, men søge en Bifortjeneste ved at tillægge Føl paa deres ofte maadelige Arbeidshopper, som, naar ingen Præmier udbeholdes, vilde holdes, og ofte virkeligen blive holdte til ringe Hingster. Efter al Sandsynlighed vilde derfor Hesteavlens, uden Regjeringens vise Omsorg, næsten overalt være forfalden, og maaskee endog i den Grad, at Udlænderne ikke saaledes, som nu daglig er Tilfældet, vilde komme hertil for at opkjøbe Brugsheste, og føre dem langt bort, selv derhen, hvor Hesteavlens stærk florerer.

Det staaer saaledes vel ikke til at benægte, at de ved Stutteriekommisjonen ffete Præmieuddelinger meest have bidraget til, at hvert Aar mange Tusinde af de bedste Heste bleve udforte, og at ligesaa mange fandt Anvendelse i Landet til Brug for Staten, Kjøbstæderne, Herregaardene og Riigmænd, men som næsten aldrig afbenyttet til Hesteavlens Forbedring. Og naar saaledes den, sine bedste Individuer stedse berøvede jydsk Hesteavl sammenlignes med Bondens Hesteavl i andre Lande af Europa, hvor dog ogsaa paa forskjellige Maader er virket for sammes Opkomst, saa maa man vistnok indrømme, at den i Danmark paa Præmier anvendte Capital har baaret gode Frugter, i det mindste i Jylland.

Denne gode Virkning af Besigtelserne bliver endmere klar af følgende:

1. Præmierne opmuntre de Bønder, hvis Stilling ikke er for precair, til at lade de bedste Hingsteføl forblive uskaarne, da der er Haab om at vinde Præmie ved dem. Uagtet Præmierne kun ere saa og ikke store, saa at de ikke altid tilfredsstillende Enhvers Beregning om Fordeel eller Tab, saa tager man dog gjerne den lille Sum med, og det saa meget hellere, da Erhvervelsen ikke er forbunden med Udgiøter, ligesom ogsaa, fordi Præmierne betragtes som en Belønning eller Udmærkelse, der smigrer Soledsen, saa at alle finde Fornøielse og Gode i, offentlig for Kjendere og Undere at forevise deres Præmiehingster og Hopper.

2. Omendfjondt der kun ere faa Præmier og derfor just ikke Mange med Visshed kunne gjøre Regning paa at erholde samme, saa holder dog Enhver, ifølge den i Mennesket nedlagte Egenkærlighed, sit eget Føl for det bedste, hvorfor Mange lade sig opmuntre til at prøve Lykken, ved at besatte sig med Hingsthold, hvilket igjen giver Anledning til, at der stedse ere mange Concurrerter til Præmierne.

3. Det ligger i Tingens Natur, at der til enhver Tid maa avles baade gode og flette Føl. Ved Stutteriemoderne blive de gode Hingster udmærkede og indbrændte. Som Følge heraf blive de almindelig bekjendte, og derfor mere søgte til Avlen, end ellers vilde være Tilfældet. Derimod blive de Hingster, der ere feilfulde og utjenlige eller uhenfigtmæssige til Bedækningsbrug, som saadanne afviste, og Eierne af disse tilraade, at lade dem castrere, hvilket da ogsaa sædvanligen befulgtes. Denne Fremgangsmaade har umiskjendelig haft gode Virkninger, især har Bonden derved faaet Leilighed til, at see og høre et og andet om Hestens Exterieur, og til at samle nogen Kundskab heri, eller berigtige sine svage Begreber om Hestens Feil og ønskelige Egenheder, en Gjensstand han saa høiligen trænger til at oplyses om.

4. Da Præmierne for Hopperne ere saa lave, at man neppe kan antage, at det er for Fortjenestens eller Indtægtsens Skyld, saa mange Hopper fremstilles ved Stutteriemoderne, saa er det saa meget glædeligere at see, hvor Mange der interessere sig for Sagen og benytte Leiligheden til at samle Kundskab om en bedre Hesteavl.

5. Offentlige Besigtelser forskaffe Leilighed til at lære at bedømme Feil og Fuldkommenheder, og især vække Lyft til en forbedret Hesteavl hos Bonden, som ellers ikke faaer noget derom at læse eller høre. Skade er det kun, at Bønderne i langtfra liggende Egne ikke oftere finde Leilighed at komme til Stutteriemoderne, hvorved Hesteopdrætterne i disse Egne ere blevne mere

ligebyldige for en bedre Hesteavl. Paa Grund heraf kunde ønskes, at Stutteriebefigtelser holdtes paa flere Steder end hidtil.

5. Hestens nuværende Beskaffenhed, og noget om Maaden paa hvilken Opdrættet skeer.

De jydskke Heste ere i det Hele meget forskellige i Henseende til Størrelse, regulair Bygning, Taille og Gang.

Men almindeligen ere de opfødte paa den simpleste og mindst bekostelige Maade, just ikke forsultede, men dog ved ringe Fødemidler. De blive næsten aldrig overfodrede, forfangne, eller have faaet for meget Korn. Alt dette kan være Aarsag i, at de ere af et særdeles triveligt Naturel, ved jevn Anstrængelse tage tiltakke med temmeligt ringe Foder, og dog taale meget Arbeide. Fra halvaarig Alder af og siden blive de bundne, ikke alene i Stalden, men almindeligviis ogsaa paa Græs, hvor de staae i Løier; de ere derfor ikke forvildede, men søie sig efter Menneffets Villie. I Forhold til Størrelsen og Længden ere de i Almindelighed stærke, brede og føre, saavel af Krop som og af Been, og de fleste nogenledes sluttede, de ere desuden meget haardsøre eller afhærdede. Derimod ere de sjældent smukke, da de fleste mangle Taille og have for tykt et Hoved, en for kort og bred Hals, en for lavt ansat Hale, et affkydende Kryds, et irregulairt og tungt Fodskifte, og tildeels tykke Fodder m. m. Mueligen at Aarsagen dertil hidrører fra lokale Forhold. Fra 1ste til 3die Mars Alder staaer Føllet om Sommeren almindeligen i Løier paa fri-Mark i alt Slags Veir, saa at naar Regn og Kulde indtræffe, maa det døie meget Dndt. Som Føl eller Plag gjør det sig ingen Bevægelse for at opvarme sig, men kryber sammen med nedskænket Hoved. Naar dette skeer tidt og vedholdende, er det vel ikke umueligt, at hele Kroppen, især Hoved, Hals og Kryds med Tiden beholde Præget heraf, eller faae et ubehageligt Udvortes, hvor-

imod Dpholdet i fri Luft unægteligen bidrager til den tykke Hud, det stærke Haar og til Haardforhed i Almindelighed.

Om Vinteren mangle de unge Heste ved den ydste Opdrætningsmaade i Almindelighed Bevægelse til Muskelkraftens Forøgelse og til at blive raske. Ved at føle sig frem med Næsen i Løret, faae de en slap Gang, som de i Almindelighed beholde, til dette ved Dressur eller Arbeidsbrug noget forbedres. Men saa ere de da sædvanligen ogsaa næsten fuldvoorne, saa at Gener og Muffler ikke opnaae stor Fjederkraft, følgelig ikke heller Vone til stor Hurtighed. Komme de fra Græs om Efteraaret paa Stalden, hovne Fodderne i Almindelighed, og da Plagene staae for meget stille, svinder denne Hævelse ikke let, og Fodderne blive ofte hele Vinteren, ja vel bestandigt noget tykke, naar de mangle Bevægelse og Røenlighed. Baasene ere ofte for høie for til og for korte, saa at Dyret nødes at trække alle fire Been sammen under sig. Ved Brugen for Vognen bliver denne Stilling ikke forbedret, men kun endmere constant.

Ikke sjældent sees mange Disproportioner, saasom: at For- og Bagdelen ikke passe til hinanden, enten med Hensyn til Bredden eller Høiden, m. v., hvilket vel ogsaa ofte kan komme af Forældrenes altfor store Forskjellighed.

6. Hvad for Heste der søges til Udlandet.

I Almindelighed kjøbe de fra Udlandet kommende Hestehandlere kun de bedste Heste, som her findes eller som komme paa Markederne. Skjøndt baade Cavalleriheste, Trainheste og stærke Arbeidsheste hentes herfra, saa kan man dog i Almindelighed antage, at det er for den føre Kropp og de stærke Beens Skyld, at vore Heste særdeles agtes, thi altid betales de stærkeste, naar de ellers i alle Dele ere gode, bedst, hvorimod svinbenede og smaae Heste næsten aldrig tages, om de end ere velbyggede. Hestehandlerne klage undertiden over, at de finde Hestene ikke gode nok,

eller ikke kunne faae saa Mange af de store, stærke, regulære Heste, som de ønske. Dette viser os, at vi kunne vente en stærkere Af sætning og livligere Handel, naar gode, stærke Heste blive mere almindelige, især, dersom vi kunne sælge godt Kjøb. Da Provindserne denne Side Elben ogsaa tillægge mange Heste til Salg, kunne de Handlende med færre Bekostninger og mindre Risiko hente Heste derfra, hvisaarsag Jylland i Almindelighed ikke kan vente saa høie Priser, som der, og derfor Opdræt til Salg i Almindelighed kun drives af dem, som see sig i Stand til at tillægge Heste paa den mindst bekostelige Maade.

Hestehandlerne Nasborg, Harms, Jensen, Wulff &c., som for Tiden kjøbe de fleste Heste i Jylland, ere Interessentere i den til Hesteavlens Forbedring ved Isehoe oprettede Forening, medvirke dels ogsaa til Væddeløb og Fuldblodavlens Indførelse i Holsteen. Paa Spørgsmaal, hvad der syntes dem om Forædlingen med Fuldblod, og om ikke ogsaa denne Forædlingsmaade burde indføres i Jylland, have de svart:

„I Holsteen frembringes nu vel mange Rideheste og Stadsheste, men og en Deel fiinbenede og smalle Heste, som ikke ere affættelige i Handelen. Dersom de jydskke Heste tabte noget af deres stærke Been og føre Krop, eller bleve af en finere Beskaffenhed, kom vi ikke mere til Jylland, da kunns føre, stærke Brugsheste ere affættelige i den store Handel, saameget mere, som Uolen af fine Luxusheste udbreder sig næsten overalt i Tydskland. Vi ønske kun at Jylland producerer flere af de stærke, velbyggede Heste, med godt Fodskifte, hvoraf her ikke ere nok at faae. Til Preussen begjeres ikkun beenstærke Kyrasseer- og Trainheste, de fiinbenede blive kasserede. Næsten ligesaa forholder det sig med Leverancerne til andre Stater. Jyllands Heste søge vi for deres stærke Been og føre Krop. Heste af samme Maal med fine Been kunne vi kjøbe nærmere og til lette Priser, men disse ere ikke saa affættelige.“

Denne Erklæring af vore første Hestehandlere fortjener vist Opmærksomhed, men viser os tillige, at vor Hesteavl trænger til Forbedring, som sikkert enhver Fædrelandsven vil ønske snart maae opnaaes.

Andet Affnit.

For at forbedre den jydsk Hesteavl behøves:

1. Gode Hopper, i Stedet for de mange daarlige, som endnu bruges til Avlen.
2. Flere gode, om mueligt bedre Hingster.
3. At der sørges for, at en fastere Typus opnaaes og de forskellige Slags Heste ikke sammenblandes ved Parvingen, og at der
4. Tages Hensyn til, at Hestene faae en bedre Taille og et regulairere Fodskifte.

Hertil ere forskellige Midler anvendelige:

1. Præmienddelinger og Stutteriebesigtelser.

Disse Foranstaltningers Gavnlighed er omtalt i 5te Post af foregaaende Affnit, men Midlet ansees af Alle for utilstrækkeligt til, ene at fremme Hesteavlens Forbedring i den Grad, som den for Dieblicket behøver.

2. Væddekjørsler.

Disse afgive en særdeles tillokkende Opmuntring, især i Forening med Dyrskue. Men Virkningen deraf taber sig i realiggende Egne, især naar Væddekjørsler stedse holdes paa samme Sted. Ogsaa passer dette Opmuntringsmiddel bedre for Besiddere af store Gaarde og for Hestehandlere, end for Bonden, som ikke har Tid og

Leilighed til, at gjøre lange og kostbare Reiser. Den svære Vægt (1200 Pund) og den lange Bane (1 Mill) passe ogsaa kun for fuldvoorne 6 Mars Heste, som ere nogenledes godt tilkjorte, øvede i stærk Trav, og derved i en kraftig, dog ikke for feed Foderstand, altsaa ikke for Bondens Arbeidsheste. Naar Væddekjørfler blive indrettede for 3 og 4 Mars Heste, saa kunne de, som nu have Hesteavl, fremstille deres Dpdræt, og, naar Væddekjørfler paa flere Steder holdes, Bonden finde Opmuntring til at concurrere med, om end Præmierne blive mindre. Da de jydffe Heste blive tillagte paa Vognheste, og i Ungdommen øves til Kjørebrug, saa synes Væddekjørfler eller Vædderidt i Trav at være passende for Sjyllands store Hesteavl.

3. Væddeløb.

I England og Mecklenborg bleve Væddeløb indførte, efter at Fuldblodsavlen var kommen i Gang, og et temmelig stort Antal af dette Slags Heste allerede var tilstede. Det skete, for at holde Fuldblodsracen ublandet, og for at dens udmærkede Egenskaber ikke skulde tabes, eller Racen i Mecklenborg staae tilbage i Handelen for Englands.

Undertiden er Halvblod, især det meget foræblede, bleven anseet for reent Afkom af Fuldblod, men paa Rendebanerne opdages snart Feiltagelsen. Væddeløb ansees derfor at være en Kraftmaaler for den ædle Hestes Hurtighed, Udholdenhed og Energie, saa at derved udforskes, om Individet er af den kraftfulde Fuldblodsrace, eller om det er udartet, eller ikke af rene Fuldblodsforældre. Derfor ere Væddeløb nødvendige til Vedligeholdelsen af Fuldblodsracens Egenskaber. Men da Fuldblodsracen endnu ikke er indført i Sjylland, og dens Afkom altsaa ikke saa snart kan ventes paa Banen, saa kunne Væddeløb endnu ingen direkte Nytte have for os.

I Mecklenborg, hvor Væddeløb med Fuldblod og foræblede

Heste i en Deel Aar have existeret, vinde de store Stutterieiere almindeligen alle hoiæ Præmier, fordi de prøve deres hele Tillæg, og udvælge de meest passende til Training, hvorved ingen Beskøftning spares, hvorfor Sagen ogsaa lykkes dem bedre end andre Landmænd, med deres enkelte, ofte ligesaa gode Fuldblodsheste, men, som af Mangel paa Leilighed til saadan Øvelse, nu næsten aldrig mere vinde Præmier, og derved tabe Lysten til denne kostbare Avl. Middelfstanden sender saaledes sjelden mere Heste til de Baner, hvor trainede Heste fra Stutterierne concurrere.

Iblandt de Bæddeløbere, som fra mange Quadratinile komme paa Banen, findes i Almindelighed kun faa Hingster, og deriblandt sjeldent nogle af de bedste, da de beenstærke, føre Hingster ere tungere for Banen, og derfor blive hjemme, hvorimod smalle, langstrakte, finbenede Heste bedre skikke sig til at løbe paa korte Bæddeløbsbaner. Ikke desmindre fordres hoiæ Bedækningspenge af de Hingster, som derved komme i Ry, hvilket udelukker Bønder, som og de fleste store Gaardseiere fra Afbenyttelsen af disse Hingster, da det allerede er umueligt, at de faa seirende Hingster kunne bestride Bedækningen. Desværre giver det Anledning til, at i et Land, som kun har faa Rigmænd, og derfor ikke mange Stutterier, feilsulde eller for fine Heste, som hverken kunne sælges, eller tilgavns benyttes, blive brugte alene paa Grund af Blodet, til stor Skade for Hesteavlen.

Bæddeløb kunne ikke være anvendelige til at prøve Kjørehestes Muffelkraft. Hverken i England eller i andre Lande, hvor Bæddeløb ere i Brug, har man erfaret nogen Gavn heraf. Men imellem Bæddeløbere og tunge Vognheste ere saa mange Gradationer, at det vist ikke er overflødigt at tage Hensyn hertil.

Den ydre Form viser allerede en stor Forskjellighed imellem en Bæddeløber og en stærk Vognhest, men agter man paa begge Slags Bevægelser, naar den stærkeste Anstrængelse fordres, saa vil man finde, at hvert Slags Brug udkræver ganske andre

Anstrængelser af Sener og Muskler. Saaledes, for Exempel, naar Løberen med Fødderne bestræber sig for at hæve Kroppen i Veivet, stræber Trækhesten at holde sig nærmere og fastere til Jorden. Ved den første Fremstøden opløfter Væddeløberen hele Forparten, og strækker Fødderne ud for at tage et Spring, hvorved enhver Tyngde er til Hinder. Derimod skyder Trækhesten, naar den anstrænger sig, Bringen frem, synker snarere med Forparten, holder Føddernes nederste Deel tilbage under Kroppen, for at skyde denne frem, hvorved Taaen af Hoven griber stærk i Jorden. Hestens egen Tyngde er derved til Gavn, for at Fødderne kunne staae saameget fastere. Begge Slags Bevægelser udfordre, som sagt, en saa forskjellig Brug af for størstedelen ganske andre Sener og Muskler, at en Hest, som fra Ungdommen af stadigvæk vænnes til et og samme Brug, og opnaaer Fuldkommenhed heri, derefter ikke let vil lade sig vænne til et andet Brug af sine Lemmer, især gjælder dette om Rideheste, som sjældent kunne trække tunge Læs eller holde ned ad Bakke. Ligesaa udfordre begge Slags-Anstrængelser et noget forskjelligt Temperament eller Humeur.

Naar af tvende Par fuldkommen lige og muskelstærke Heste det ene Par fra Ungdommen af bliver øvet og vedholdende brugt til at trække, kan efter Kroppens Besskaffenhed opnaaes megen Fuldkommenhed til dette Brug. Bliver det andet Par derimod vedholdende og hensigtsmæssigen øvet i at løbe, maae de Muskler, Sener o. s. v., som især derved komme i Aktivitet, opnaae særdeles Færdighed i den jordvindende Gallop. Den feilsfrie Hests medfødte eller naturlige Muskelkraft kan i Almindelighed ved hensigtsvarende Fødemidler, tidlig og stadig Dvølse, opnaae en Forøgelse, og denne gaae lidt efter lidt i Arv, hvilket vist ikke bør drages i Tvivl, da dette er en almindelig bekræftet Sagttagelse. Men da de enkelte Sener og Muskler vinde i Færdighed, Kraft og Styrke i samme Forhold, som de komme i Brug eller Aktivi-

tet, saa bør man vel antage, at Kroppens enkelte Dele derved med Tiden faae, og endelig ogsaa beholde en fer hvert Slags Brug eiendommelig Holdning eller Bygning, især dersom til Parering altid udvælges de Dyr, som udmærke sig ved de anstillede Prøver.

Til Opmuntring for Bønderne udsættes i Almindelighed ogsaa nogle smaae Præmier for dem ved Væddeløbene. Men Opmuntring til Væddeløb passer mindre for Bønder, da de derved ingen Belønning faae om en Kjørehests Feil eller Fuldkommenheder, Bonden ikke heller i Forveien kan kjende sine egne Hestes Duelighed til at vinde Prisen, og i denne Uvisshed ikke kan taale eller bør udsætte sig for den Forsømmelse og det Pengespilde Væddeløbene medføre. Nepe vil det være passende, at Bønderne opmuntres til at holde et Slags Heste, som bedre skikke sig til Ridebrug og til at løbe, end til at trække.

Erfarung i Mecklenborg, Preussen, tildeels ogsaa i Hannover, godtgjor tilstræffeligen, at de forfinebe Bønderheste ikke kunne holde ud ved vedholdende og strengt Kjørebrug, især paa maadelige Veie i den barske Værstid, og at de fine Been, ved mindste Spat, Forkjølelse og andre Tilfælde, oftest blive beskadede, hvorimod de tykhudede og tykhaarede Heste med stærke Been og brede Haseled dog kun sjelden blive totalt ubrugbare.

Naar Bønderne, af Mangel paa noiere Kundskab om Feilene og Racens Eiendommeligheder, uden Undtagelse holdt hurtige Hingster for de fuldkomneste, vilde Arbeidshesteavlens Forsald derved let kunne bevirket, og det saa meget mere, som det ved Væddeløbene næsten ikke er mueligt for de mange Dækkernes Skyld at opdage Løbernes Feil. Ogsaa vil det ikke kunne afværges, at Eierne af Hingster, som ved enkelte Løb ere komne i Ryk, men som ellers ere feilsfulde, benytte sig af de Ukyndiges Uvidenhed, saa at Væddeløb ikke alene ere usikre, men tillige forføreriske.

Paa Als, hvor H. D. den ædle Hertug af Augusten-

borg, af særdeles Naade for sine Bønder, selv udsøger de meest passende af sine fortrinlige Fuldblodshingster til de mange gode Hopper, og hvor de lokale Forhold tillade Løsgang paa Græs, der er det en anden Sag. Men i Sjælland, hvor Bønderne raade sig selv, og hvor der bruges mange ringe Hopper til Avl, vilde Væddeløb ikke være noget paalideligt Middel til Bøndehæfteavlens Forbedring. Ikke heller kan af de saa Herregaarde, ved den isolerede Stilling til Bønderne, ventes nogen indgribende Indflydelse i saa Henseende, saameget mindre, som ingen Stutterier, og neppe Fuldblodshingster ere at finde.

Credie Affnit.

At de for Landet fornødne Heste avles i Landet selv, er en Nødvendighed, og bør betragtes som Pligt for Landmanden. At tillægge Heste for Ulandet, naar Handelen svarer Regning, er til Nytte; men skeer det med Tab for Opdrætterne, saa taber Landet, hvad paa en anden Maade kunde være kommen til Fordeel, thi, naar en Provinds altid har mange overflødige Heste staaende til Salg for udenlandske Kjøbere og Standsning i Handelen indtræffer, eller Sælgerne enten kunne trænge til Penge, eller maae af med den tærende Vare, nedtrykkes ikke sjældent Handelspriserne under Produktionspriserne. Ordspøget siger: overflødige Heste fortære sig. Dette er vel at forstaae om Luxusheste, hvis Frembringelse og Underholdning koster betydeligt, og hvorfor Heste af dette Slags ikke kunne sælges uden for høie Priser, da de maae holdes i en god Foderstand, oves, pudses o. s. v. saa at de altid have glindsende Haar, ere muntre, vise sig lette, kraftfulde, vilde, og i Særdeleshed duelige, saa at Leiligheden ikke skal forfei-

les, naar engang en længe ventet Kjøber indfinder sig, hvilken Forventning dog ofte slaaer feil. Usikkerheden ved Handelen med Luxusheste er Marsag i, at store Stutterier mere ansees for et patriotisk Offer, end for et indbringende Capitalanlæg, hvorimod de fleste Bønderheste, som ikke kunne sælges, dog kunne hjælpe ved Arbeidet, og, naar Arbeidet ikke er betydeligt, Foderet være derafter, og godt Græs være tilstrækkeligt. Men naar en Provinds dog længe maa undvære den Capital som stikker i flere Tusinde Heste, og tillige maa underholde disse Heste, saa er det begribeligt, at dens Velstand maae tage af, hvortil Grunden sjældent rigtig erkjendes.

I de Nar, i hvilke der er stærk Afstræk, bliver der dog aldrig solgt flere Heste i Jylland, end de overflødig eller undværlige, hvilket viser, hvor mange der holdes til Salg.

Skjøndt man vel ikke kan formode, at mange af de store Gaardbesiddere forandre deres Besætning og anskaffe Stutterier istedet for Stude, saa turde en saadan Forandring desuden have til Følge, at Studeopdrætterne endnu mindre vilde kunne blive af med deres unge Studetillæg, til Tab for dem og det Almindelige.

Hesteavl til Salg kan kun ansees fordelagtig, naar Tillægsomkostningerne staae i Forhold til Handelspriserne. Da Jylland allerede har et stort Tillæg, bestemt til Handelen paa Udlandet, og ingen god Veliggenhed til Uffættning, bør der ikke heller ønskes, at Hesteavl meget tiltager. I et nogenledes folkerigt Land bør Hesteavl i det Hele vel ogsaa neppe drives anderledes af Landmanden, end som Bisag, omtrent saaledes som hidtil er skeet i Jylland, men at Hesteavl høves til størst muligste Fuldkommenhed, saa at Hestene blive mere begjerte, bør være Formaalet for vore Bestræbelser.

Marsagerne, hvorfor Stutterier og Hesteavl paa Herregaardene forsvandt, existere vel endnu, og ere:

1. At Stutterier kræve store Capitaler og desuden betydelige Underholdnings Bekostninger.

2. At Indtægterne ved Hesteavlens ere meget usikre, og i Almindelighed ikke indbringende nok, især fordi man af Bønderne paa Markederne kan kjøbe Arbeidsheste for saa billige Priser. — Paa de store Herregaarde, hvor mere og besværligere Arbeide forefalder, maae Hestene betroes leiede unge Karle, som ikke altid rette dem efter Hestens Tilstand, hvilket derimod af Bonden nok iagttages. Derfor maae paa store Gaarde særegne Tillægsdyr og Folk holdes for Hesteavlens Skyld. I smaa Stutterier bliver desuden Opdrættet sjældent rigtigt parret, hvorfor nogle Heste maae kjøbes for at opnaae en bedre Betaling. Alt dette er Ursag i, at Studehandelen, som den sikreste og fordeelagtigste nu meest yndes paa Herregaardene.

3. Store Gaardbesiddere have i Almindelighed bedre Raad og Connectioner til at forskaffe sig gode Tillægsdyr, og kunne derfor levere fortrinligere Heste til Salg, men Tillægget bliver dem ogsaa langt dyrere, end de jydsk Bønders, og i Forhold til Handelspriserne for høi.

De fleste Hestehandlere, som kjøbe enkelte Kobler, føre dem sjældent længere end til Holsteen, hvor de sælge, enten til Levevandrere, eller til andre Handlende, dog helst hele Kobler paa een Gang. De gjøre derfor sjældent stor Forskjel i Priserne for enkelte udmærkede Heste, da ved Siden af saadanne de mindre gode stikke mere af og blive mindre agtede. De kjøbe helst til en jevn Priis, hvorved Stutterierne ingen Opmuntring finde, og i Fremtiden vel ikke heller ville, da Handelen med Luxusheste neppe vil tiltage, fordi den kræver en større Capital, end de fleste Handlende have at anvende dertil, Resten paa de lange Marscher i Kobler er størst, og Affættningen gaaer mindre raff.

Som ufordeelagtigt for Jylland kan endvidere ansees, at de unge Heste i Almindelighed maae staae i Tøier paa Græsengangene,

og ofte midt om Sommeren taale ondt Veir i frie Mark, som vel afhærder, men og tidt kan blive Marsag til, at Føllene vandrives. De jydskke Heste ere for længe siden vante hertil. Andre mindre haardføre Hesteracer kunne umueligen, saa længe de ikke ere climatiserede, taale dette. I Sjælland er det desuden temmeligt gjængs, at Arbeidshestene, naar de spændes fra, i alt Slags Veir, selv om Aftenen, strax sættes i Løier, for at de kunne faae noget at æde, hvilket fortsættes langt ud paa Efteraaret, til hvilken Aarstid de gaae løse.

De danske Heste, som i fordums Tider vare saa berømte i Europa, tillagtes sandsynligviis paa Herregaardene, og ere aldeles forbundne, vel mestendeels paa Grund af Handelens Usikkerhed i en affides Provinds. Den Gang fandtes vel overalt Dverdrev med Skovstrækninger, og Creaturerne bleve ikke bundne paa Græsgangene, men gif løse, kunde bevæge dem eller søge Skjul i ondt Veir, hvilket vist bidrog til et friere og naturligere Fodskifte, en smidigere Krop og raffere Muffelbrug.

I hvorvel Stutterier i en saa affides liggende Provinds som Sjælland neppe kunne svare Regning, saa var det dog vist til Nytte, om store Gaardbesiddere tillagde nogle Føl af fortrinlig Race, enten til den jydskke Hesteavls Forbedring eller til eget Brug. Vel ville disse blive langt dyrere, og maatte passes bedre, end dem som kjøbes af Bønderne, men i Almindelighed blive de da ogsaa bedre, naar de fra Ungdommen af bevares fra at tage Skade, tilbørligen pleies og øves til deres physiske og aandelige Egenkabers Forøgelse, hvortil Væddeløb især opmuntre.

Fuldblods Indførelse kan i Almindelighed kun ventes af Rigmænd, eller af formuende Herregaardseiere. Som bekjendt holdes de fortrinligste Heste af denne Race, især de stærke, velproportionerede og feilfrie, i uhyre Priser, og ere neppe at faae. Med ringere kan Sjællands Hesteavl ikke forbedres. Vil man indføre Fuldblod, maae ogsaa Hopper dertil af samme Race, naar

man vil tilveiebringe climatiferede Hingster til Bondeavlens Forbedring.

Reen Fuldblodsavl til Udenlandshandel vil sandsynligviis blive meget mislig i det affides Jylland, da de faa Individer, som Fremmede behøve til Stutteriernes Forædling, hellere ville blive kjøbte i nærmere Egne, og hvad Hestehandlerne heraf kjøbe, betales i Almindelighed med ringe Priser, saaledes som Tilfældet allerede er i Mecklenborg.

Fjerde Affnit.

Da Bæddeløb uden Fuldblodsracen ikke kunne være af nogen ønskelig Virkning til Bondens Hesteavls Forbedring bliver det saa meget nødvendigere at undersøge, hvorvidt Fuldblodshingster passe for Jyllands Hesteavl.

Saa fortrinlige gode og stærke Fuldblodshingster end ere i Stutterier, eller hvor passende Hopper, som ogsaa passende lokale Forholde til Opdrætning have, for at kunne frembringe udmærkede Ride- og Stadsheste, saa troer jeg dog vist, at vore store Hippologer, H. D. den ædle Hertug af Augustenborg, Generalkrigskommisssair Neergaard, samt flere andre kyndige Patrioter ere af den Mening: at saavel med Hensyn til Udgivterne og Nyttten maae der holdes en Grændse, naar man ikke, istedet for Fordeel vil udsætte sig for Tab. Vi ville betragte denne Sag lidt nærmere:

1. Med Hensyn til Parringen.

Med Parringen haaber man i Almindelighed, at Afkommet bliver proportioneret, og opnaaer omtrent lige meget af begge For-

ældres Egenfaber; men naar Forældrene ere af meget forskjellige Racer, finder dette sjældent Sted. Den der har havt Leilighed at see Resultatet af ulige Parringen i store Stutterier, Skæfferier og Meierier, maa det være bekjendt, at ikke sjældent Afkommet i nogle Dele arter mere efter Moderen, og i andre mere efter Faderen, saa at ofte Vanskabninger fremkomme, deels allerede ved Fødselen, deels senere ved de forskjellige Deles Udvikling. Ved at paastaae, at alle Føl ikke kunne blive lige gode, eller, at den ene Hoppe bringer bedre Føl, end den anden, undgaaer man Vanskeligheden, at søge efter Årsagen til Udartelsen og den uregulaire Vert, som saa tidt er grundet i Forældrenes Forskjelligheder. Fleersidig Jagttagelse har viist, at naar Krydsning med Hænder af en fremmed constant Race iværksættes, har dette som oftest meest Indflydelse paa Forparten af Afkommet, saasom Hals, Hoved og Førfødder. Ogsaa er bemærket, at en constant Race almindeligen bedre forplanter dens Typus, end en uconstant. Dog finder man ogsaa, at det ene Individ's Egenfaber nedarves i en langt høiere Grad, end det andet's, ligesom, at Begjerligheden efter at parres, og Livskraften under Parringen selv, have betydelig Indflydelse paa Afkommet, saa at dette meest vil arte efter den af Forældrene, hos hvem disse Momenter ere overveiende. Endelig kunne Fødemidler, Klima, o. s. v., bevirke store Forandringer.

Et rigtigt Valg af Parringsdyrene kan let opnaaes i Stutterier, men hos Bonden falder dette vanskeligere, saa meget mere, som dette hidtil i Jylland slet ikke er iagttaget. Paa Grund af den store Forskjel, som er imellem en god Fuldblodshingst og en simpel Bondehoppe, kan man vel antage, at Forædlingen i flere Generationer maatte fortsættes, for at tilveiebringe en regulair, eller nogenledes fuldkommen Bygning, ikke blot paa enkelte Individer men i hele Racen, hvilket da vilde blive for langvarigt og bekosteligt for at svare Regning.

Naar man gaar ud fra den Grundsætning, at kun de bedste og største Hopper maatte bruges til Forædling ved Fuldblod, saa vil muligen findes, at de fleste af Bondernes Følhopper ikke ere gode nok, eller for smaa, og at i nogle Egne maaskee neppe i hver Bondeby vil findes een Følhoppe rigtig passende til Parring med Fuldblodshingsten.

2. Med Hensyn til Afkommet.

Ofte hører man følgende Betænkkeligheder yttres, nemlig: da Fuldblodsracen nedstammer fra et varmere Clima, og i England bliver røgtet paa en saadan Maade, at den ved ringeste Leilighed til Forkjølelse, omhyggeligen tildækkes, hvilket bliver saa meget nødvendigere, som dens tynde Hud og sine korte Haar pde Legemet liden Beskyttelse; saa maa denne Race og Afkommet ansees for at være vant til en langt omhyggeligere Pleie og Røgt, end Bonden kan pde den, hvis dens udmærkede Egenstaber ikke skulle tabes.

I Mecklenborg har det viist sig, at Fuldblodsracen og dens Afkom almindeligviis holdt sig i en trivelig Stand, dog bedst, efter de vare blevne vant til Clima og Opbrætningsmaaden. Ved ikke for ringe Føde eller Græs holdt de sig i lige saa godt Huld, som andre, skjøndt de almindeligen ikke vorte saa stærkt, eller bleve saa store, føte, eller saa fede som ikke forædlede Heste. Men den Gang gav ikke heller Væddeløb Anledning til tidligt Brug, Trainersing eller stærk Indhyldning. Føl og Hoppet gik løse i Kobler, og kunde i ondt Veir gaae i Lye eller bevæge sig. I Gjennemsnit gaves 6 til 7 Pund Havre foruden Høe og Halmhakkelse daglig om Vinteren til 1½ à 5 Aars Heste og de vare i god Stand. Føllene bleve næsten dagligen bevægede, eller tilredne i Ridehuset, men ikke strabadserede eller vedholdende brugt til noget Arbeide. Paa Græsgangene fik Føllene aldrig Havre ikke heller blev Havren knust til dem, eller om Efteraaret givet dem

Koemelk, men vel smaa skaarne Gulrodder paa Havren, naar de bleve vante fra Patten.

For Diebliffet maae dog Racen ansees for mindre haardsfor, og derfor Halvblodet betragtes som mere passende for Rigmanden end for Bonden. Thi det vil vare noget, inden denne vænner sig til den omhyggelige Opbrætningsmaade, som i Englands mildere Clima anvendes paa Racen.

I Begyndelsen vil det derfor blive fornødent, at Tillægget faa meget omhyggeligere passes, til det er blevet vant til Sjyllands lokale Forhold, i Særdeleshed bør smaa Føl tillægges i de meest passende Maaneder af Aaret, i det mindste ikke mangle Lyse og lune Stalde, og den første Generation i ondt Veir ikke staae i Løier, da Dyrene ellers let kunne blive forknyttede og vantro. Denne Forsigtighed bør anbefales—Enhver, som ikke har Indhegninger til løs Gang, hvor de unge foræblede Heste kunne bevæge sig og finde Lye. Men selv da kan i ustadigt Veir Nattekulden om Sommeren i Sjylland alligevel blive for streng for de spæde Føl, hvorfor i Begyndelsen Halvblod vel ogsaa hellere maae nyde en omhyggeligere Pleie, omtrent som Fuldblodets Afkom i England faaer den fremfor de andre Racer.

Efter en Deel Aars Forløb vil sandsynligviis Afkommet efter Fuldblodsracen ogsaa her være climatiseret, og tillige Forædlingens Gavnlighed være iagttaget. Men, efter min Formening, ville Halvblodshingster, ligesom i andre Lande, for det første blive anvendeligere til Bondens Hesteavl, end Fuldblodet, da Bedækningsprisen er mindre, og de her i Landet tillagte Halvblodshingster kunne ansees for haardsførere og bedre svarende til Bondens Opsødnings og Brugsmaade.

At saavel Halvblod, som og mindre foræblede Hingster, naar de ere gode, allerede kunne forbedre Hesteavlen betydeligt, derpaa har man i Udlandet, som og her uomtvistelige Beviser, som ogsaa

at de skadelige Følger af heterogene Racers Parring herved sjeldnere bemærkes.

3. I Henseende til Brugen.

Meget forskellige ere de Fordringer, som Hesteholderne gjøre, og hvoraf for Kortheds Skyld kun tre her anføres:

1. Staldmestere ønske sig fuldkommen velbygte, smukke Dyr, som tillige ere soielige, lærvillige, og passe til Brug som Pragt- heste. De maae vise et stolt, behageligt Udvortes i alle Aktioner og en let fremfærdende Gang. De Heste, som skulle passe hertil, maae øves fra Ungdommen af, omtrent saaledes som i vel indrettede Stutterier; hos Bonden kunne de almindeligviis ikke faae den fornødne Opassning til smidige, raske og adrette Bevægelser.

2. Cavalloister ønske vel ogsaa det samme i Fredstider, men til Brug i Feldten ere tjenstdygtige, især udholdende, haardføre Heste, som kunne taale alleslags Strabadser paa alleslags Veie, og ved de forskellige Fødemidler, dog hvad de meest attraae.

3. Agerdyrkeren ønsker ogsaa et smukt Udvortes, dog begjæres især stærke Arbeidsheste, som kunne taale de daglige Strabadser, og de Forandringer af Ondt og Godt, som Arbeidsbrug og undertiden flette Fødemidler medføre.

Til de to sidstnævnte Anvendelser behøves de fleste Heste. Betænker man, hvor afhærdede de jydskke Heste ere, maa det være saa meget mere paafaldende, at en tilsyneladende ubetydelig Forskjellighed, kan have en saa stor Indflydelse paa Hestene, som den f. Ex. at naar de jydskke Heste komme til Meklenborg, faae de, især de unge, Krop, og henfalde til Svækkelse, saa at et Aar hengaaer, til de gjenvinde den Haardførhed og Arbeidsdygtighed, hvorfor de udenlands saa meget yndes.

4. I Henseende til Racen.

Lager man ikke Hensyn til et smukt Udvortes, men til Hestens Dygtighed ved de forskellige Slags Brug, saa kunne Heste

af forskjellig Bygning, hver til sit Brug, være ganske fortrinlige, og mueligen kunne ansees for fuldkomne, især, dersom ingen andre, bedre opfylde Dygtighedsfordringerne. I hver Provinds behøves til de forskjellige Brug, forskjellige Slags Heste, men saalidet det kan være passende i et Stutterie at parre de forskjellige Racer sammen, ligesaaalidet vil det være til Gavn at parre Provindsens forskjellige Slags Heste med hverandre, naar Hestene ikke skulle tabe mere i Brugbarhed end de vinde i enkelte Dele, hvilket især gjælder for de Mange, som maae have stærke, haardføre Arbeidsheste. Vel kunde i Almindelighed de jydskke Bognheste trænge til et smukkere Udvortes, et lettere Fodskifte, en raffere Muskelbrug eller mere Fjederkraft, hvilket vel ogsaa forøger Duelligheden; men tabes derved noget i Forhed, Beenstyrke, Trivelighed og Haardforhed, saa blive saadanne Forbedringer relative og især, ved de høie Priser for Fuldblods hingster, for kostbare.

Til almindelig Arbeidsbrug ønskes hellere en stærk Weder, end en for kræsen Hest; hellere en tyk Mave, end en opffjortet Taille; hellere en bred og kort, end en smal og langstrakt Hest, hellere korte og stærke, end fine og lange Fødder, hellere korte og ligestaaende, end lange og gjennemtrædende i Koderne, hellere at Hesten er af et sindigt end for pirreligt Temperament.

For Kjøreheste paa oplødte Veie og løs Agerjord skader det ikke at Heste løste Knæerne noget, hvorimod den lige fremstikkende Gang paa fast Jord og Chausséer har Fortrinnet.

En stærk Hals er ikke upassende for Bognheste, da dette hjælper til at Forfødderne staae fastere. Synker Hesten for til, eller staaer Hovbladet for lige, gaaer Hesten tungt, men naar den ellers er stærk, er den dog brugelig til jevnt, stærkt Træk.

En Bognhest eller Arbeidshest ansees for god, naar den gaaer et stærkt jordvindende Skridt, og saavel paa Steenbroe, som paa oplødte Veie kan trave vedholdende. Om den ellers er god til at løbe, er temmelig ligegyldigt, da dog med en læsset Bogn

næsten aldrig kan jages stærkt, for at Vognen ikke skal slaes i Stykker eller vælte.

Gaaer man ud fra det Synspunkt, at en heel Provindses Hesteavl maa ved Forbedring eller Forædling om mueligt føres derhen, at alle nærme sig i Hoveddelene en constant Race, saa maa det dog i Begyndelsen skee gradvis, saaledes, at i Jylland Hovedsiemeedet, Arbeidsbrug, ikke tabes af Syne.

De større Fuldblodsheste ere ved fortrinlig Pleie og Røgt efterhaanden komne til den Størrelse, hvorved en Deel af dem nu udmærke sig fremfor deres Stammefædre, Araberne. Men Størrelsens Constanthed er meget forskjellig, hvorfor, især i andre Climater og ved mindre passende Pleie og Røgt, ikke sjeldent en Deel Føl blive mindre end Forældrene og oftest noget fiinbenede.

Skade at de Bæddeløbere, som her kom paa Banen, ikke vare af det store, føre Slags. De fine, smalle Løbere, fra Miss Elgin til Clair i Traineerstand, vandt, uagtet deres Lethed, Udholdenhed og særdeles raske Løb, ikke Mængdens Yndest, hvorfor de fleste Tilskuere ansaae Fuldblodsracen for upassende til den jydsk Hesteavls Forbedring.

5. I Henseende til Prisen.

Handelsprisen paa det ene eller det andet Slags Brugsheste er meget forskjellig, men foranderlig efter den større eller mindre Søgning; desværre retter den sig ikke altid efter, hvad Tillægsdyrenes Anskaffelse og Underholdning, samt Opdrættets Pasning og Dressur har kostet. Saaledes kan f. Ex. en simpel, men god Trækhest, tillagt af Bonden, blive solgt for 50 Specier, og Bonden glæde sig over en god Profit, medens en fortrinlig Stutterieracehest muligen ikke kan sælges under 150 Specier uden Tab for Eieren.

Bed ordentligen indrettede Stutterier, hvor unge Heste løbe ved Liner i Ridehuse, har Opdrætteren det ganske i sin Magt

at fremme en tidlig Udvikling og at forøge Muskelkraften. Men dertil mangler Bonden Tid og Leilighed, og kan ikke saa godt afværge, at de unge Heste for Vognen eller for Plougen rykke for haardt og tage Skade, hvorfor det hos Bonden undertiden høres, at unge Heste have faaet et Knæk, eller ere blevne forpræseede. Jo sømmere og slyrigere Racen er, jo mere maae der altsaa passes paa, for at forebygge Sligt. Hvor der ingen Ridehuus er, kunne Føllene i Jyllands ustadige Clima om Vinteren sjældent faae den saa nødvendige Bevægelse, da for fugtigt Veirligt, stærk Blæst, haard bar Frost, med videre, kan foranledige Sygdom og Svækkelse hos Føllene, især naar de ere af fjelne Racer, dog gjælder dette mindre om de jydffe Heste.

Femte Afsnit.

Hvad i det Foregaaende er fremsat om Parring med Fuldblodshingster, Opdræt, Brug, Racer og Priser, viser at Forædling ved Fuldblod vel ikke er umulig, men i det Hele dog neppe passende for Jyllands store Hesteavl, Lokalforholde og Opdrætningsmaade, dog ville vi antage, at til Prøve de bedste Hopper blive parrede med Fuldblodshingster, saa bliver dog endnu den store Masse af Hesteopdrættene tilbage, hvis Følhopper ikke findes gode nok til at parres med Fuldblodshingster, som og alle dem, der mangle Worne eller Lyst til at betale høie Bedækningspenge. Alle disse Folk hverken ville eller kunne holde op at tillægge Heste. Der maae altsaa sørges for, at de kunne finde gode feilfrie Hingster. Denne Fordring opfyldte Præmieuddelingerne allerede temmelig godt og at affkaffe disse, vilde ufeilbarligen have saavel Hesteavlens som og Hestehandelens Forfald til Følge.

Paa Als, hvor Lokalforholdene ere mere passende, Hopperne gode, Pleien bedre, og hvor desuden Hs. D. Hertugen bærer Omfarg for passende ædle Hingster, kan Hesteavlens ikke sættes i Ligning med den jydsk.

At Hesteavlens i England har opnaaet større Fuldkommenhed, end paa Continentet, kan vel ikke ene tilskrives Væddeløb og Fuldblodsavlens, muligens at følgende Omstændigheder ogsaa kunne have bidraget dertil.

1. Krigen har paa Continentet næsten bestandig taget og ødelagt, om ikke alle, saa dog den største Deel af de bedste Handelsheste. Hvor saa tabte derimod England?

2. Englands Store have, ubekymrede for ødelæggende Krige, med langt mere Sikkerhed kunnet anvende store Summer paa Stutteriernes Forbedring. Hvorimod næsten alle Stutterier paa Continentet, og det endog gjentagne Gange, ere blevne ødelagte, saa at man neppe beholdt Evne til efterhaanden nogenledes at erstatte det lidte Tab.

3. Hesteavlens i Sylland er Bondens Sag, men i England er det de store Stameiere, som holde Fuldblodsracen, og de rige Landmænd, som frembringe Lurusheste. Den mindre Formuende lægger sig efter Arbeidsheste, hvoraf ogsaa flere Racer have i Englands forskjellige Egne. Den jydsk Bonde maae i Almindelighed sælge sine bedste Heste, og hans Havre føres ofte til Stutterierne i England, for at faae nogle af de Penge, dette Lands Store kunne undvære og tildeels anvende til deres Moerskab.

4. I England har Indførselen af Arbeidernes og de Fatiges Korn til Føde, ofte været spærret, eller i det mindste belagt med høiere Told, end Hestenes Havre.

Englands Majoratsystem, ifølge hvilket den Førstefødte faaer Alt, og de øvrige Sødskende udstødes til Erhvervsklassen, giver Anledning til, at den Ene kan bortødsle Millioner paa Tant, medens den Anden ofte neppe kan friste Livet, ligesom at den

Enes Bøddeløber, Jagtbeste og Hunde mueligen opdrages med større Bekostning end den Andens Børn.

Der gives vel næsten ingen, eller i det mindste kun faa store Stutterier, som foruden Stutterieheste ikke ogsaa holde saakaldte Arbeidsheste, Dyrer eller Muuldyr til Arbeidsbrug. Findes det nyttigt og nødvendigt ved store Stutterier at holde en Arbeidsrace, bliver det vist ikke mindre nødvendigt for Bonden.

I Mecklenborg ere mange Bøndergaarde, ja vel ogsaa hele Bønderbyer sammenlagte til store Gaarde. I Jylland er det Modsatte Tilfældet, saa at kun faa store Gaarde findes. I Mecklenborg udsætter Storhertugen mange forædlede og nogle Fuldblodshingster, som for størstedelen ere særdeles gode. Bedækningspengene ere lave, saa at baade Bønder og Forpagtere kunne benytte sig af disse Hingster. Løsgang paa Græsmarkerne bruges overalt, men med alt dette, svarer Bondens Hesteavl i de fleste Egne ikke til Forventningen. Mueligen at Grunden dertil kan søges deri:

1. At Bønderne ingen Belønning faae ved de offentlige Udstillinger og Dyrskue, saaledes som de holdes der, uden Bedømmelse.

2. At Bondens Hingster, endog om de ere udmærkede, ingen Præmie eller Dømmelse kunne vente.

3. At der parres iflæng.

4. At Stutterieracer sjældent passe til Bondens lokaliserede Arbeidsheste, især mindst med Hensyn til tidlig Arbeidsbrug.

5. At Handelsprisen er den eneste Dmmuntring, hvorfor Handelen heller ingen Vanskelighed finder i at faae de bedste Heste, især da der kun holdes faa Markeder, saa at Prangeren almindeligviis udvælger i Bondestalden selv, hvorfor fortreitlige stærke Hopper til Avl sjældent findes. I Mecklenborg bemærkes ogsaa tydeligen, at stærke Arbeidsheste blive sjeldnere, og at de fine, mindre brugelige, tage til hos Bonden, hvorfor de stærke,

jydffe Heste særdeles yndes til Arbeide, især naar det første Aar, i hvilket de vise sig noget svagelige, er overflaæet.

I de fleste preussiske Provindser udsættes ogsaa mange kongelige Hingster, men dette Lands Heste ere størstedelen noget smalle og finbenede, tjenlige til Cavalleriebrug, men mindre gode til svært vedholdende Kjørebrug.

I Hannover holdt Regjeringen indtil Begyndelsen af dette Aarhundrede et stort Stutterie, hvoraf stærke Hingster bleve udsatte paa Landet, til Hesteavlens Forbedring. Men siden Hannover er kommen under Kongen af England, lader Regjeringen hertil opkjøbe Hingster, især i Meklenborg. De maae være stærke, smukke og temmelig foræblede, men at der bruges Fuldblodshingster er ikke bekjendt. Havde Regjeringen anseet Væddeløb eller Fuldblodsracen for et tilforladeligt Forbedringsmiddel for den hannoverske Hesteavl, vare disse vist længst der indførte. Sandsynligen holdes Provindsens lokale Forhold i Henseende til de mange Bønder, istedet for Englands mange Riigmænd, ikke passende for Væddeløb og Fuldblod.

Kunne Væddeløb og Fuldblod ikke ansees som tilstrækkelige Forbedringsmidler for Sjyllands store Hesteavl, saa bør dog ikke heller oversees, at fortrinlige Ride-, Stads- og Pragtheste næsten ikke kunne tilveiebringes anderledes, end ved Parring med udmærkede Fuldblodshingster, og at denne Forædlingsmaade, fordi den ligefrem anvendt, endnu ikke er passende for Bondens Hesteavl, dog ikke ganske bør tilfidesættes i saa stor en Provinds som Sjylland, og det saa meget mindre, som den dog har nogle store Gaarde, en Deel oplyste Landmænd udenfor Bondestanden, og især mange Embedsmænd, Militaire og Handlende, som vist ønskede sig foræblede, smukke og raske Heste, saavel til Ride- som Kjørebrug, naar de vare at faae. Ligesom det ogsaa i Almindelighed

vilde vække mere Opmuntring og med Tiden give bedre Leilighed til Hesteavlens Forbedring og Forædling.

Bæddeløb kunne vel i en Provinds, hvor mange rige Mænd findes, opmuntre til at indføre Fuldblodsracen eller Fuldblodshingster; men da her i Jylland saare faa findes, som kunne undvære eller vove den Sum, Indførelsen af fortrinlige Fuldblodshingster medtager, saa kan Fuldblod næsten ikke anderledes ventes anskaffet uden ved Aktier.

Efter Forlydende har Grev Frys faaet Føl af Fuldblodsracen, og i Aarhus og Veile Amt*) ere paa Aktier anskaffet en Fuldblodshingst til hvert Amt, men om andre Amters høres intet. Det var at ønske, at flere Foreninger dannede sig og fulgte det givne Exempel, saa at i flere Amters fandtes en Fuldblodshingst, og, om mueligt, nogle Hopper, men kun af det stærke, store, feilske og velproportionerede Slags, hvorimod de Kongelige Præmier til Bæddeløb hellere kunde spares, indtil her tillagte rene Fuldblods- og hoiforædlede Heste i tilstrækkeligt Antal kunde fremstilles paa Banen. Private Bæddeløb kunde gjerne derfor gaae deres Gang, og alle de, som befordre Indførelsen af Bæddeløb og Fuldblodshingster, fortjene vistnok Jyllands Tak for deres patriotiske Offere.

At Fuldblodsracen bliver indført, er vist meget ønskeligt, men Bondens Hesteavl trænger mere til Forædlingen i sig selv, var det og kun for at faae flere gode Hopper, passende til Parring med Fuldblod, hvorfor benævnte Maade at forædle vel maae betragtes som den Vigtigste.

Hvorledes Jyllands nuværende Hesteavl hensigtsvarende kunde forbedres, er et Spørgsmaal, som endnu ikke synes at være besvart overeensstemmende nok med alle Forhold, eller endnu ikke besluttet af vores vise Regjering. Denne vigtige Gjenstand er i Tillægget særskilt fremstillet.

*) Som og 1835 Gen i Randers Amt.

Sjette Affnit.

Resultatet af den i det foregaaende anstillede Undersøgelse, om Fuldblodssystemet er gavnligt og anvendeligt for Jylland, bliver altsaa: At naar feilfrie Fuldblodshingster af det store Slags blive parrede med Skjønsonhed, samt Opdrættet behandlet med Omhu, kan deraf ventes en fuldkommen og hastig Forbedring, nemlig: for Stutteriers, Herregaardes og Rittmænds Hesteavl, eller vel ogsaa for Bonden, hvor Hopperne ere gode og Opdrætningsmaaden passende, m. v.

Men da i den store Provinds Jylland ingen Stutterier findes, og heller ingen rene Fuldblodsheste tillægges, ville mange Nar hentøbe, inden de faa Indførte ville yttre nogen Indflydelse paa den betydelige Hesteavl, Bonden driver. Ved de faa Herregaarde og den nuværende uafhængige og isolerede Interesse, som finder Sted imellem Herregaardseierne og de fleste Bønder, vil aldrig den ønskede Forbedring ved Fuldblod eller Halvblod allene kunne ventes. Og var end saa mange Ful- og Halvblodshingsters Anskaffelse muelig, saa var Sagen dog ikke at anbefale, paa Grund af Bondens Ubekjendtskab med den fremmede, neppe med den jydsk Opdrætningsmaade og til Arbejdsbrug passende Race.

I Tilfælde, at de nu gjeldende Præmier for Hingster opførte og derfor flere Væddeløb indførtes, vilde Indflydelsen deraf blive for utilstrækkelig til at forhindre Udartelsen og sikke den store jydsk Hesteavl for Forsald.

At Væddeløb, ene, ikke kunne anses for ét hensigtsværende Forbedringsmiddel, og især let kunne føre Tab med sig for Bonden og hans Hesteavl, er forklaret i det Foregaaende.

I de andre danske Provindser, hvor forholdsviis langt flere Grevskaber, Baronier, Stam- og Herregaarde med Bøndergods findes, eller hvor i Almindelighed ikke saa mange store Gaarde ere udparcellerede og flere formuende Landmænd og rige Bønder

boe, samt Græsgangene ere omgivne med levende Hegn, der kan Fuldblodet have bedre Fremgang, især, naar det bliver bedre bekendt som Middel til Stadshestes Tilveiebringelse.

Dette vil altsaa gjælde om Lauenborg og Holsten, hvormed Hertugdømmet Slesvig og Den Fyen kunne sættes i Klasse. Her ere allerede smaa Stutterier, og dertil det ypperlige og store Fuldblodsstutterie paa Als, som er i fuld Virksomhed og i Liltagende.

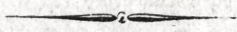
Bondens Hesteavl i Sjælland er vel ikke, med Hensyn til Udførsel, af saa stor Betydning som den iydffe, ogsaa den har maaskee megen Gavn af det store Kongelige Stutterie. Ogsaa ere her, i Forhold til Jylland, flere Godsfer og store Gaarde, mange Ritgmænd og en stor Noblesse, som behøve mange Stadsheste, og maaskee ville finde en Fornoieelse ved Fuldblodsavlen, og derfor mueligen snart ønske flere Bæddeløbsbaner.

I Henhold til disse Forudsætninger mener jeg, at det 1ste Spørgsmaal kan besvares saaledes:

For Jyllands store Hesteavl, som næsten ene drives af Bønder med smaae Eiendomme, der ikke kunne holde andre end haardføre Arbeidsheste, kan Bæddeløb ikke ansees for et tilstrækkeligt Forbedringsmiddel til det Slags Heste, hvoraf Handelsmændene jevnlig hente derfra, og derfor er det heller ikke nødvendigt, at Bæddeløbsbanernes Antal blive forøgede med Hensyn til Bondens Hesteavl.

For Lauenborg, Holsten, Slesvig og Den Fyen kan Spørgsmaalet for størstedelen besvares med — Ja.

For Sjælland kan, i Tilfælde, at Hingsterne af det store Kongelige Stutterie kunne blive benyttede til Forbedring for Bondens Hesteavl, en lignende Besvarelse være anvendelig, saa at der fornødne Luxusheste kunne blive tillagte.

Syvende Affnit.

I Henseende til den anden Opgave bemærkes: at de forskjellige Slags Brug, som have for Heste, ogsaa fordrer forskjellige Fødemidler, ligesom forskjellig Røgt og Pleie, for at sætte og holde Hestene i den fornødne Kraft til Udholdenhed. Hesteholdernes Diemeed og Fodringer ere meget forskjellige, men i Almindelighed maa en Hest dog ikke være vant til bedre Pleie, Røgt eller Foder end der kan ydes den ved det fremtidige Brug. Ved Opdrættet maa Hestens Bestemmelse tages i Betragtning og Foderet eller Behandlingen indrettes derefter. Kraft og Udholdenhed, kan i Almindelighed, ved bedre Pleie, Røgt og hensigtsvarende Dvelse, Dressur eller Brug, noget forøges, men ogsaa igjen formindskes, naar Pleie og Røgt forringes, ofte endog mere, end om Hesten ikke var bleven vant til den forrige bedre Behandling. Kraftforøgelsen er saaledes ikkun af Varighed og til sand Nytte, naar den er frembragt ved lige Pleie og Røgt, og kan bedst opnaaes fra den tidlige Ungdom af. Dog derved møder ofte den Vanskelighed, at de unge Heste enten blive for fede, eller ikke godt kunne taale de Anstrængelser, som vore almindelige Opdrættere maae paalægge deres Tillæg ved de sædvanlige Syssler eller ved Arbeidet.

At den meget fede Tilstand hverken er den sundeste eller kraftfuldeste, men tvertimod skadelig, behøver vist intet Beviis. Ved Landmandens sædvanlige Brug er det sjældent mueligt at skaffe de unge Heste saadan Dvelse og Bevægelse, som behøves, for at Musklerne øves, Kraften forøges, og Tidtet fjernes, uden at Venene tage Skade, eller det frie Fodskifte forringes. Ved Stutterier derimod kan denne Dvelse i Ridehusene og ved dertil vante Folk med stor Sikkerhed forskaffes. Den Kraftfulde, Hurtighed, Udholdenhed og Brugbarhed et Individ i sin fuldvorne Alder besidder, og efter Kroppens Beskaffenhed og Racens Eien-

dommelighed ved daglig Brug kan præstere, bestemmer dens sande Værd og fremtidige Brugbarhed.

En tidlig Udvikling og Forøgelse af Hestens gode Egenfkaber, er af største Vigtighed for Racernes gode Egenfkabers Bedligeholdelse, Forbedring eller Forædling. Ved Væddeløbene har denne Gjenstand faaet den meest udvidede Anvendelse, og bliver under Navn af Trainering, hvormed en Mængde Konsterier ere forbundne, breven til det Yderste; thi den sieblikkelige Kraftforøgelse, og Kroppens Vægtformindfelse, eller en passende let Bessaffenhed til korte Væddeløbs ikke langvarige Anstrængelser, er Hovedsiemet med Trainering, hvorved langt mindre agtes paa en varig Forøgelse og Forbedring af Racens gode Egenfkaber til andre fremtidige Bestemmelser. Sagt heste, som bruges til langvarige Anstrængelser, traineres mindre kunstigen, almindeligviis ikkun i den fuldvoorne Alder, og uden en saa stærk Formindfelse af Kjødet eller saa stor Forkjælelse. Endnu i en mindre Grad traineres de unge Fuldblodsheste, som ikke skulle bruges til Væddeløb.

Naar Trainering ikke for pludselig anvendes, eller drives for vidt, men man retter sig efter Naturen og Hestens fremtidige Bestemmelse, er en hensigtsvarende Indøvelse eller Trainering vist gavnlig for saadanne Heste, som maae holdes i en stærk Foderstand, men som dog ikke altid have saameget at bestille, at de kunne befries fra det overflødige Fidt eller Kjød, og saaledes let blive for tunge eller for svage til at fuldfore indtræffende raske og anstrængende Toure. I den Henseende kan en svag Trainering vel ogsaa være gavnlig for Ride- og Kjøreheste, som holdes til Stads, som og især for Hingster før Bedækningstiden.

Saa hensigtsvarende en tidlig Udvikling og Kraftforøgelse end er for alle Brugsheste, saa vilde det dog være upasfende at indbefatte saadant under Benøvnelsen af Trainering. Meget er skreven om Trainering og Væddeløb, men om Fuldblodsracen i de

sidste 40 Aar er bragt til større Hurtighed og Fuldkommenhed, eller om de nuværende Bæddeløbere kunne sættes ved Siden af de berømte i den forgangne Tid, bliver maaffee tvivlsomt.

§ Almindelighed gaaer nu Trainererens Bestræbelser ud paa, ved passende Dvelse paa blød Bund, omhyggelig Pleie og Røgt at forøge Musflekraften, derfor vænnes den unge Bæddeløber til at tage den størst muelige Mængde af de meest nærrende og intensivt virkende Fødemidler, og ved tiltagende stærke Dveller under Dækkener formindskes igjen Kjødet eller forøges Uddunstningen, for saa vidt muligt at formindste Kroppens Vægt, hvortil tildeels ogsaa Medicin anvendes. Denne paa den ene Side foregørende, og paa den anden formindskende Behandlingsmaade, stemmer ikke med de jydskke Opdrætters Principer, som ere: at naar Hesten under Ridningen eller Kjørebrugent bliver saa mager eller blottet for Kjød — som trainerede Bæddeløbere — saa er man vis paa, at den til daglige strenge Toure ikke er saa udholdende, som om den var noget bedre i Stand, da Muskler eller Sener tidligere føle Træthed. De Heste eller Kreaturer, som ere haarde at føle paa, ynde Landmændene i Almindelighed ikke, fordi de mangle Trivselighed, tildeels og Haardsørhed. At Traineringen formindsker Trivseligheden, bestrækkes derved, at de fleste Heste siden, skjøndt ved god Helbred og de bedste Fødemidler, dog ikkun langsomt faae Fyldighed igjen.

Kraftig nærrende og intensivt virkende Fødemidler forøge en fuldvoxen Hests Kraft og Udholdenhed til anstrængende og langvarige Toure, men en Hest, som bliver vant til stærk Fodring med reent eller svært Korn, kan ikke fordoie meget deraf ad Gangen, bliver vant til at æde lidet, og staaer sig derefter sjældent godt ved en ringere Føde, hvoraf den for at nære sig, maatte stærkere opfyldes. Stærk Bedækning og vedholdende Varme i Traineerstanden gjør Hesten mere kjælen for Lustens og Veirlighets Indflydelse, og mindre passende til at forflyttes til et koldere

ufstadigere Clima, eller til at tage Veirets Foranderligheder uden Bedækning.

Den af Naturen for de unge Dyr bestemte Føde er Mælk og andre extensiv virkende Fødemidler. Ved Havre, uden tilstrækkeligt godt Høe eller andre voluminøse Fødemidler, vil Opdrættet aldrig godt lykkes, hvis man ønsker Størrelse og stærk Kropbygning. Naar Føl eller Heste, som ikke ere udvorne, saa stærk traineres, at deres Udvortes størstendeels ligner en afmagret Hest, saa formindskes derved vist deres Anlæg til Førehed, Trivselighed, Haardførhed, m. m. Var det ikke for Væddeløbenes Skyld, saa vilde vist ingen Opdrætter udsætte sit Tillæg for Trainingens angribende og tildeels skadelige Følger.

Om den stærke Training til Væddeløb kan siges, at Kraften forøges over den Grad, som man anseer for den varige. En overordentlig Lethed for korte Løb opnaaes, men dette skeer for det meste paa Bekostning af den fremtidige Førehed, Trivselighed og Haardførhed, hvilket atter har Indflydelse paa Efterslægtens Egenkaber. Trivselighed i den spæde Alder bidrager meget til Førehed og Fremgang i Værten. Ogsaa siden til daglig Brug er denne Egenkabet meget yndet og bidrager til at Hestene holde sig i god Stand ved ringe Fødemidler. Førehed eller Omfang er af største Vigtighed for Heste der bestemmes for Handelen, Haardførhed er det ikke mindre for Brugsheste.

Som Svar paa det andet af de fremsatte Spørgsmaal bemærkes:

a. Til Væddeløb traineres almindeligt saa stærk, at ikke alle unge Heste taale det.

b. Ikke alle Heste kunne siden komme sig, eller faae Føreligheden igjen.

c. De Heste, som have været længe i Training, maae kaldes ypperlige, naar de siden snart igjen faae Fyldighed og beholde en usvækket Sundhed.

d. Traineringen faaer ofte Skylden for en Hests Feil.

e. De stærkt trainerede Hopper blive i Almindelighed mindre gode Modre, og deres Føl sjældent saa trivelige og haardføre, som af utrainerede Hopper.

f. Fuldblodsracen vilde uden Trainering være mindre kjælen.

g. Langstrakthed, en smal Krop, fine Been og Kroppens lette Vægt, som saa meget beforder Seiren paa Banen, vilde uden Væddeløb og Trainering ikke have udbredt dem saa meget i Fuldblodsracen, eller være Aarsag til, at Forhed, Styrke, Proportionerthed, behagelig Gangart m. m. saa lidet agtes.

h. Hvor Trainering og Væddeløb drives til det Yderste, svækkes og sløves Tanken eller Kundskaben om andre vigtige Gjenstande ved Hesteavl, da Seiren paa Banen bliver Hovedformaalet hvorefter der stræbes.

Dette turde maaskee være nok til at vise, fra hvad Side Traineringen og dens Følger bør betragtes.

Ottende Afsnit.

Tillæg,

som handler om,

hvorledes den jydste Hesteavl kunde forbedres.

At der til Bedste for vor Hesteavl kan udfindes og indføres Forbedringer som fuldkommen svare til alle Fordringer og Ønsker er vel neppe at vente, men i det Haab, at der ved fleersidig Drøvtelse lettere vil udfindes, hvorledes det tilsigtede Diemed nærmest og sikkest kan opnaaes, meddeles Følgende:

So mere Midlerne ere overeensstemmende med Hesteopdrættens Grundfætninger, Tilbøieligheder og Provindsernes lokale

Forhold, og af Opdrætterne erkjendes for nødvendige eller fordelagtige, og i Særdeleshed jo bedre det lykkes at faae Opdrætteren til at vise virksom Deeltagelse i, hvad der angaaer deres Dont, desmere vil Eftertanken vækkes, Interessen for Forbedringer forøges og en mere almindelig rast og stadig Fremskriden til det Bedre opnaaes. Indsenderen har her fremstillet sine Tanker, som et Udkaft til en Indbydelse for Foreninger til Hesteavlens Forbedring.

Hesteavlens store Bigtighed, især for Sjælland, som tillægger saa mange Tusinde Heste til Brug for Landet og Handel paa Ublandet, er bekjendt nok. Ogsaa er det et almindeligt Ønske at Hesteavlen maatte forbedres, da der for Tiden endnu findes for mange saadanne Heste, der neppe lønne Tillæggsbekostningerne.

Vare alle Heste af bedst muelige Beskaffenhed, en Ting, som vel ikke er umuelig at opnaae, vilde Fordelen ved Hestehold blive langt større, og afgive et sikkrere og høiere Erhverv.

Vores vise, og for Landets Held og Gavn, faderligstindebe Konge og hans vise Regjering, have altid erkjendt Nødvendigheden af, at sørge for Hesteavlens Forbedring og derfor anordnet Præmieuddelinger og Stutteriebesigtelser, men, hvor stor end Nyttens heraf har været, saa er Diemedet dog endnu ikke tilstrækkelig opnaaet, hvorfor af vores, for Landets Vel, saa virksomme og hæderligen bekjendte Overkammerhere v. Hauch, Bøddeljørsler, Dyrskue og Præmieuddelinger ere foranstaltede ved Viborg. Ligeledes blev af andre sagkyndige Patrioter, iblandt hvilke H. D. den ædle Hertug af Augustenborg især hæderligen udmærker sig, Fuldblodsracens Indførelse anbefalet, Bøddeløb indrettede og Priser udsatte for at opmuntre til Hesteavlens Forbedring. Det kan ikke nægtes, at der siden 40 Aar, dog meest i de sidste Aar, paa forskjellige Maader er anvendt store Summer til Hesteavlens Forbedring. Men de mange forskjellige Opdrætters aldeles forskjellige Øvner, Indsigter og Interesser har hindret en grundig og fremskridende

Forbedring, og været Aarsag i, at de anvendte Midler ei have kunnet virke tilstrækkeligen, hvilket ikke vil opnaaes, førend Dpdrætterne selv mere deeltagende medvirke til et fælleds Formaal, nemlig til at Racen bliver bedre, faaer Constanthed, og ikke af saa Mange forquaktes til Udartelse.

For de mange velvillige patriotiske Offere, som paa Hesteavlens ere anvendte, skyldes vi ikke blot Tak, men de fleste Dpdrættere ville vist indsee, at de ikke længere bør forblive ligegyldige Tilskuere, eller stole paa Lykken, og det saa meget mindre, som de dog selv kunne udrette det Beste, naar de forenede medvirke til Maalet, hvilket saaledes maa være Grund nok for at tiltræde en Forening, som her tilsigtes, og med aarlige frivillige Bidrag at samle en Sum, som kan sætte Foreningen istand til at forskaffe og anordne, hvad der for den Enkelte vilde blive umueligt.

Omendkjøndt Foreningen selv fremtidigens vælger eller ændrer alt til dens og alles Fordeel, saa er dog vistnok en kort Overfigt af, hvad der kræver dens Dpmærksomhed, ikke her overflødig, hvilket formenes størstedelen at kunne gjøres ansfueeligt under følgende 7 Afdelinger.

1. At ikke saa mange af de bedste Hopper, som hidtil, blive solgte til Udlandet, men forblive hjemme til Afbenyttelse for Hesteavlens Forbedring.

Aarsagen, hvorfor de fleste Dpdrættere ingen gode Tilføgsdyr have, er omtrent følgende:

a. Mange besidde ikke de til Indkjøbet fornødne Kundskaber, holde, hvad de besidde, for at være godt, eller vove ikke at købe, af Frygt for at faae noget ringere.

b. Fordi Mange, skjøndt ikke manglende Evne, dog aldrig finde Leiligheden god nok, men haabe stedse at finde den bedre.

c. Fordi Mange, paa Grund af Trang, ei ere istand til at anvende noget paa at skaffe sig en bedre Tølhopper.

d. Fordi Nogle ansee Tingen med Egegyldighed; og endeligen,

e. Fordi Andre, som nok havde Lyst at indskyde en yngre bedre Hoppe, ikke vide, hvor de skulle anbringe den ældre og mindre gode, hvortil almindeligviis sjældent findes Kjøbere.

Herpaa vilde kunne raades Bob ved Auktioner, indrettede saaledes, at Ukyndige kunde faae Lyst og Tillid til hvad der stilles til Salg, hvorfor det, som paa denne Maade maatte ønskes solgt som Tillægsdyr, i Forveien maatte synes af en sagkyndig Commission, og hvad af denne befandtes fri for arvelige Feil, og tjenligt som Tillægsdyr, skulde indbrændes. Ved Bedømmelsen skulde Alderen, Høiden, Afkommenfabet, Fuldkommenhederne og Manglerne bemærkes, paa dertil rubricerede Lister, som ved Dyp-raabet kunde gøres. Dpdagebe Kjøberen inden 3 Dage derefter en usynlig Feil, maatte Sælgeren være forpligtet at tage Dyret tilbage. Enhver Sælger maatte ved Dyp-raabet bestemme, hvor lang Tid han giver Henstand med Betalingen, enten med hele Kjøbesummen eller en Deel deraf. De Kjøbere, som vilde benytte Crediten, maatte i Forveien være belavede paa, at kunne stille antagelig Caution til Foreningen for Kjøbesummen, saa at Foreningen ig'en indestod Sælgerne for Betalingen. Foruden Caution kunde Foreningen, til endmere Betryggelse, reservere sig Eien-domsret til det solgte Dyr, indtil Sælgeren var tilfredsstillet. Salarium maatte være saa lavt som mueligt, og burde ikke overstige 1 pCt., naar Kjøberen betalte strax, eller kort før Creditens Udløb foreviste Sælgerens Dwittering. For at opløse Commercen, kunde, efter forudbestemte Conditioner, Sælgere med gode Tillægsdyr og Kjøbere indbydes, og Auktioner holdes i forskjellige Kjøbstæder paa Torvedagene nogle Gange i de første Maaneder af Aaret. Indfandt sig for saa Sælgere eller fordrebes der for lang Credit, kunde Opmuntring mueligen gives, ved at godtgjøre Sælgerne Tabet af de ubetydelige Renter, da de Uformuende i

Almindelighed ikkuns ved at skaffes Henstand med Betalingen, vilde kunne komme til bedre Følhopper, at de i Mellemrummet kunne sælge deres ringere Hopper, eller paa anden Maade forskaffe Penge.

I det Tilfælde, at Hestehandlere benyttede Auktionerne for at opkjøbe til Udførsel, kunde Commissionen forbeholde sig Forkjøbsret og overlade den høistbydende Hesteopdrætter Dyret, og Sælgeren da godtgjæres det i Almindelighed ringe Dverbud. Naar Sælgeren af et udmærket godt Dyr maatte finde det paa samme gjorte høieste Bud uantageligt, kunde Commissionen søge at formaae ham til, at prøve det ved flere Auktioner. Gode Hopper ere Fundamentet for Hesteavlens. At de mange Opdrættere kunne blive forsynede med gode Hopper i Stedet for de mange daarlige, kræver derfor i Begyndelsen Foreningens hele Opmærksomhed. I saa Henseende kunde Commissionen:

a. Bekjendtgjøre, at de Føl af daarlige eller ikke indbrændte Hopper i Fremtiden hverken tillades at æske Præmie, eller indbrændes som Føl af god Race, og at de Sogne, som deeltage i Foreningen, kunne gjøre sig Haab om, fortrinsviis at vinde de Præmier, som udsættes til Hesteavlens Forbedring.

b. Maatte der skaffes Raad for at gode Hopper kunde anskaffes. Man kan vel vente, at de, som have gode Hopper at sælge, først ville prøve Auktionerne, naar de afholdes tidligt om Foraaret for Markederne begynde, saa at Leilighed til Indkjøb neppe vil mangle.

c. Da de fleste Opdrættere, som mangle gode Hopper, ogsaa gjerne mangle Penge til at kjøbe andre for, saa kan en øieblikkelig Pengemangel let standse Forbedringens Fremskriden. Foreningen maatte i dette Tilfælde sørge for, ved Laan at skaffe Penge, om mueligen af Sparekasserne, hvorved man vilde sættes i Stand til at understøtte de Hesteopdrættere, som kunne stille Sikkerhed.

Dmtrent saaledes vil en med Omegnens Beboere nogenledes bekendt Commission, især, naar den først har erhvervet sig Tillid, ved Auktioner lettelig kunne forsamle Sælgere og Kjøbere til gode Hopper, og ved Opmuntring, Hjælp o. s. v. forøge Interessen for gode Tillægsdyr.

2. Den anden Maade, paa hvilken Foreningen maatte søge at virke til en bedre Hesteavl, er Anskaffelsen af flere gode, om mueligt bedre Hingster, hvorved især maatte tages Hensyn til, at Hingsterne have en velproportioneret og sluttet Krop, smuk Reising, et regulært, let og kraftfuldt Fodskifte, samt i det Hele ere frie for Feil, m. v.

Bed Hesteavlens er det af største Vigtighed, at der ei have for saa fuldvorne Hingster af bedst muligste Beskaffenhed, deels for at Hingsterne ei skulle bruges for meget til at bedække, og deels for at der kan vælges iblandt dem efter Legemets og Egenfærdigheds Beskaffenhed, saa at den meest passende Hingst for hver Hoppe kan findes, og naar denne ikke viser sig frugtbar, en anden kan vælges. Bedækningspengene blive da heller ikke saa høie, at den simple Bonde affrækkes fra at benytte de gode Hingster.

Omendkjendt Dyrskue og Stutteriebefigtigelse med offentlig Bedømmelse, fremme Hesteavlens, saa er og bliver dog Forhaabningen om at vinde Præmie, det som meest vil formaae Folk til at udsætte sig for den Uleilighed, det Risiko og Tab, som ere forbundne med at holde kostbare Hingster. Derfor bør nogle af Præmierne være saa store, som muligt, men deres Antal derhos dog ikke heller være for lidet, men i det mindste nogenlunde svare til Antallet af de nødvendige Hingster, om de end derved blive mindre. Da Manglen paa gode Hingster og Hopper sandsynligvis vil blive stor i de første Aar, saa maatte denne Mangel saameget mueligt afhjælpes ved Auktioner eller paa anden Maade; og da dertil vil medgaae endel af Foreningens Midler, der ei heller endnu vides, hvor stor Summen af de frivillige Bidrag kan

blive, eller om Hans Majestæt Kongen, som hidtil, ved Præmieuddelingerne, eller paa anden Maade allernaadigst vil understøtte Foreningen, saa kan for Diebliffet ikkuns følgende Regler desangaaende bringes i Forslag.

At de indsamlede Penge først benyttes til Indkjøb, eller paa hvilkenformhelst anden Maade Opdræfterne bedst kunne vende forsynede med gode Tillægsdyr, især fortrinlige Hingster, som overlades til Foreningens Medlemmer enten for Indkjøbsprisen eller ved Salg paa offentlig Auktion. Siden kunne Pengene benyttes til Præmier for Hingster og for de bedste aarsgamle Føl. Til at forestaae og bestyre Præmieuddelingen udvælges praktiske Hippologer, og ønskeligt vilde det vist være, at Commissionen kom til at bestaae af en Veterinair og 4 à 5 af Foreningens Medlemmer, hvoraf hver især afgav sin Kjendelse i Protokollen, uden Hensyn til de andre, og, i Fald Kjendelsen faldt forskjellig, Udslaget beroe paa Veterinairens eller Formandens endelige Decision.

I Almindelighed maatte Hingsterne indbrændes før Bedækningen, ikke bruges til Avl, førend i det Foraar de fyldte 4 Aar, ligesom de i samme Foraar høist maatte bedække 16 Hopper, i det næstfølgende høist 50 Stykker og siden ikke over 90. Har Hingsten bedækket flere end ommeldte Antal Hopper i den usuldvorne Alder, maa der for samme ei ættes Præmie før end i det 6te Aar, for at see, om den vedbliver at holde sig godt, men for de Hingster, som ikke for unge ere benyttede til Avlen, kunne Præmie tildeles i det 5te Aar, i hvilken Alder Hingsten kan antages at være fuldvoren. Ved Præmieuddelingen bør der især tages Hensyn til Hingsternes Forældre, om de ere gode, og høre til constante Racer, ligesom ogsaa Hingstens Temperament og Humour bør komme i Betragtning.

Naar en Hingst har bedækket i 4 Aar, maa enten en Committee udvælges til at eftersee de efter den faldne Føl, eller Hingst-

holderen forevise i det mindste 4 Føl, faldne i de første Bedækningsaar, for at Commissionen kan bedømme, hvorledes Føllene arte efter enhver Hingst, da der ved de følgende Præmieuddelinger næsten ene maa tages Hensyn til Føllenes Godhed, og Hingsterens tilfældige Beskadigelse lidet komme i Betragtning, fordi Hingsterne i Almindelighed mere maa bruges til Arbejde, end hidtil.

Af haarige Hingster maa der i Almindelighed være faldne 4 Føl og af ældre i det Mindste 8 à 16, alle paa indbrændte Hopper, da de Føl, som ere faldne paa andre Hopper, efter som Sagen skrider frem, ikke kunne komme i Betragtning.

Hingstholderen forpligtes til at holde en Bog, hvori hver Hoppe, som bliver bedækket af Hingsten, indskrives, med Tilføiende, af hvilke deriblandt ere indbrændte, og siden, hvor mange deraf have faaet Føl, m. v. Saavidt mueligt, maa Bogen forsynes med Commissionens Underkrift for Stutteriemødet. Hvad Hingstholderen kan faae eller tage i Bedækningspenge er ligegyldigt, naar blot det efter Alderen bestemte Antal Føl bliver frembragt. Skulde Anskaffelsen af gode Tillægsdyr i de første Aar udkræve mange Penge, ville Præmierne i hvert Amt muligens i de 3 første Aar ikke kunne udloves høiere end til: 96, 84, 72, 48 og 36 Rdlr. for de bedste Hingster, som Belønning for 3 Aar, og hvoraf strax $\frac{1}{3}$ Deel, og i hvert af de 2 efterfølgende Aar, ligeledes $\frac{1}{3}$ Deel betales, saafremt Hingsten vedbliver at bedække, og alle anførte Fordringer opfyldes, thi i modsat Fald holdes Præmien tilbage. Naar saaledes, i en Aarlig Omgang, hvert Aar de 5 bedste Hingster udvælges i hvert Amt og blive belønnede, saa faaer i et Amt ialt 15 Hingster Præmie, hvorfor i det første Aar vilde blive at betale 112 Rdd., i andet Aar i det høieste 224 Rdd., i det tredie 336 Rdd., og sidstnævnte Sum fremdeles hvert Aar, hvis ingen Forøgelse skeer. For udmærkede Hingster ere disse Præmier endog for lave, hvorfor desuden hvert Aar mueligen kunde anstilles Dyrskue i et eller to af Stifterne til høiere

Priser, hvortil af hvert Amts Forening ydes Bidrag, som Hingsterne fra hele Jylland concurrere om, hvilke Dyrskue hver Gang kunde afholdes paa et andet Sted. Præmierne kunde for dette Tilfælde ansættes til 200, 150, 100 og 50 Rbd., ialt 500 Rbd. for Hingster fra 5 til 12 Aar. Til disse høje Præmier kunde Hingsterne hvert andet Aar concurrere, indtil de havde vundet 3 à 4 Stiftspræmierne, men hvoraf den først vundne kan udbetales med $\frac{1}{4}$ Deel aarlig, den anden Gang vundne i 5 Aar, og den tredje Gang vundne i 6 Aar, for at forebygge Hingsternes for hastige Afgang. Lægges hertil de for Amtsforeningerne ommevte Præmier, saa kunne de bedste Hingster tage i Præmie over 1100 Rbd., men de maatte da ogsaa tjene fra deres 4de til 17de Aar.

Kunne end Præmierne ikke vel blive høiere, tør man dog haabe, at Provindsen i Fremtiden ikke vil mangle fortrinlige Hingster og at store Godseiere ville finde Opmuntring nok til, at anskaffe af de bedste og kostbarste Hingster. Er en Hingst bleven kastreret, eller er den død eller solgt, saa at den ikke længere kommer Foreningens Hesteavl til Nytte, afleveres Hingstholderen Bedækningsbogen, og vil mueligen kunne erholde et Gratiale, naar ellers alt befindes at være i sin Orden efter Forskrifterne, hvorimod Restancepræmierne ikke udbetales. Ved Præmieuddelingen kunde betinges, at Hingsterne ikke maatte sælges til Udlandet, førend de salbdes 3 Gange paa Auktionerne eller i Aviserne.

Hingster, for hvilke de to første Præmier ættes, maae ikke holde under $10\frac{1}{3}$ Qvarteers Høide, og de mindre Hingster ikkun concurrere om de mindre Præmier. Hingsternes Bedømmelse betegnes nøiagtigen i Protokollen og oplæses for Forsamlingen, hvorefter kundgjøres i Aviserne, hvilke Hingster der er tilkjendt Præmie og hvor de staae til Bedækning.

3. For at faae bedre og constantere Racer, og for at opnaae mere Sikkerhed i Avlen, hvorved Antallet af upro-

portionerede og mindre duelige Dyr vilse formindskes, kunne de bedste jydskke Heste holdes i to Racer eller Classer, saaledes at de stærke, føre, feilsfrie og velproportionerte Heste, fra 10 Qvarter 1 Tomme og derover, henfortes til første Race eller Klasse, eller til det store Maal. De mindre, men feilsfrie og velproportionerede, til anden Race eller Klasse. En tredje Klasse vilde fremkomme af de efter Fuldblodshingster faldne Heste. Hver Race kunde faae sit særskilte Mærke med dertilhørende Stutbog, i hvilken sidste ethvert Tillsægsdyrs mere eller mindre gode Besskaffenhed tilførtes i Rubrikkerne. For Korthedens Skyld kunde dette skee med Bogstaver, saa at de fuldkomneste Partier betegnedes med **A**, og de mindre gode med **C**, hvilket og i Fremtiden vilde lette Ovsersigten, da en nøie Dpsegnelse vil blive af Bigtighed ved Efterlægten.

Besigtelserne kunde afholdes i Kjøbstæderne, og, til Lettelse for de i sjerne Egne boende, ogsaa paa passende Steder paa Landet.

Ved de Følhopper, som have fuldvorent Afkom, maa ved Bedømmelsen tages meest Hensyn til Føllenes Godhed. Vel kan Afkommet som Føl indbrændes med Racens Mærke, men ikke indskrives i Stutteriebogen førend det er fuldvoret, og endda kun, naar det i alle Dele svare til de Fordringer der kunne gjøres gode Tillsægsdyr. Mærket kunde enten opstiftes eller et nyt ovenpaa tilføies. Herved vil man blive opmærksom paa, hvilke Individer bedst forplante deres gode Egenstaber, og Eensformighed i Racerne opnaaes. Dpdræfterne maatte derfor tilstaaes Copie af Stutbogen.

Hoppigen vælges store Hingster til at bedække smaa Hopper, for at Afkommet skal blive større, og dette lykkes ved passende Forhold temmeligt ofte, men det er ei heller sjældent, at Afkommet i slige Tilfælde bliver uproportioneret, m. v. Blevne Dpdræfterne gjorde opmærksomme herpaa, vilde det sandsynligviis ikke lidet bidrage til at enhver Egn holdt sig til den for dens Brug passende

Race, nemlig de gode Egne til den store, og de mindre gode Egne til den mindre Race, samt hvor Lokalet og Energie indbød dertil, til den ved Fuldbloed forædlede Race.

Haves først constante Racer, saa kan Lokalets og Opdrætningsmaadens forskjellige Indflydelse rigtig bedømmes, ligesom ogsaa da først Udfaldet af Krydsning med en fremmed Race med Paalidelighed kan erfares.

4. For at opmuntre Opdrætterne til at holde gode Hopper og parre disse med de bedste Hingster af samme Race, og for at opmuntre til en bedre Pleie for Føllene, hvilket sidste overordentligt bidrager til, at de vinde i Størrelse og en regulair Vert, kunde smaa Præmier udsættes for de bedste et Aars Føl, som ere faldne af indbrændte og rigtig parrede Dyr, som og for de ved Fuldbloed forædlede Føl. Disse Præmier kunde, saafremt Rassen ei tillod flere, bestemmes til 4 Præmier à 5 Rbd., 4 Ditto à 4 Rbd., 4 Ditto à 3 Rbd. og 24 Ditto à 2 Rbd. Fandtøes endnu 64 Stykker gode feilfrie Føl, og for ethvert saadant betaltes 1 Rbd., saa vilde Summen for 100 Stykker ialt udgjøre 160 Rbd. Føllene kunde indbrændes med Racens Mærke. Naar Hingsternes Afkom saaledes blev samlet, kunde Forskjellen bedre opdages og blive mere bekjendt, da der allerede nogenlunde kunde skjønes, efter hvilke Hingster de bedste Føl faldt, især hvis der med det samme holdtes Dyrskue med ældre Føl og unge Heste. Derved vilde ogsaa fremkomme den ønskeligste Leilighed for Kjøbere, at erholde udmærkede, efter Alder, Farve og Race parrede Dyr, ligesom de der vilde sælge, ogsaa kunde vente Kjøbere.

5. Ved enhver Races Forbedring er det af den største Vigtighed at Hingsternes Muskelkraft for Bedækningen saa meget som mueligt forøges, da det ingen Tvivl er underkastet, at saavel Muskelkraft som Svækkelser gaae i Arv, derfor er det nødvendigt at skaffe Hingsterne fra Ung-

dommen af en hensigtsvarende Dvelse. Det er derved de bekjendte ædle Racers udmærkede Egenheder især vedligeholdes, hvorimod Bedækning i den tidlige Alder, i Almindelighed efterlader Svækkelse i Musklerne og formindsker Udholdenheden, m. v. Ligeledes er den fede Tilstand, hvori Præmiehingsterne sædvanligen holdes, skadelig for Sundheden og svækker Kraften. Naar Hingsterne i den Alder, hvor de blive fuldvorne, noget traineres, dog overensstemmende med Racens fremtidige Brug, kan Muskelkraften meget forøges, uden at Venene tage Skade. Som Beviis herpaa kan anføres de ædle arabiske Heste og Fuldblodsracen, og sidstestræning er vist nok Aarsag i, at andre Racer ved Fuldblodet saa overordentligen forbedres, især, naar det kommer an paa at frembringe Stadsheste.

Naar unge Hingster skulle indbrændes som Stutteriedygtige, saa og, naar Præmie uddeles, burde det Udvortes ikke ene tages i Betragtning, men en mueligt skaffes Beviis for indvortes Kraft og Udholdenhed, som maatte prøves enten ved Ridning, eller for Vognen, til hvilket sidste Bønderhingster i Almindelighed meest bruges. Saadanne Prøver med Bønderheste maatte vel meest anvendes for at opmuntre til tidlig og skønfuld Dvelse, for at befordre Raffhed, Muskelkraft og tidlig Udvikling, dog saaledes, at hverken en formelig Training eller en usædvanlig Foderstand behøvedes, og Bøndernes Hingster ingen Skade derved tilføiedes. Jo længere Hingsterne ere brugte til Bedækning, jo mindre ere de skikede til at aflægge Prøver paa Hurtighed, hvorimod de bedre ville passe til at vise Udholdenhed ved at trække.

6. At Dydrætterne ved offentlige Bedømmelser og Dyrskue kunne erhverve en Deel af de til Hesteavlens nødvendige Kundskaber, er upaatvivleligt, men det var dog vistnok ønskeligt og gavnligt, om Bøger udgaves, der omhandlede:

a. Udvalget af Tillægsdyr, med Afbildinger over Arvefejlene, m. v.

b. Som forklarede, hvad der ved Parring, Opdræt, Pleie og Røgt, m. v. er at iagttage ved de forskjellige Racet.

c. Som viste Nødvendigheden af Bevægelse og skjensomt Brug til at vedligeholde Sundheden, styrke og forøge Muskelkraften og befordre tidlig Udvikling, saaledes at den unge Hests gode Egenheder ikke tabes, og Dyret ikke derved leed.

d. Som kunde tjene til Veiledning ved Behandlingen af Sygdomme.

Bogen blev saameget mere almeennyttig, naar den tillige afhandlede omtrent det samme, med Hensyn til andre Huusdyr og anskaffedes til Brug for hvert Eogn. Foreningen vilde ogsaa derved finde Lelighed til at gjøre Landboerne bekendte med andre gavnlige Skrifter, som kunde anskaffes og afsættes til dem, og derved ethvert Eogn begynde at samle et lidet Bibliothek af de for Landmænd nyttigste Skrifter.

7. Hesteavlens fremmes betydeligen ved Handelen, især naar Affætningen gaaer rask, til antagelige Priser, men hvormeget skader det ikke, naar de meest undørlige Heste ikke kunne sælges, og undertiden dog tilsidst maa afhændes under Productionsprisen, for at blive den tørrende Vare ledig. Derfor bør vistnok, saa meget som muligt, sørges for at befordre Affætningen.

Til Opnaaelsen af dette Niemeed, kunde Amtsforeningerne eller Provincial-Stutteriedirectionen, i behøvende Fald, lade bekendtgjøre i Hamborger Correspondent, eller i andre fremmede Blade: at af de i Sylland tillagte, og i Udlandet for deres Haardsørhed, stærke Krop og Been, til al Slags Cavallerie og Trækbrug saameget yndede og derfor velbekendte jydsk Heste, kunde faaes Remonte- eller Leveranceheste, egale Spænd, m. v. naar man henvendte sig til Direktionen, som vilde være de fremmede Kjøbere behjælpelig med at samle Heste til hastig Udvalg, og, dersom det ønskedes, forskaffe tilforladelige Dolke og sikke Folk.

For at ukyndige Kjøberes Hensigter desto lettere maatte op-

naaes, kunde der anvises de Fremmede en paalidelig Mand i hver Kjøbstad, hos hvem de kunde erholde den Efterretning og Veiledning de maatte behøve, paa det, at ikke Ubekjendtskab med Sproget, Pengevæsenet m. v. skal holde ubekjendte Kjøbere tilbage. Kom der desuagtet ikke Kjøbere nok, kunde Indbydelse udstædes til at kjøbe imod Caution; hvortil Directionen maatte være behjælpelig. Mueligt ogsaa, at nogle sikke og paalidelige Mænd vilde paatage sig, at føre en Deel Heste til Udlandet, eller hvor de kunde ventes bedst affatte.

Saa nødvendigt det foranberørte end er, til en rask, varig og fremskridende Forbedring af saa vigtig en Velstandskilde, som Hestevolen, saa kan Formaålet dog ikke opnaaes uden fælleds Virksomhed og frivillige Bidrag. At alle Opdrættere, saavel fra de store Herregaarde, som fra Vøndergaardene, tiltræde Foreningen, er derfor vist saare ønskeligt.

I det Haab, at dette Forslag vil finde gunstig Modtagelse, tillader jeg mig endnu her at levere en Plan, der viser hvorledes Foreningen i Begyndelsen kunde constituere sig.

I ethvert Sogn vælges en Repræsentant, en Stutbogholder og en Kasserer af Foreningens Midte, alle Sognerepræsentanterne i et Herred, saavelsom de af Foreningens Medlemmer, som møde, vælge 3 til 5 Herredsrepræsentanter. Alle Herredsrepræsentanterne i et Amt vælge med de Medlemmer, som møde, omtrent 12 Commissairer, iblandt hvilke Amtets Dyrighed enten vælger, eller bringer i Forslag: 1 Formand, 1 Secretair, 1 Kasserer, 1 Stutbogfører, og til enhver af disse vælges en Medhjælper eller Suppleant.

Formanden for Amtsstutterieforeningen leder og beforder alle Slags Forbedringer og Foreningen vedkommende Forhandlinger, sørger for, at de nødvendige Beslutninger i dertil

indbudne Forsamlinger tages, og siden fuldføres, efterseer Regnskaberne, udvælger Commissairer og Medhjælpere til Stutteriebesigtelserne, Auktionernes Afholdelse, Indkjøb, Indbrændinger, m. v. Han indbyder til Forsamlinger, i det mindste hvert Foraar, hvis i Begyndelsen ikke flere Samlinger behøves, bestemmer Stutteriebesigtelsernes og Auktionsdagene, m. v.

Secretairen fører Protokollen ved Forsamlingerne, indfører Beslutningerne, registrerer alle skriftligen meddelte Forretningsprotokoller og fører Correspondencen, m. v.

Kassereren modtager og udleverer Pengene, efter Formandens skriftlige Ordre imod Kvittering, holder Bog og aflægger Regnskab. Formanden og Commissairerne verificere Regnskaberne. Afkriften bliver til alle Interessenters Eftersyn henlagt paa et passende Sted.

Stutbogholderen samler og ordner alle fra de forskjellige Sogne indløbne Lister og fører dem ind i Amtsstutteriebogen, som bliver efterseet og underskrevet ved hvert Møde af Commissairerne.

Commissairerne befordre og ordne alt, hvad der er nødvendigt ved Indkjøb, Auktioner og Tillægsdyrs Bedømmelse, m. v. ligesom de og assistere ved slige Forretninger.

Herredsrepræsentanterne eftersee Regnskaberne og de skriftlige Forhandlinger, m. v., især maae de gjøre sig bekendte med alt hvad der i deres Distrikt eller Herred angaaer Hesteavlens Forbedring, hvortil de stedse opmuntrende medvirke. De maae være noie bekendte med Hingsthold, besøge Tillægsdyrs Bedømmelse, Indbrændning, assistere derved, og foreslaae duelige Mænd til de forskjellige Forretninger, m. v.

Sognerepræsentanterne maae gjøre Indretningen bekendt, assistere Medlemmerne og befordre alt, hvad der kan fremme Sognets og Enhvers Larv i den paagjeldende Henseende. De maae eftersee Regnskaberne, som og Kassererens og Stutmesterens Lister ic.

Sognekassererne indsamle Bidragene efter Listen, hvis Rigtighed af Repræsentanten og Stutmesteren er bekræftet, ligesom Pengene, og Afkrifter af Listerne afleveres til Amtskassereren imod Dvitting.

Sogne-Stutbogholderen leveres et Schema, hvorefter han optegner de i Sognet indbrændte Hingster og Følhopper, som og de uindbrændte, og hvormange Føl der falde af hvert Slags. Han leverer en Afkrift af Stutbogen til Amtsstutmesteren, men hvis Rigtighed maa være bekræftet af Repræsentanten.

Enhver Interessent eller Medlem af Foreningen har Afgang til Forsamlingerne og deltager i Beslutningerne, m. v. De som udeblive, eller ikke give deres Stemme i Forsamlingerne, ansees at samtykke i, hvad de andre beslutte.

Der udvælges en Committee til at drøfte alle Hefteavlens vedkommende Sager, om mueligt, førend Beslutningerne skulle tages. Ligeledes vil en Committee til Lovudkast blive nødvendig, som og en Plan til Rettesnor ved de forskjellige Forretninger, m. v.

Alle Udvalgte bestyre de dem overdragne Væsposter gratis. Da de fleste Forretninger foresalde i de første Maanedes af Aaret, og ikke kunne medtage mange Dage, naar først alt er ordnet, saa er det at haabe, at ingen vil forlange Betaling for at udføre det ham overdragne Hverv. Og for at dette ikke skal falde Enkelte for byrdefuldt, kunde man hvert Aar vælge endel nye Embedsmænd. Efter høist 2. à 3 Aars Forløb maatte Enhver kunne blive fri for de paatagne Forretninger; dog vilde mueligen Formandens, Secretairens, Kassererens og Stutbogholderens Regnskaber og Skriverier, m. v., blive temmeligt betydelige, saa at et passende Gratiale, naar ellers alt holdes i god Orden, vel burde tilstaaes dem, ligesom og Erstatning for Udsæg ved lange Reiser, m. v.

Fremdeles ansees det for gavnligt, at en Provincial-Stutterie-commission blev udnævnt for at bidrage og opmuntre til, at de

samme Regler over hele Provindsen besolges, ligesom, at hensigtsvarende Forbedringer hastigen overalt blive bekjendte og benyttede, Handelen fremmet, indbyrdes Uenigheder hævede, samt Stiftsstatu- teriebesigtelser afholdte, m. v.

Omtrent saaledes kunde de tilsigtede Foreninger organiseres. Vel kunde en Deel af det her i Forslag bragte, med mindre Ulei- lighed iværksættes, f. Ex. naar ingen Sogne- eller Herredsofficiant- ter valgtes, og Stutteriecommissionen saa godt som ene styrede det Hele, men nogen Impuls vil derved neppe opnaaes, hverken med Hensyn til Pengebidrag, Control, Auktioner, bedre Tillægs- dyrs Anskaffelse, constante Racers Tilvebringelse, &c.

Naar de Mænd, som ville fremme Hesteavlens, ikke blot ere Interessenter af Foreningen, men tillige, saa meget som mueligt, blive virksomme Deeltagere i Bestyrelsen, vil Opmærksomheden langt mere vækkes og Interessen forstærkes.

Men kunne de foreslaagne Midler til de forhen omtalte For- bedringer blive tilstrækkelige?

Enhver nyttig Sag maa indrettes og drives saaledes, at den ved egne Frugter kan bestaae, om end i Begyndelsen Banffelig- heder møde eller Tilflugt fordres. Ogsaa er det ønskeligt, at Opdrætternes Lyst og gode Villie ikke svækkes i Begyndelsen af Mangel paa de nødvendige Midler.

Saaere opmuntrende vilde det derfor være, om Hans Maje- stæt, vor allernaadigste Konge, understøttede denne vigtige Sag.

Efter Herr Lector Withs „Forsøg til Besvarelsen af den p. p. Kongelige Opgave, trykt i Kjøbenhavn 1832, tilegnet den Danske Bonde“ og de i Slutningen af Bogen meddeelte Tabeller, er i Aaret 1832 betalt i Sjælland:

For 959 Føl af indbrændte Hopper à 2 Rbd.	1916 Rbd.
„ 28 Stk. avlede efter kongl. Hingster à 20 Rbd.	560 —
Til Hingstpræmier 160 paa 9 forskjellige Steder	1440 —
	<hr/> 3916 Rbd.

Bliver denne Sum fordeelt paa de 9 Amter i Forhold til den mere eller mindre stærke Hesteavl, saa faaar hver Forening omtrent 435 Rigsbankdaler. Kunde nu dette ventes forøget med Stutteriecommissionens Diætpenge, som og med hvad der bespares, siden de Kongelige Hingster i Jylland ere hensatte hos Landmænd, og altsaa ikke længere forarsage Underholdningsbekostninger, saa blev Summen omtrent for hver Forening henved 500 Rbd.

Omendfjøndt derved allerede kunde begyndes Auktioner, m. v., saa troer jeg dog at Foreningen ved frivillige Bidrag aarlig kunde forøge Summen med i det Mindste 250 Rbd.

Til Præmier behøves i det første Aar for 5 Hingster 112 Rbd.

For gode feilfrie Føl, omtrent 100 Stykker . . . 160 Rbd.

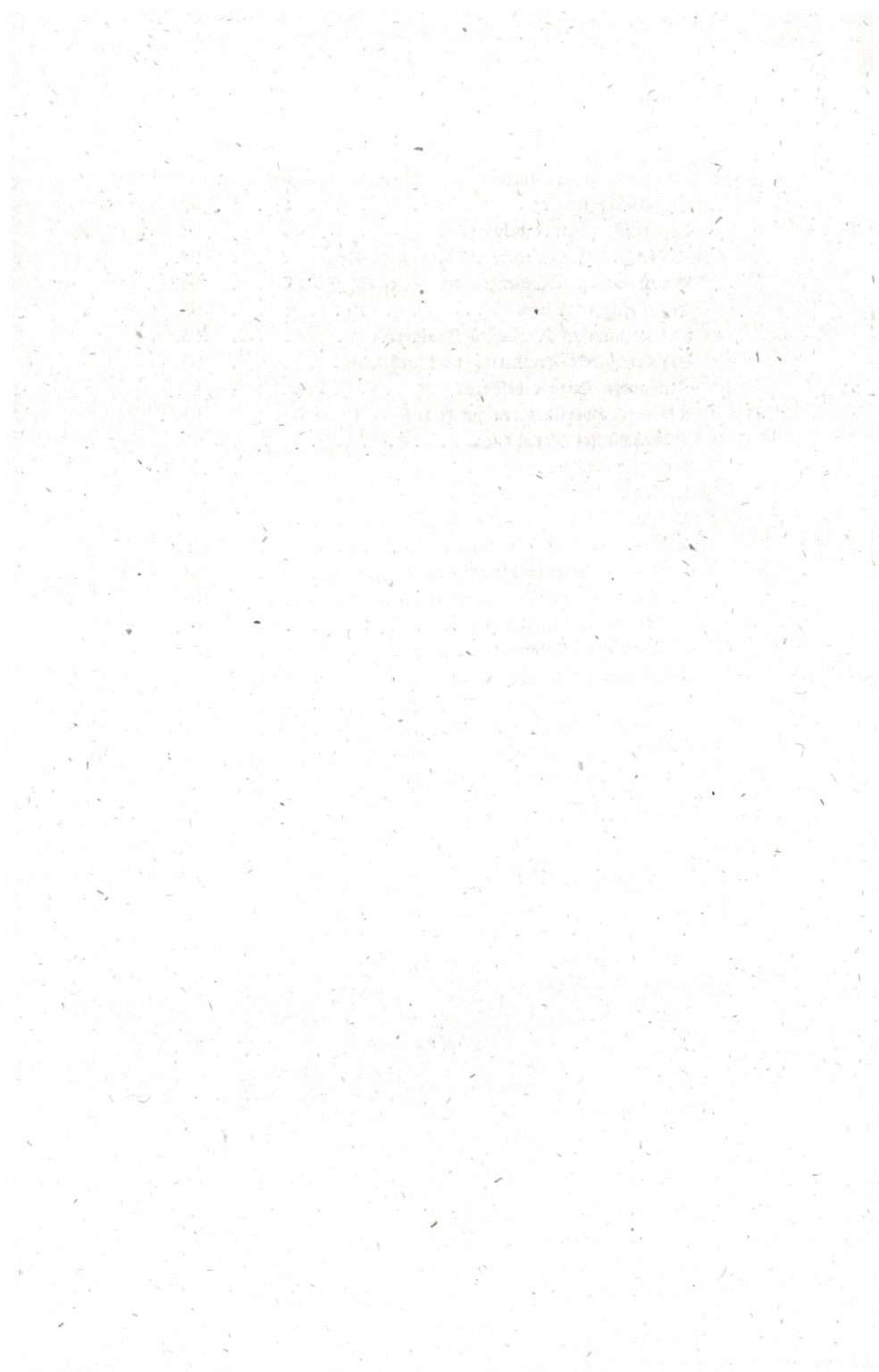
Bleve Foreningerne mueligen i det første Aar endnu ubetydelige, saa kan dog allerede saa meget skjønnes, at om man slet ikke stoler paa frivillige Bidrag, saa kan dog af de hidtil paa Hesteavlen anvendte Summer, hver Forening i det første Aar beholde henved 228 Rbd. til Auktioner, eller for at hjælpe Opdrætterne til bedre Tillægsdyr, m. v., hvorved al Tvivl om dette Forslags Udførelighed kan anses for hævet. Meget vilde Sagen fremmes om man iforveien bekendtgjorde, at de hidtil ved Stutteriebesigtelserne uddeelte Præmier i Fremtiden ikke længere kunde ventes betalte, naar Opdrætterne ei sluttede sig til Foreningerne med Bidrag, men at i saa Fald Foreningerne kunde vente Understøttelse af Hans Majestæt med de tilforn paa Hesteavlen anvendte Pengesummer.

Indholdsliste.

	Side
Indledning	59.
Første Afsnit. Om Jyllands Lokalforhold	60.
1. Hvem tillægger Heste i Jylland?	60.
2. Tillægshoppernes Beskaffenhed	62.
3. Hvilke Hingster vælges til Bedækning?	63.
4. Hvad har Stutteriecommissionen og Præmieuddelingen gavnnet?	65.
5. Hestenes Beskaffenhed og noget om Opdrætningsmaaden	68.
6. Hvad for Heste søges til Udlandet?	69.
Andet Afsnit. Om Forbedringsmidlerne	71.
1. Præmieuddelinger og Stutteriebesigtelser	71.
2. Bæddekjørseler	71.
3. Bæddeløb for Fuldblodsheste	72.
Bæddeløb ere ikke anvendelige ved Kjøreheste	73.
— som Opmuntringsmiddel for Bønder	75.
— med Hensyn til Als	75.
Tredie Afsnit. Om Hesteavlens Udvidelse	76.
Om Stutterieanlæg	77.
Om Aarsagen hvorfor Stutterierne forsvandt	77.
Fjerde Afsnit. Om Bondehesteavlens Foradling ved Fuldblodshingster	80.
1. Med Hensyn til Parringen	80.
2. — — — Afkommet	82.
3. — — — Brugen	84.
4. — — — Racen	84.
5. — — — Prisen	86.
Femte Afsnit. Om Jyllands store Hesteavlsforbedring	87.
Med Hensyn til Als	88.
— — — England	88.
— — — Mecklenborg	89.
— — — Preussen	90.
— — — Hannover	90.
I Henseende til Stadsheste	90.

	Side
Sjette Afsnit. Hvor Guldblod og Bæddeløb kan forbedre Hesteavl	92.
Den første Opgave besvares	93.
Syvende Afsnit. I Henseende til den anden Opgave	94.
Om Kraft og Udholdenhed ved forskjellig Brug	94.
Trainering til Bæddeløb	95.
Med Hensyn til Jagthestes Trainering	95.
Om den stærke Trainering til Bæddeløb	96.
Den anden Opgave besvares	97.
Åttende Afsnit. Hvorledes den jydsk Hesteavl kunde forbedres	98.
Indbydelse for Foreninger	99.
Forbedringsmidler	100.
1. At de bedste Hopper benyttes til Avlen	100.
2. For at forskaffe bedre Hingster	103.
3. — — — konstante Racer	106.
4. — — — de parres rigtig og Føllene holdes godt	108.
5. Til Racernes Forbedring maae Kraften forøges	108.
6. At udbrede Kundskab	109.
7. Handelens Fremme	110.
Foreninger ere de nødvendige	111.
Forslag, hvorledes de constituere sig	111.
Om Midlerne kunne blive tilstrækkelige	114.

Beantwortung der Preisfragen

die

Verbesserung der Pferdezucht durch Wettrennen
betreffend.

Von

Joh. Lorenzen,

in Wasserleben.

Beantwortung der Vorklausuren

Die Fragen zur Vorklausur sind:

1. Was ist die ...

2. Was ist die ...

Motto: Erfahrung ist die beste Lehremeisterin, vorzüglich im landwirthschaftlichen Gewerbe.

Obgleich ungewiß ob die zur Beantwortung der Preisfragen, die Verbesserung der Pferdezuucht durch Wettrennen betreffend, von der höchstverehrlichen Gesellschaft der Wissenschaften in Copenhagen ergangene Aufforderung zur Concurrnz um eine Prämie von 400 Rthl. des Classenschen Fideicommisses, sich weiter als über Dännemark erstreckt, erlaube ich mir nachstehend meine Ansicht der Sache gehorsamst vorzutragen.

Was den ersten Satz der ersten Frage anbelangt, so ist durch tausendfältige Proben erwiesen, daß in der englischen Vollblutrace die höchste Kraft, Schnelligkeit und Ausdauer, Haupteigenschaften die wir vom Gebrauchspferde fordern, gefunden wird. Die Erfahrung aller Länder hat gezeigt, daß ohne Wettrennen die Vollblutrace in diesen Eigenschaften nicht constant erhalten werden könne, noch giebt es einen andern Probierstein ihrer Reinheit.

In Betreff des 2ten Satzes, ob es dienlich sey die Wettrennplätze zu vermehren, würde ich solches unbedenklich bejahend beantworten, in so fern nicht die zu starke Concurrnz der Rennplätze der allgemeinen Theilnahme hinderlich werden, und auf solche Weise zum Verfall derselben beytragen mögte. Legen wir der Rennplätze zu viele an, würde bey uns, wo das Interesse für die Sache nicht so allgemein ist, der den Rennen nöthige Zusammenfluß von Menschen fehlen; daher hierin mit Bedacht zu Werke

gegangen werden muß. Eine Stadt setzt Preise aus um den Gewinn der Gewerbetreibenden zu fördern: ahmen die Nachbarstädte dies nach, dann bleibt Jeder bey sich und der Anreiz die Rennen zu unterstützen fällt weg.

Die zweite und wichtigste Frage beantwortend, meine ich, daß der Hauptnutzen der Rennen für die Pferdezuucht aus dem Trainiren hervorgeht. Wer Wettrennen halten will, der muß seine Pferde dazu vorbereiten — trainiren. Wer dies auf die intelligenteste Art betreibt, der wird den mehrsten Gewinn davon tragen; und das ist grade der Nutzen der Rennen, daß sie eine fortgesetzte Übung der Kräfte erfordern, in der Zucht ein eifriges Streben nach richtiger Paarung der Individuen zu Wege bringen. Diese fortwährende Übung der jungen Thiere der Wettrennerrace erhält derselben die durch viele Generationen ererbten Eigenschaften der auf ähnliche Art behandelten Vorfahren. Sind gleich diese außerordentlichen Eigenschaften erblich, so zeigt uns die Erfahrung doch, daß dieselben nur in so fern auf die Dauer naturkräftig sich fortpflanzen wenn die Behandlung sich gleich bleibt, die zuerst diese Kräfte hervorgerufen.

Manche sind der Meinung das Vollblutpferd sey eine eigne aus Arabien zu uns gebrachte Pferdegattung, welcher die besondern Eigenschaften als Naturkraft inwohne: ich theile diese Ansicht nicht und glaube, daß nur die seit undenklichen Zeiten stets gleichmäßige sorgfältige Pflege und Übung der Pferde des Arabers der Wüste, auf deren eigne Bedürfnisse und sich stets gleichbleibende Lebensart berechnet, die Constanz der Race hervorgebracht hat. In dieser Ansicht bin ich bestärkt worden da während meiner 20jährigen Praxis mich sehr häufig die Erfahrung gelehrt hat, wie sehr die Haltung und der Gebrauch bey der Züchtung sowohl auf das Exterieur als den innern Organismus einwirken. Bleibt diese durch viele Generationen gleich, so entsteht eine constante Race.

Die unedle aber sehr constante Race der großen Karrenpferde giebt den Beweis.

Wäre die Vollblutrace eine eigne Pferdegattung, dann wäre es ein Leichtes dieselbe überall zu verbreiten, bey der großen Menge die England davon besitzt; indem alsdann nur die Paarung zu berücksichtigen wäre. In Arabien finden wir nur da das hochedle, wo die Behandlung dem entsprechend ist: wo Landkultur sich findet ist dort das Pferd auch andrer Art.

Wie leicht äußere Eindrücke sich vererben, davon kommen dem Praktiker häufig Beispiele vor. Ein Landmann hatte eine Stute die im jugendlichen Alter auf der Weide sehr unbändig war, weshalb er, wie es hier die üble Gewohnheit ist, derselben einen Klampen am Vorderfuß setzte: hiedurch gewöhnte sie sich einen auswärtwärts schlängelnden Gang mit diesem Beine an, so daß er sie nicht vortheilhaft verkaufen konnte, deshalb zur Zucht benutzte: sie brachte ihm zwey Füllen, welche beyde den fehlerhaften Gang mit zur Welt brachten. Sollte nicht durch fortgesetzte gleichmäßige Behandlung und Paarung diese Eigenschaft zur erbfähigen Naturkraft gemacht werden können? Auch mit Farben und Abzeichen verhält es sich auf ähnliche Weise. Ein alter Pferdezüchter, hier in der Gegend, ließ vor einigen Jahren seine braune Stute von einem eben solchen Hengst belegen, als er davon ritt, begegnete ihm Jemand auf einem Pferde mit großer schiefer Wunde, welches seine Stute durch wiehern begrüßte. Als alter Praktiker beklagte er sich bey seiner Zuhausekunft über diese Rencontre; — seine Stute brachte richtig ein so gezeichnetes Füllen.

Noch dies Frühjahr brachte eine ganz braune Stute nach einem eben solchen Hengst ein Fuchsfüllen mit ganz *à parte* gezeichneter Wunde, weil die Mutter stets im Stalle neben einem so gezeichneten Pferde stand. Dergleichen Beispiele von häufig vorkommender Erbfähigkeit äußerer Eindrücke wird jeder praktische und aufmerksame Pferdezüchter anführen können. Vor mehreren hundert Jah-

ren ließen die Spanier 7 Andalusische Pferde in Südamerika wild laufen; die Nachkommen dieser von dem wilden Pferde Asiens so verschiedenen Pferde sollen nach Jahren die Gestalt des Letzteren angenommen haben. Die Lebensart des wilden Pferdes ist sich überall gleich, daher die Gleichheit dieser Race entstanden.

Ich glaube, daß englische Vollblutspferde nach der Marsch versetzt, landüblich gebraucht, gepflegt und gefüttert, würden mit der Zeit die Gestalt und Eigenschaften der Marschpferde annehmen; wie viele Generationen zu einer solchen Umwandlung gehören, mögte schwer zu bestimmen sein.

So viel nun auch über diesen Gegenstand gestritten wurden, ist derselbe für uns nicht so wichtig; da wir, wenn wir die Vorarbeiten der Engländer gehörig benutzen mit Sicherheit von da das beste zur Verbesserung unserer Zucht auf kürzestem und wohlfeilstem Wege uns verschaffen können. Wie thöricht würde es für unsre Bedürfnisse sein, selbst das beste arabische Vollblutpferd, wenn es auch mit Sicherheit zu haben wäre, zu benutzen, da die Erfahrung gezeigt, daß nur nach mehreren Generationen dasselbe uns die Größe und Stärke giebt, welche wir gleich durch englisches Vollblut erlangen können. Wollten wir gar das Vollblut unbezogen lassen und uns durch die sorgfältigste Behandlung diese Race erst schaffen, würden unkluger Weise wir kostbare Zeit verlieren, indem wenigstens einige Menschenalter hingehen würden über einen solchen Versuch.

Da nun die Erfahrung bewiesen hat, daß das Vollblutpferd nur Vollblut bleibt so lange die Paarung, Fütterung, Pflege und der Gebrauch der Race angemessen bleibt, — das englische Vollblutpferd ist in einem Punkte gänzlich von dem arabischen abgewichen, wo die Behandlung abwich, nemlich in Volumen, weil der Engländer in der auf Größe und Stärke influirenden Fütterung anders verfuhr als der Araber, dieser bedarf wegen seiner Localität ein wenig consumirendes Pferd — so muß es etwas ge-

ben welches zu dieser kostspieligen, sonst im Handel nicht lohnenden Zucht anreizt, das kann aber nur durch öffentliche Wettrennen mit der Aussicht viel zu verdienen erlangt werden. Hier soll die Speculation angefeuert werden zum Nutzen des Gemeinwohls.

In Königlichen Gestüten mögen noch so viele und bestimmte Vorschriften gegeben werden, hier ist keine Sicherheit, daß solche fortwährend befolgt werden bis ins kleinste Detail, und das ist nothwendig. Die Ausdehnung derselben macht es fast unmöglich. Anders verhält es sich mit Vollblutzucht auf Wettrennen basirt; wer die Sache nicht mit Aufmerksamkeit und Verstand betreibt, leidet an seinem Interesse. Das Interesse ist aber bekanntlich die beste Triebfeder der Intelligenz in jeglichem Gewerbe. Wo es auf eignen Gewinn und Verlust in der Pferdezucht nicht ankommt, kann dies Gewerbe nicht gedeihen; da beruhen die Resultate auf Täuschung und führen auf Irrwege. Wo finden wir einen sicherern Probestein ob eine Zucht gewerblich richtig betrieben wird als Gewinn und Verlust? Daher solche unklare Ansichten, daß ein Gestütsmann von Ruf uns predigt, es müssen die Regierungen verhindern, daß die Pferdezucht nicht ausarte in gewerblichem Betrieb! Man wähle 20 Kenner den Wehrt und die Tauglichkeit der Pferde eines Gestüts zu beurtheilen und man wird eben so viele verschiedenartige Ansichten vernehmen. Der Verkaufspreis allein giebt dem auf den Erwerb Züchtenden — das ist der für den Staat nützlichste Züchter — einen richtigen Fingerzeig, ob er auf rechtem Wege in der Zucht ist. Die Zucht der am höchsten bezahlten, in großer Zahl abzusetzenden Handelswaare, muß zum Nutzen des Ganzen befördert werden.

Lehrt uns auch kürzlich ein jugendlicher französischer Prinz und kecker Jagdreiter unbedingte Anwendung des Vollblutpferdes zur Verbesserung der Landesrace, stimmt dies nicht mit meiner Erfahrung. Zum Beispiel hat der Haphazard, obgleich vom edelsten Renngeschlecht, mehrentheils schlechte Pferde mit Land-

stuten gepaart geliefert, wogegen der **Potooooooooo** ganz vorzügliche Gebrauchspferde lieferte. Dagegen fielen nach Ersterem einige bessere Renner wie nach Letzterem. Zur direkten Verbesserung unsrer Landesrace ist nicht jedes im Rennen sich auszeichnende Vollblutpferd tauglich; es muß aber diese Race bei uns rein vorhanden seyn, wenn wir nicht stets von andern Ländern abhängig bleiben sollen; nach meiner Ansicht aus folgenden Gründen:

Der Gebrauch und die Pflege der Pferde in der Landeszucht ist nicht und kann nicht seyn der Erhaltung der edlen Eigenschaften des Pferdes angemessen. Der Landmann kann nicht seinem Pferde die Wartung und Pflege geben, die das schöne sammetartige Fell hervorbringt; er übt — trainirt — sein Pferd im frühen Alter vor Pflug, Egge und Wagen; die Zugkraft wird hier gestärkt, die gute und leichte Gangart leidet. Da aber das edlere Ansehen, namentlich die regelmäßige und leichte Gangart auf die Preisbestimmung im Handel großen Einfluß übt, so müssen diese Eigenschaften, die die gewöhnliche Landeszucht verdirbt, durch zweckgemäße Paarung hervorgebracht werden. Viele Wettrenner aber fallen für die gewöhnliche Landeszucht zu fein, und es mangelt ihnen die erforderliche Breite und Größe: diese halte ich als unmittelbare Verbesserer der Landeszucht nicht tauglich; indem Pferde zum allgemeinen Gebrauch, so wie die im Handel geforderte, leicht und theuer abzusetzende Waare — diese bringt wie gesagt nur Vortheil für die Landeszucht — Größe und Stärke auch fürs Auge besitzen muß. Geht aus der Paarung eines solchen Hengstes mit einer starken Halbblutstute ein Hengst hervor, so erhält derselbe in der Regel mehr Knochenstärke und Körpergröße als der Vater, und diesen halte ich für die Landeszucht, wo Veredeln und Verbessern nicht gleichbedeutend ist, geeigneter. Von feingebauten Stuten habe ich nach Vollbluthengsten zu feine Thiere gezüchtet für den gewöhnlichen Gebrauch und Handel. Von dem zum Zuge bestimmten Pferde fordert man Zugkraft und Breite

des Körpers, möge es im Arbeitsgespann oder vor der Kutsche die Bestimmung haben. Dieser, so wie der große Reitschlag, ist eine überall begehrte Waare, die wir vermöge unsrer Localität vorzugsweise vor vielen andern Ländern liefern können. Hier wird weniger auf Blut als gute Gestalt und kraftvollen Gang gesehen. Edle aber kleine Pferde züchtet man überall, und diese geben keinen lohnenden Ertrag. Seit mehreren Jahren züchte ich mit Voll- und Halbbluthengsten diesen Pferdeschlag, und mit Bergnützen unterwerfe ich meine Zucht und meine Principien der Beurtheilung Anderer; wenn auch Höflichkeit der Beurtheiler, und Eingenommenheit von demjenigen, was man selbst züchtet, mir wie jedem Inhaber eines Gestüts verderblich seyn mag; so habe ich einen Gewährsmann, der nicht schmeichelt, dem ich traue — mein Rechnungsbuch. Dieses zeigt mir klar die begangenen Mißgriffe.

Den starken Vollbluthengst halte ich für den vollkommensten Beschäler auch für die Landeszucht: hat ein Beschäler dieser Race aber nicht die der Localität angemessene Stärke und Größe, bin ich der Ansicht, daß es in der Landeszucht auf etwas Blut nicht ankommt: wenn diese Eigenschaften, worauf beim Gebrauch und im Handel hauptsächlich gesehen wird, fehlen, so halte ich hier einen starken halb- oder dreiviertel Bluthengst für nützlicher als einen fein gebauten Vollbluthengst.

So starke Vollbluthengste wie der Cochrane des herzoglichen Gestüts zu Augustenburg können als Landbeschäler kaum in Betracht kommen, da es Seltenheiten sind, die nur für enorme hohe Preise zu haben sind. Wann werden wir es aber dahin gebracht sehen, eine hinlängliche Anzahl passender Vollblutbeschäler im Lande verbreitet zu sehen? Die großen Anstrengungen und Verdienste des Herzogs zu Schleswig-Holstein-Augustenburg haben einzelne Gegenden damit versehen; aber viele Jahre werden vergehen ehe diese Race sich so verallgemeinert, daß auch der kleinere

Landmann dieselbe benutzen könne. Sehr starke Hengste dieser Race sind in England selten, und nur für sehr hohe Preise zu haben; können daher nicht unter 15 bis 20 Spec. Sprunggeld ausgestellt werden. Meine eigne Erfahrung hat mir gezeigt, daß feinere Vollbluthengste, mit starken Halbblutstuten gepaart, sehr starke Beschäler geliefert haben, die wieder mit Landesstuten gepaart, zu jedem Gebrauch verbesserte, im Handel theuer bezahlte Producte hervorgebracht haben. Manche ziehen so veredelte Hengste für die Landesrace dem Vollblut vor, behauptend, daß Letzteres eine zu heterogene Paarung abgebe. Theoretiker geben uns allerlei Lehren und Vorschriften im Fache der Pferdezucht, der Praktiker prüfe aber vor deren Befolgung die verschiedenen Verhältnisse und Localitäten. Die vortrefflichen Schriften des großen Thaer haben Manchen ins Verderben gebracht. Der Theoretiker lehrt uns, nach der Rechenkunst, daß Vollblut mit Gemeinem gepaart schneller zum Ziele führt als Halbblut. Zeigt uns aber die Erfahrung, daß die Paarung des zu heterogenen nicht gut artet, so ist das ein Wegweiser der über alle Hypothesen zu setzen ist.

Obgleich wohl einer der ältesten Züchter von einiger Bedeutung hier im Lande, wage ich hierüber nicht zu entscheiden, sehe aber keinen Grund ein, warum wir nicht alles aufbieten sollten, so viele veredelte Hengste aufzustellen, da die Aussicht auf eine hinlängliche Zahl passender Vollbluthengste noch in so weiter Ferne liegt, auch die Benutzung dem kleineren Landmann zu kostspielig wird. Finden Letztere sich genugsam ein, wird die Intelligenz der Züchter das Bessere schon suchen und auf die Weise das Schlechtere verdrängen. Von den großen Fortschritten der Zucht, wo gute Halbbluthengste gehalten wurden, haben wir sichere Beweise hier im Lande. Meine Zucht dieses Schlages steht Jedem zur Ansicht und Beurtheilung, und möchte etwas entscheiden, da dieselbe, auf veredelte Landesstuten basirt, jedem gewöhnlichen Landmanne zur Norm dienen kann.

Das soll der Nutzen des Vollbluts im Lande sein, daß man nach Bedürfniß damit die Landrace veredeln könne. Fallen die Landesperde zu fein zu feurig für den gewöhnlichen Gebrauch, dann wird der verständige Züchter einen starken Halbbluthengst mit weniger Feuer wählen. Auf diese Weise der Paarung erhält man die besten Gebrauchspferde für jeden Bedarf, so zeigt es die Erfahrung. Das pflegmatISChe mit groben Knochen und breiten Huf versehene Marschpferd würde als Jagdpferd und auf der Rennbahn eine üble Rolle spielen, doch ist es für die Localität das beste Gebrauchspferd. Ein feuriges Vollblutpferd würde der Marschbewohner einen großen Theil des Jahres nicht aus dem Stalle bringen können; indem solches in dem weichen Boden sich sehr bald ruiniren würde, und fast bezweifle ich, daß hier Vollbluthengste mit Nutzen anzuwenden wären. Der Theoretiker der seine Kenntniß der Sache aus Büchern holt, und seine Zucht nur auf dem Papier treibt, stößt nicht auf Schwierigkeiten der Localität und Verhältnisse; er schießt mit Leichtigkeit alle über einen Kamm und kommt sehr schnell zum Ziele. In der Praxis aber erfährt man bald wie wenig auf dergleichen Lehren zu bauen ist. Je schwieriger das Gewerbe der Pferdezucht und je verschiedenartiger die Ansichten über dieselbe, desto größer ist der Schaden diese Rathgeber, die die Sache selbst nie praktisch betrieben, anstiften.

Bevormundung des Publikums in gewerblichen Angelegenheiten taugt nichts. Fehlgriffe lernt der Privatproducent wohl am sichersten erkennen und verbessern durch den damit verbundenen Schaden; wo es auf das Facit nicht ankommt erschläfft die Thätigkeit und Intelligenz. Der Theoretiker hört erzählen von einzelnen Verkehrtheiten: gleich setzt er sich hin, schreibt ein langes und breites Raisonnement hin ohne Localität und Umstände zu kennen oder beurtheilen zu können, ob was im allgemeinen unrichtig, der Lage und Sache nach auch richtig sein kann.

Was die 2te Frage anbelangt, ob das Trainiren auch üble Folgen für die Gesundheit und Fehler hervorbringe, welche erblich, also nachtheilig für die Zucht wirken könne, erlaube ich mir darüber folgende Bemerkungen:

Alle Fehler, welche uns die englischen Vollblutpferde zeigen, — Spatt, Hasenhacke, Gallen, u. s. w. — finden wir in jeder Pferderace vor, die stark gebraucht wird, den größten Fehler im Gebrauch aber, ein weichliches schwammiges Knochen- und Muskel-Gebilde, finden wir bei Ersteren nie. Geht ein fehlerhaftes Vollblutpferd von der Rennbahn in die Zucht über, so braucht man nicht zu fürchten, namentlich bey uns, wo ausgestellte Beschäler mit der größten Strenge beurtheilt, mehrentheils bekrittelt werden, daß solche der Zucht Schaden bringen mögen. Wenige würden ein solches Thier benutzen und das Interesse des Eigeners ihn sehr bald bewegen dasselbe auf andre Art zu verwenden. Beym Trainiren, da nicht Jeder die Sache richtig betreibt, mag manches Pferd zu Grunde gehen; ich halte mich überzeugt, daß jedoch viel mehr Pferde zu Grunde gehen und Schaden nehmen an ihrer Gesundheit, durch Müßiggang, verdorbene Stallluft und unregelmäßige Fütterung, als bey vernünftig geleitetem angestrengeten Gebrauch. Das eben ist der Vorzug der auf Wettrennen basirten Vollblutzucht, daß Schwächlinge die Probe nicht bestehen, oder zu Grunde gehen, und nicht zum Verderben der Race fortgepflanzt werden. Daher kein Ausarten der Race wie in königlichen Gestüten des Continents, welche stets ihre Zucht aufreissen müssen. Woher holen die Gestütsvorsteher die Verbesserer ihrer Zucht? Immer aus der von ihnen so herabgewürdigten Wettrennerrace!

Manche tabeln, daß im Wettrennen zum Nachtheil anderer Gangarten nur das Gallop geübt und geprüft werde. Der von Jugend auf in dieser einen Gangart geübte Wettrenner ist wohl selten ein guter Traber, weil er darin nicht geübt; die zum Trab erforderliche Kraft ist aber vorhanden, und da die Erfahrung lehrt,

daß aus der Paarung des Vollblut-Wettrenners mit Landstuten Pferde hervor gehen, die in jeder Gattung sich auszeichnen, so ist diese Behauptung unter die Zahl theoretischer Aufstellungen zu setzen, die nur der Nichtpraktiker beachtet. Der vieljährigen Praxis der Engländer müssen wir unsere Aufmerksamkeit zuwenden, und uns hüten vor Verbesserungsvorschläge ausgeheckt im Zimmer, die etwas Schein für sich haben, bey der Anwendung aber der Sache Schaden bringen. So aller Zwang bey dem Zulassen der Pferde zu den Rennen. Unnöthiger Zwang ist der größte Feind des Geschäfts: So hat man unpraktische Vorschläge gemacht, den allgemeinen Pferdehandel zu heben durch Thierschau und richterliche Beurtheilung der zu verkaufenden Pferde, Auktionen u. s. w. Letztere passen nur für einzelne Localitäten; der allgemeine Handel muß durch Pferdemarkte gefördert werden und nur durch Vermittelung bedeutender Pferdehändler kann ein ausgebehnter Handel floriren. — Zeit raubende Künsteleien verwirft der Geschäftsmann.

Ohne Vorübung — Trainiren — würde es barbarisch und ruinirend für die Pferde sein, Wettrennen zu halten. Bey uns werden viele junge Pferde, aus Mangel an vernunftgemäßer Vorübung zur Arbeit, verдорben. Setzt sich Jemand auf ein 2 bis 3 jähriges Pferd wird nicht beachtet, ob derselbe 100 oder 180 Pfund schwer ist, und dann zum öftern die Spannkraft der Muskeln ertödtet; wogegen bey dem Einüben nach englischer Art leichte Wursche von 60 bis 70 Pfund, als erste Last gebraucht, auf heilsame Art die Kräfte der jungen Thiere beleben. Möglichst frühes Einüben, wenn solches gelinde und mit Aufmerksamkeit geschieht, ist von größten Nutzen. Wie viele gesunde kraftvolle Beschäler haben wir nicht ein hohes Alter kraftvoll erreichen sehen, die im zweiten Jahre trainirt und auf die Bahn gebracht wurden? Verkehrtheiten und Fehler mögen in der Behandlung vorkommen; der Verständige wird sich vor Schaden hüten und einzelne Fälle bringen dem Ganzen keinen Nachtheil, wenn auch oberflächliche Beurthei-

ler großes Geschrey darüber erheben um ihre Kenntnisse durch Tadel zu zeigen.

Weshalb die Vollblutzucht im Lande uns Noth thut, hoffe ich gezeigt zu haben, und erlaube mir nur noch eine Bemerkung über eine Lehre, ausgehend von gelehrten Hippologen, die ich aber nicht für richtig anerkennen kann. Sie behaupten es müssen in der Landrace nur Vollbluthengste verwandt werden, indem nach Halbbluthengsten Rückschläge zu fürchten wären, und nennen solches Bastardzucht. Ist die Rede von der Vollblutzucht in Gestüthen, dann ist die Lehre von reinen Blut richtig; für die Landrace gelten ganz andre Regeln: diese bleibt Bastardzucht ob mit Vollbluthengsten oder Halbblut gepaart. Verschiedenartig ist die Paarung in beyden Fällen und so auch das Produkt. Diese Verschiedenheit ist — erwünscht — dem vielseitigen Bedürfnisse angemessen. Selbst wenn es sich denken ließe unser ganzes Land mit Vollblutpferden zu besetzen, würde es doch eine Bastardzucht werden, weil die verschiedenartige Haltung eine Verbastardirung herbey führen würde. In kultivirten Ländern, wo die Behandlung abweicht nach Bedürfniß und Localität, kann keine constante Landrace existiren. Von Wettrennern werden stets dieselben Qualitäten erfordert, in der Landrace dagegen muß der verschiedenartigste Gebrauch Befriedigung finden.

Vollblutzucht kann ohne Wettrennen nicht bestehen. Öffentliche Wettrennen werden nur bestehen bey höchstmöglicher Freyheit. Für Königliche- und Stadt-Preise werde Distanz, Alter und Gewicht, bestimmt — um zur Stellung starker Pferde zu nöthigen — 4 bis 5jähriges Alter, schweres Gewicht, 150 bis 160 Pfund, **Heats** — Rennen — bey Privat und Subskriptionsrennen keine unnöthige Bevormundung.

Wettrennen für Halbblutpferde halte ich für wenig nützlich für die Pferdezucht, für eine Belustigung die allenfalls das Interesse für diese Institution fördern mag, so lange wir noch der

Vollblutrenner so wenig zu stellen vermögen. Für den Halbblutschlag und die Landrace giebt es eine nützlichere Art der Prüfung im gewöhnlichen Gebrauch, da wie früher gesagt, wir nicht darauf hinarbeiten haben eine constante Race erst zu bilden. Der Gewinn im Halbblutrennen hängt größtentheils von der nächsten Verwandtschaft mit Vollblut ab, giebt daher eine nicht zu controlirende Veranlassung zu Betrug. Es ist eine ganz unrichtige Ansicht der Sache, daß zum Nutzen der Pferdezuucht die Züchter theilnehmen müssen an den Rennen: dies sollen zum allgemeinen Vortheil nur die Reichen des Landes, der gewöhnliche Züchter aber indirekten Gewinn haben durch die ihm werdende Gelegenheit seine Zucht nach Bedürfniß zu verbessern. Die Haltung von Rennpferden ist für den nicht Reichen zu kostspielig und zu zeitraubend.

Über die Einrichtung der Rennen gebe ich! statt aller Auszüge aus von Viel und anderer Schriftstellers Werke den Rath, so viel unsre Verhältnisse es gestatten, den praktischen Engländer zum Vorbilde zu nehmen, wie solches in den Herzogthümern durch die Fürsorge des, in dieser Angelegenheit competentesten Beurtheilers, des Herzogs zu Schleswig = Holstein = Sonderburg = Augustenburg geschehn. Das neulich erschienene Reglement für die preussisch = schlesische Wettrennen enthält so manche theoretische Verbesserung, die den Untergang des Unternehmens herbeiführen wird; sieht man spät den Irrthum ein, dann ist das Interesse des Publicums für die Sache erkaltet, ohne das solche nicht bestehen kann.

Demnach:

Vollblutpferde, um nach Bedürfniß die Landesrace veredeln zu können,

Wettrennen mit möglichst hohen Preisen, um zur Anschaffung und Züchtung dieser Race zu bewegen.

